

VÉDELMI TANULMÁNYOK

2024/1

***JÓJÁRT Krisztián, TAKÁCS Márk,
NAGY Artúr***

**Az orosz-ukrán háború
tapasztalatai I.**

Védelmi Tanulmányok

A Nemzeti Közszerológálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont
John Lukacs Intézete Stratégiai Védelmi Kutatási Programjának
időszakosan megjelenő, lektorált, elektronikus (online) kiadványa.

Szerkesztés és tördelés:

Csiki Varga Tamás

Tálas Péter

Tálas Wanda

Lektorálta:

Csiki Varga Tamás

Tálas Péter

A mű a TKP2021-NVA-16 azonosítószámú NKE HHK „Alkalmazott katonai műszaki-, had-, és társadalomtudományi kutatások a nemzetvédelem, nemzetbiztonság területén a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon” című pályázat keretében készült.

ISSN 2677-1337

© Nemzeti Közszerológálati Egyetem, 2024

Tartalom

Előszó	5
Az Ukrajna elleni háború az orosz hadtudomány nézőpontján keresztül	6
<i>Jójárt Krisztián</i>	
Bevezető	6
Miért elengedhetetlen az orosz hadtudományi munkák tanulmányozása?	7
A tudományos előrejelzés	11
A hadviselés indirekt formáinak előtérbe kerülése	
A transzparens harctér megnövelte a statikus védelem jelentőségét	
A katonai fölény kulcsa a vezetési fölény	
Az erőviszonyok	26
A háború kezdeti periódusa	30
Összegzés	35
Az orosz–ukrán háború hadműveleti és harcászati műveletei	36
<i>Takács Márk</i>	
Az inváziót megelőző helyzet, a feltételezhető eredeti stratégiai célok	36
A totális invázió eseményei és hadműveleti/harcászati jellemzői	38
A harcszerű menet kérdései	
Az inváziós haderő felzárkózása a fő stratégiai célokhoz	
Az orosz zászlóalj-harccsoportokról	45
Harc a Donbaszért az orosz mozgósításig	47

A 2022. őszi ukrán ellentámadások	47
Manőverező hadviselés Harkivtól keletre	
Indirekt eszközök Herszonnál	
Bahmut	50
A 2023. nyári ukrán ellentámadások	51
Avgyijivka	52
Összegzés	53
Az orosz–ukrán háború a kisalegységek szintjén	54
<i>Nagy Artúr</i>	
A rendszerváltástól a Donbaszig	54
Az orosz és az ukrán katona	57
Egyenruházat és felszerelés	
Fegyverzet	
Rendfokozati rendszer	
Kiképzés	
2022 és 2023 harcászati tapasztalatai	68
A roham alakulatok	
A rohamcsapatok felépítése és harcászata	
Az egészségügyi katonák tapasztalatai a harctéren	
Összefoglalás	79
Irodalomjegyzék	80

Előszó

Dr. Lippai Péter

Tisztelt Olvasó!

A jelen tanulmánykötet apropóját egy szomorú évforduló adja. Immáron két éve folyik észak-keleti szomszédságunkban egy kíméletlen fegyveres konfliktus, amely egyszerre mutatja a hagyományos háborúk jellegzetességeit és mellette a hibrid hadviselés sajátosságait is. Oroszország két éve támadta meg Ukrajnát és azóta a háború kíméletlen heveséssel tombol már több százezer áldozatot követelve, miközben milliók hagyták el otthonaikat.

A kötetben szereplő három tanulmány szerzői fiatal oktatók és kutatók, akik az átfogó témák irányából a részletek irányába haladva dolgozzák fel ennek a véres háborúnak a tapasztalatait. Ezek olyan következtetések, amelyek mellett nem mehetnek el a hadtudománnyal és a biztonságpolitikával foglalkozó szakemberek.

Jóvárt Krisztián az orosz hadtudomány legújabb elgondolásaival és eredményeivel foglalkozik írásában. Ezek egyfajta stratégiai alapot adnak a most folyó háború további részletesebb elemzéséhez. Takács Márk a század, zászlóalj, ezred és dandár méretű szárazföldi műveletek sajátosságait boncolgatja, míg Nagy Artúr a kisalegységek, azaz a rajok és a szakaszok szintjén folyó harc sajátosságait elemzi.

A kötet értékét emeli az is, hogy a szerzők a katonai végzettséggel nem rendelkező olvasónak is nagyon érthetően magyarázzák el a katonai terminológiában használt alapfogalmakat, valamint a nevezett háborúban alkalmazott harcászati és hadműveleti alapelveket. Nyugodt szívvel tudom ajánlani katonáknak és a téma iránt érdeklődő civileknek egyaránt, mert sokat tanulhatnak belőle.

Dr. Lippai Péter ddtbk.

NKE HHK dékán

Az Ukrajna elleni háború az orosz hadtudomány nézőpontján keresztül

Jójárt Krisztián

Bevezető

Az elmúlt két évben számos kiváló tanulmány született az orosz–ukrán háború előzetes katonai tapasztalatairól.¹ Ugyanakkor ezidáig kevés írás boncolgatta a háború kérdését az orosz hadtudomány perspektíváján keresztül.² E fejezet célja, hogy csökkentse a hiátust és bepillantást engedjen abba, miként gondolkodik az orosz hadtudomány az éppen zajló háborúról. Valamint, hogy a korábbi évek orosz hadtudományi irodalmának ismeretében néhány megalapozott feltevással éljen arra vonatkozóan, hogy mi lehetett az eredeti stratégiai elképzelés a háború megindításakor. A szerző előfeltevése, hogy az ukrajnai háború kérdését az orosz hadtudomány néhány alapfogalmán keresztül megközelítve elkerülhetjük, hogy a „mirror-imaging” hibájába essünk: azaz, hogy saját prekoncepcióink, gondolkodási sémáink alapján azt feltételezzük, hogy a másik fél is ugyanazt gondolja és ugyanazokra a következtetésekre jut, mint mi. Ennek mentén a „tudományos előrejelzés”, az „erőviszonyok” és „a háború kezdeti periódusának” orosz hadtudományi fogalmait szem előtt tartva a fejezet néhány megalapozott feltevással él arra vonatkozóan, hogy melyek lehetnek a háború azon orosz tanulságai, amelyek egyelőre nem képezhetik a nyilvános vita tárgyát.

¹ Lásd például: Jack WATLING – Nick REYNOLDS: *Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine*, [online], 2023. május 19. RUSI, Forrás: rusi.org [2024. 02. 15.]; Robert DALSJÖ – Michael JONSSON – Johan NORBERG: A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War, *Survival*, 64. évf. 3. szám; Franz-Stefan GADY – Michael KOFMAN: Ukraine’s Strategy of Attrition, *Survival*, 65. évf. 2. szám; KEMÉNY János: Orosz–ukrán háború: kezdeti megfigyelések, *Honvédségi Szemle*, 150. évf. 5. szám.

² Ezek közé tartozik McDermott és Bartles tanulmánya, amely a háború kezdeti periódusának orosz koncepcióját vizsgálta az orosz–ukrán háború kontextusában. Roger N. McDERMOTT – Charles K. BARTLES: *An Assessment of the Initial Period of War: Russia-Ukraine 2022. Part Two*, [online], 2023. június 8. Foreign Military Studies Office, Forrás: community.apan.org [2024. 02. 15.]

Miért elengedhetetlen az orosz hadtudományi munkák tanulmányozása?

„Az orosz katonai doktrínán nevelkedtem, és még mindig úgy gondolom, hogy a háború tudománya teljes egészében Oroszországban található.”³

Valerij Zaluzsnij
az Ukrán Fegyveres Erők
volt főparancsnoka

Az orosz hadtudomány jelentősen különbözik a nyugatitól: nemcsak fogalomkészletében, de a háború, mint társadalmi jelenség megközelítésében és tudományos módszertanában is. Az orosz hadtudományt mélyen áthatja nemcsak a marxizmus-leninizmus szellemi öröksége, de az a 19. századi pozitivista szellemi irányzat is, amely mentén a cári Oroszországban lefektették a vezérkari munka tudományos alapjait, és megteremtették a katonai statisztika diszciplináját, amelyen később a katonai hírszerzés nyugodott.⁴ A tudományos pozitívizmus köszön vissza a mai orosz hadtudományi munkákban is gyakran előforduló matematikai képletekben, a háború jelenségének dialektikus megközelítésében, vagy az olyan filozófiai fogalmakra történő utalásokban, mint a *forma és tartalom* ellentétje.⁵

Bár a nyugati és orosz katonai szakértők egy adott kérdést vizsgálva ugyanazokra a következtetésekre juthatnak, ez egyáltalán nem evidens. Ezért pusztán intellektuális szempontból is érdemes követni, hogy egy másik katonai kultúra milyen ötletekkel áll elő egy adott probléma megoldására. Jellemző, hogy a háborút értékelő, nyugati társadalmakban és hadseregekben szocializálódott katonai szakértők elemzéseiben a haderőnek a nyugatitól – azaz a mércének számító amerikai haderőtől – eltérő módon való alkalmazása gyakran hibás elképzelésként jelenik meg, miközben, ha bizonyos feladatok végrehajtását a nyugati és orosz szabályzatok egyformán írják elő, akkor a kudarc oka szükségszerűen a doktrína elégtelen alkalmazásával

³ Simon SHUSTER – Vera BERGENGRUEN: Inside the Ukrainian [Counterstrike That Turned the Tide of the War](#), [online], 2022. szeptember 26. Time, Forrás: time.com [2024. 01. 30.]

⁴ David Alan RICH: *The Tsar's Colonels. Professionalism, Strategy, and Subversion in Late Imperial Russia*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1998, 43. o.

⁵ Lásd például egy, a légiőrk alkalmazási formáinak fejlődéséről szóló tanulmány filozófiai megközelítését a következő sorokban: „A csapatok (erők) alkalmazási formájának fogalma a tudományos és szakirodalomban eléggé ismert, azonban a szerző véleménye szerint a formák fejlődési és fejlesztési irányainak megfogalmazása érdekében előzetesen meg kell vizsgálni a „forma” filozófiai kategóriáját. Minthogy azonban az dialektikus kapcsolatban és állandó egységben van a „tartalom” kategóriájával, ezért célszerű ezeket egymással összefüggésben vizsgálni.” Vlagyimir ANDREJEV: Развитие форм применения группировок авиации в военных конфликтах, Военная Мысль, 2023/6. 47. o.

magyarázható. Ahogy arra a néhai David Johnson rámutatott, az orosz kudarcokat övező értékelésekből visszaköszönő „hübrisz és öngigazolás” ahhoz vezethet, hogy nem a megfelelő következtetéseket vonjuk le, hanem azokat, amelyek igazolják a háború megvívásával kapcsolatos nyugati elképzelések helyességét.⁶ Ennek megfelelően univerzális, minden orosz kudarcra magyarázatul szolgáló közhellyé vált a korrupció, a katonák gyenge morálja és az erősen centralizált, parancsorientált vezetési modell. A sikereket pedig mi sem egyszerűbb betudni a tűzérsegi tűz és a feláldozható tömegek képezte fölénynek. Ezzel szemben az ukrán sikerek kézenfekvő magyarázata a nyugati kiképzés, a katonák erős morálja, a NATO sztetenderdek szerinti altiszti rendszer bevezetése, vagy éppen a feladatcentrikus vezetés. A 2023 nyári ukrán ellentámadás kudarcra pedig e logika mentén a túl óvatos ukrán hadvezetés lelken száradt, amely eltért az amerikaiak által kidolgozott tervektől, azaz nem a „megfelelő” (értsd: nyugati) doktrínát követte.⁷ Ez a magyarázat – amellet, hogy sokszor egyszerűen téves – figyelmen kívül hagyja mind az orosz adaptáció és tanulás lehetőségét, mind pedig az ukrainai háború jelentette újszerű műveleti környezet jellegzetességeit, melyek adott esetben megkérdőjelezik a nyugati haderők által kidolgozott doktrínák életszerűségét a jövő háborúiban.

Az, hogy az orosz haderő teljesítménye alulmúlta a legtöbb katonai szakértő várakozásait, nem jelenti azt, hogy az orosz hadtudomány ne volna képes érvényes vagy akár forradalmi ötletekkel előállni. Elég csak a két világháború közti *mély hadművelet elméletére* gondolni. Az orosz hadtudományi gondolkodók igen alaposan tanulmányozzák az amerikai, kínai és más hadviselési koncepciókat, tanulmányaikban gyakran hivatkoznak külföldi szaklapokban megjelent írásokra.⁸ Hasonló érdeklődés indokolt volna a nyugati hadtudósok részéről is az orosz hadelméleti munkák iránt. Ahogy az azokban taglalt témák iránti nyitottság is. A „nagy honvédő háborúval” való összevetés például ugyan a háború igazolását szolgáló legfontosabb narratívája az orosz propagandának, mégis, hadtudományi szempontból sem szabad figyelmen kívül hagynunk az erre való utalásokat. A nagy honvédő háború a mai napig az orosz hadtudomány legfőbb referenciapontja, és mélyen áthatja az orosz katonai elit gondolkodását. Ezért hiba volna ignorálni a „különleges katonai művelet” és a második világháború szovjet tapasztalatait összehasonlító orosz

⁶ David JOHNSON: *Would We Do Better? Hubris and Validation in Ukraine*, [online], 2022. május 31. War on the Rocks, Forrás: warontherocks.com [2024. 02. 15.]

⁷ *Miscalculations, divisions marked offensive planning by U.S., Ukraine*, [online], 2023. december 4. Washington Post, Forrás: washingtonpost.com [2024. 02. 15.]

⁸ A *Zarubezsnoje Vojennoje Obozrenyje* (Külföldi Katonai Szemle) című szakfolyóirat – ahogy a neve is sugallja – kizárólag a külföldi országok hadügyeivel foglalkozó, havonta megjelenő kiadvány.

hadtudományi munkákat, azt feltételezve, hogy a szerző célja kizárólag az orosz propaganda alátámasztása. Annál is inkább, mivel a második világháborús analógiát használva a jelenre vonatkozó és gyakran kritikus megállapításokat tesznek az orosz katonai szakértők.

Az orosz tapasztalatok tanulmányozása az ukrajnai háború hadtörténeti feldolgozása okán sem megspórolható. A második világháború keleti hadszínterének hadtörténelmi feltárása módszertani szempontból is fontos tanulsággal kell, hogy szolgáljon ebben. A keleti frontról szóló nyugati történetírást hosszú évtizedeken át a német források hozzáférhetősége határozta meg, mely a német percepció kritika nélküli átvételét eredményezte. Ezek alapján a szovjet győzelem kovácsa „Hitler tizedes örültsége, Tél tábornok és az orosz parasztok tömegei” voltak.⁹ Ezt a sztereotípiát csak jóval később cáfolta meg a történetírás, főként David Glantz aprólékos munkájának hála, aki szovjet források alapján arra jutott, hogy a győzelem kulcsa a két világháború között kidolgozott szovjet hadelméleti elképzelések sikeres megvalósítása, az ezt lehetővé tevő kompetens katonai vezetők pozícióba kerülése, és a német haderő képességbeli és intellektuális amortizációja voltak.¹⁰ A fentiek relevanciájának nyilvánvalónak kell lennie a jelenleg zajló háború értékelése során, és nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az illúzió dacára, hogy a drónok és a közösségi média korában mindent látunk, ez a betekintés valójában se nem teljes, se nem objektív. Az orosz perspektíva – vagy legalábbis az ahhoz való hozzáférés – hiányában a háborúról alkotott képünk szükségszerűen egyoldalú, még ha nyilvánvalóan nem is oly mértékig, mint a keleti hadszíntérről rendelkezésre álló tudás volt a világháborút követő két-három évtizedben.

Végezetül pedig, ha előre akarjuk jelezni az orosz hadviselés fejlődési irányait, valamint az orosz fegyveres erők strukturális, fegyverzetbeli és szemléletbeli változásait, akkor szintén elengedhetetlen az ukrajnai háború orosz tapasztalatainak kutatása. Hiszen az orosz hadviselés fejlődése szempontjából mégiscsak az lesz meghatározó, hogy milyen következtetésre jutnak maguk az orosz hadtudósok. A háború átfogó

⁹ Jacob W. KIPP: Operational Art and the Curious Narrative on the Russian Contribution: Presence and Absence Over the Last 2 Decades. In: Stephen J. BLANK – Richard WEITZ (szerk.): *The Russian Military Today and Tomorrow: Essays In Memory of Mary Fitzgerald*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2010, 213. o.

¹⁰ Mint fogalmazott, „egyfajta furcsa reciprocitásként, ahogy a háború elhúzódott, a német hadsereg az 1941-es ellenfelére kezdett hasonlítani, míg a Vörös Hadsereg közelebb került az eredeti Blitzkrieg lényegéhez, immáron a „mély hadművelet” formájában.” David M. GLANTZ – Jonathan M. HOUSE: *When Titans Clashed. How the Red Army Stopped Hitler*, University Press of Kansas, Lawrence, Kansas, 1995. 286. o.; A magyar 2. Hadsereg doni katasztrófájához fűződő, általános szovjet létszámförlényről szóló mítoszt például Szabó Péter és Számvéber Norbert szovjet forrásokon alapuló kutatásai cáfolták meg az elmúlt évtizedben.

és objektív orosz értékelésére valószínűleg csak a Putyin-rendszer után kerülhet majd sor, hasonlóan a nagy honvédő háború tapasztalat-feldolgozásához, mely a Hruscsov-korszak alatti desztalinizációval, és a nagy tisztogatás áldozatává vált katonai gondolkodók rehabilitálásával vehette kezdetét.¹¹ Ahogy azonban a későbbiekben látni fogjuk, ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy a háború tapasztalatainak feldolgozása teljes egészében ellehetetlenült volna. Az orosz katonai szakértők széleskörben és komoly mélységben írnak a háború bizonyos aspektusairól. Ennek a diskurzusnak a követése aligha lehet érdektelen annak fényében, hogy sem az ukrainai háború befejezésére, sem az orosz–nyugati kapcsolatok normalizálódására nem mutatkozik esély a belátható jövőben. Más szóval, Oroszországgal tartósan katonai fenyegetésként kell számolnia a Nyugatnak.

¹¹ KIPP, i. m., 214. o. A „különleges katonai művelet” objektív stratégiai szintű értékelése nyilvánvalóan felvetné a politikai vezetés és a katonai felsővezetés felelősségét, amivel szemben kellő visszatartó erőt jelent az, hogy 2022. március 4-e óta a haderőről szóló hivatalostól eltérő információk közlése akár 15 éves börtönbüntetést is maga után vonhat.

A tudományos előrejelzés

A hadviselés indirekt formáinak előtérbe kerülése

„A terület megszerzéséért és megtartásáért vívott harcot felváltotta a nem kívánatos államok kritikus fontosságú struktúrái feletti ellenőrzés a kontroll alatt álló kormányokon keresztül, amelyeket a regnáló hatalommal párhuzamosan hoznak létre.”¹²

Vlagyimir Zarudnyickij
az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői
Vezérkari Akadémiájának vezetője

A tudományos előrejelzés (*предвидение*) az orosz hadtudomány legfőbb feladatát képezi. Ennek felismeréséhez elég csak Valerij Geraszimov vezérkari főnök sokat idézett 2013-as cikkére gondolnunk, amely *A tudomány szerepe az előrejelzésben* címet viselte.¹³ Az orosz hadtudósok a háború törvényszerűségeinek feltárásán keresztül megpróbálják előre jelezni annak fő fejlődési irányait, tartalmát, formáit és módszereit. Az orosz hadtudomány óva int attól, hogy a kis háborúk alapján messzemenő következtetéseket vonjanak le a jövő háborújára vonatkozóan, mivel ezek a korlátozott tapasztalatok helytelen irányba terelhetik a gondolkodást.¹⁴ Ugyanakkor az orosz katonai szakértők az ukrajnai háborút az amerikai és NATO doktrínák, fegyverek gyakorló tereként látják. Ezért, bár a továbbiakban ismertetett hadtudományi munkák többsége az amerikai doktrínákkal és eszközökkel szemben vázol fel orosz harcászati és hadműveleti elképzeléseket, ezeket nagyban formálták az ukrajnai tapasztalatok, amelyekre széleskörben hivatkoznak is ezek a tanulmányok.

Az elmúlt évtizedben az orosz szakértők úgy látták, hogy a háborúk megvívásában az indirekt stratégia vált dominánssá, ezzel összefüggésben pedig a háború általános célja a terület elfoglalásáról és megtartásáról áttevődött a gazdasági, ideológiai, mentális terek fölötti uralomra, az állam kritikus fontosságú struktúráinak ellenőrzésére.¹⁵ Ezt a meggyőződést a posztszovjet térségben lezajlott békés

¹² Vlagyimir ZARUDNYICKIJ: Характер и содержание военных конфликтов в современных условиях и обозримой перспективе. *Военная Мысль*, 2021/1. 35. o.

¹³ Valerij GERASZIMOV: *Ценность науки в предвидении*, [online], 2013. február 27. *Военно-промышленный Курьер*, Forrás: vpk.name [2024. 02. 15.]

¹⁴ Szergej KRUPNOV: *Dialektika és hadtudomány*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1966, 152. o.

¹⁵ Szergej CSEKINOV – Szergej BOGDANOV: Asymmetrical Actions to Maintain Russia's *Military Security*, *Military Thought*, 2010/1.; Valerij GERASZIMOV: Векторы развития военной стратегии, [online], 2019. március 7. *Красная Звезда*, Forrás: csef.ru [2024. 02. 15.]; Alekszandr Szerzsantov – Alekszandr SZMOLOVJ – Alekszandr DOLGOROLOV: Трансформация содержания войны: от прошлого к настоящему – технологии «гибридных» войн. *Военная Мысль*, 2021/2. 20-27, illetve ZARUDNYICKIJ, i. m.

rezsimváltások, az úgynevezett „színes forradalmak”, az „arab tavasz” és a 2013-14-es ukrajnai „euromajdan” eseményei formálták. Moszkva úgy látta, hogy Washington szisztematikus módon igyekszik az információs hadviselés, nemzetközi szankciók és más nemkatonai eszközök alkalmazásával megdönteni a fennálló nem baráti politikai rezsimeket, és az általa támogatott erőket hatalomba juttatva fenntartani és kiterjeszteni befolyási övezetét. Ott pedig, ahol a békés rezsimváltás forгатókönyve nem jár sikerrel, a káosz elmélyítésével ürügyet teremteni a katonai erő nyílt alkalmazására. Ennek mentén a 2022-es Ukrajna elleni nyílt katonai agressziót megelőző évtizedben az orosz hadtudomány azon dolgozott, hogy a percipiált nyugati fenyegetéssel szemben adekvát válaszokat dolgozzon ki, a hadviselés indirekt és aszimmetrikus formáinak és módszereinek konceptualizálásán keresztül.¹⁶ A Krím megszállását 2014-ben, majd a szíriai polgárháborúba történő beavatkozást 2015-ben az orosz katonai gondolkodók a saját indirekt „proto-stratégiájuk” sikereként könyvelték el a Nyugat destabilizációs törekvéseinek feltartóztatásában a saját kizárólagos érdekszférájuknak tekintett térségben és a Közel-Keleten.¹⁷ 2019-ben Valerij Geraszimov az „aktív védelem” és a „korlátozott műveletek stratégiáját” hirdette meg, utóbbit kifejezetten a szíriai tapasztalatokra támaszkodva az orosz érdekeknek az ország határain kívüli védelme és előmozdítása érdekében.

Valószínűnek tűnik, hogy az Ukrajna ellen 2022. február 24-én megindított „különleges katonai művelet” tervét nagyban áthatották a hadviselés indirekt és aszimmetrikus formáiról szóló gondolatok. Ily módon az elképzelés – a fentebb bemutatott orosz értékeléssel összhangban korunk háborúinak megváltozott céljáról – feltehetően nem tartalmazta Ukrajna *jelentős* területeinek *tartós* megszállását. Helyette a művelet célja az ukrán politikai vezetés elmozdítása és egy oroszbarát bábkormány hatalomra segítése volt. Ehhez elvben elegendő lett volna a központi és regionális hatalom intézményeinek megszállása, a kritikus infrastruktúra elemeinek ellenőrzés alá vonása, ami nagyban támaszkodott az orosz titkosszolgálatok által kiépített ügynökhálózatra és ukrán kollaboránsokra.¹⁸ Ez egyben magyarázatul szolgál arra,

¹⁶ GERASZIMOV, i. m., és Valerij GERASZIMOV: Роль Генерального штаба в организации обороны страны в соответствии с новым Положением о Генеральном штабе, утвержденным Президентом Российской Федерации, *Вестник Академии военных наук*, 2014/1.

¹⁷ Mahmut GAREJEV: Доклад. Опыт Великой Отечественной войны и итоги работы Академии военных наук по дальнейшему развитию военной науки, *Вестник Академии военных наук*, 2015/2. és Alekszandr BARTOS: Смыслы гибридной войны, *Вестник Академии военных наук*, 2017/2.

¹⁸ Mykhaylo ZABRODSKYI – Jack WATLING – Oleksandr V. DANYLYUK – Nick REYNOLDS: [Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022](#), [online], 2022. november 30. RUSI, Forrás: rusi.org [2024. 02. 15.], illetve Greg MILLER – Catherine BELTON: [Russia's spies misread Ukraine and misled Kremlin as war loomed](#), [online], The Washington Post, 2022. augusztus 19. Forrás: washingtonpost.com [2024. 02. 15.]

hogy az összevont orosz inváziós haderő létszáma miért nem állt arányban egy Ukrajna elleni nagyléptékű háború megvívásával, amelyről a következő fejezetben részletesen is szó lesz.

A „különleges katonai művelet” koncepcióját később definiáló orosz katonai szakértők egy háborús szint alatti, közvetlen stratégiai–politikai cél elérése érdekében végrehajtott és relatíve rövid ideig tartó, egyetlen nagy összefegyvernemi műveletként határozták meg annak lényegét.¹⁹ Az egyikük, Viktor Litvinyenko a koncepció kapcsán annak korlátozott jellegét hangsúlyozta. Mint fogalmazott, a „történelem arról tanúskodik, hogy a háborúk nem békével, hanem az egyik fél győzelmével végződnek”. Ezzel szemben a „különleges katonai művelet” lezárható, rendezhető a kitűzött célok elérésével.²⁰ Vagyis Moszkva terve alapján Ukrajna „náciatlanítása” (rezsimváltás és az általa nácinak titulált ukrán szervezetek betiltása, felosztatása) és „demilitarizálása” (a hadsereg meggyengítése és a katonai képességek korlátozása) után az ukrán állammal új alapokra helyezték volna a kapcsolatokat – az orosz vezetés elvárásainak megfelelően.²¹ Miután a kezdeti elképzelés kudarcot vallott és nem sikerült likvidálni az ukrán politikai vezetést, a katonai erőszak fokozása mellett Moszkva megpróbálta a tárgyalóasztalnál rákényszeríteni Kijevre ultimátumait.

A transzparens harctér megnövelte a statikus védelem jelentőségét

„Az az egyszerű tény, hogy mindent látunk, amit az ellenség csinál, és ők mindent látnak, amit mi csinálunk.”²²

Valerij Zaluzsnij

Az indirekt megközelítés kudarcával a háború elejét jellemző gyors manőverező hadviselés hamar elakadt, és 2022 nyarára a frontvonal lényegében megszilárdult. Bár a háború folytatása során mindkét fél megpróbálkozott azzal, hogy kimozdítsa a rendkívül anyagigényes felőrlésből, amelyben a felek a német hadsereg teljes tüzér-

¹⁹ Roger N. McDERMOTT – Charles K. BARTLES: *Defining the “Special Military Operation”*, [online], 2022. szeptember 6. NATO Defense College, Forrás: ndc.nato.int [2024. 02. 15.]

²⁰ Viktor ЛИТВИНЕНКО: Сущность категорий «война» и «специальная военная операция», *Армейский Сборник*, 2022/7. 24. o.

²¹ Ezek az elvárások Putyin megfogalmazásában azt jelentették, hogy Ukrajna csakis Oroszországgal partnerségben létezhet „szuverén” államként, minthogy a nyugati érdekeket kiszolgáló Ukrajna eleve nem is lehet szuverén, csupán „eszköz valaki más kezében, hogy ellenünk harcoljon”, egy „ellen-Oroszország”. E gondolatmenetből egyenesen következik, hogy az ily módon „nem szuverén” Ukrajna, mint állam, sem létezhet. *Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев»*, [online], 2021. július 12. Kreml, Forrás: kremlin.ru [2024. 02. 15.]

²² *Ukraine’s commander-in-chief on the breakthrough he needs to beat Russia*, [online], 2023. november 1. The Economist, Forrás: economist.com [2024. 02. 15.]

ségi lőszerkészletét, vagy az Egyesült Államok havi gyártási kapacitását emésztették fel néhány nap (intenzívebb periódusokban akár egyetlen nap) alatt, ezek a kísérletek a legtöbb esetben kudarcot vallottak.²³ A szembenálló felek ugyanis optikai, elektromágneses, akusztikus, radar és más érzékelőknek köszönhetően időben érzékelték a másik fél csapat-összevonásait, melyekre már nagy távolságból tüzet tudtak vezetni, szinte valós időben. Valerij Zaluzsnij fentebb idézett megállapítása erre a problémára mutat rá, azaz a harctér áttetszővé válására, amelyet a különböző szenzorok és a nagy pontosságú fegyverek magas koncentrációja jellemez. Mindez rendkívül kockázatosá teszi a tömeg térbeli koncentrációját.

A transzparens harctér azonban aligha lehetett újdonság az orosz katonai szakértők számára. Nemcsak azért, mert közvetlen szomszédságukban néhány évvel korábban Azerbajdzsán egy hasonló jellegű háború megvívását kényszerítette rá a Moszkva katonai szövetségese, Örményország által támogatott karabahi haderőre, azt megelőzően pedig maga Oroszország alkalmazta hatékonyan a Donbaszban a drónokkal és elektronikai harceszközökkel támogatott felderítés és tűzvezetés, illetve a nagytávolságú tűzérés halálos kombinációját.²⁴ Hanem mert a szovjet hadtudomány már a precíziós fegyverek fejlesztésétől kezdve megpróbálta előre jelezni, hogy az új fegyverek elterjedése milyen hatást gyakorol majd a hadviselésre. Sőt, a szovjetek elsőként ismerték fel, hogy az információs technológiai forradalom eredményeként létrejött nagypontosságú fegyverek, lőszer és azok működését biztosító felderítő és vezetési rendszerek – melyek együttesét a szovjet terminológia hadászati-hadműveleti szinten *felderítő-csapásmérő komplexumnak* (*разведывательно-ударный комплекс, РУК*), harcászati szinten pedig *felderítő-tűzvezető komplexumnak* (*разведывательно-огневой комплекс, ПОК*) nevezett – nem csupán erőttöbbszöröző képességet jelentenek, hanem valódi

²³ Ilyen kivétel volt ukrán részről Harkiv felszabadítása.

A háború ipari léptékű hadiigényével kapcsolatban lásd: Mark F. CANNAN: *Rebuilding U.S. Inventories: Six Critical Systems*, [online], 2023. január 9. CSIS, Forrás: csis.org [2024. 02. 15.] és Alex VERSHININ, *The Return of Industrial Warfare*, [online], 2022. június 17. RUSI, Forrás: rusi.org [2024. 02. 15.]

²⁴ Jack WATLING: *The Key to Armenia's Tank Losses: The Sensors, Not the Shooters*, [online], 2022. október 6. RUSI, Forrás: rusi.org [2024. 02. 15.]

hadügyi forradalmat képviselnek.²⁵ Más szóval, a precíziós fegyverek és az információs technológia megjelenése nem csupán minőségi, evolúciós változást, hanem a háború dialektikus fejlődésében bekövetkezett töréspontot jelentett. Ez pedig a háború új formáinak és módszereinek megszületését fogja magával hozni, vélték a szovjet hadtudósok.²⁶ Ennek megfelelően – bár a szovjet hadiipar nem volt abban a helyzetben, hogy felvegye a versenyt az Egyesült Államokkal az új fegyverek fejlesztésében és rendszeresítésében –, a szovjet szakértők meglehetősen pontosan előre tudták jelezni, hogy miként változik meg a háború jellege, és hogy mit jelent ez a saját fegyveres erőikre nézve.

Harcászati szinten úgy látták, hogy a harctér geometriája átalakul, az olyan fogalmak, mint a *saját erők első vonala*, vagy a *védelem peremvonala* avittá válnak.²⁷ Elmosódik a különbség támadás és védelem között, hiszen az ellenséges erőket idejében észlelhetik, és a nagytávolságú tüzérséggel és csapásmérő rendszerekkel már azelőtt tüzet nyithatnak rájuk, mielőtt azokat harcba vethetnék. Vagyis, az az alapvetés, miszerint a támadó fél határozza meg a támadás irányát és idejét már nem feltétlenül lesz igaz a jövő háborújában, vélekedtek a szovjet hadtudósok. Úgy gondolták, hogy a küzdelem egy *nemlineáris, fragmentált* harctéren zajlik majd, ahol önálló zászlóaljok, ezredek, dandárok fognak jellemzően találkozó harcot vívni egymással. Ezen körülmények között nem lesz lehetőség kiépített védelmet kialakítani, a nyitott szárnyakat terepakadályok és a nagytávolságú tűz biztosítják majd. Mivel a felderítő-csapásmérő és felderítő-tűzvezető komplexumok lehetővé

²⁵ A Pentagon csupán azután kezdte el felismerni a nagy pontosságú fegyverek hadviselésre gyakorolt forradalmi hatását, hogy a védelmi minisztérium által 1973-ban alapított Office of Net Assessment kutatóintézet, és az azt 2015-ig vezető Andrew Marshall ráirányították a figyelmet a hadügyi forradalomról szóló szovjet hadtudományi diskurzusra, és felhasználták a szovjet elképzeléseket munkáik során. Dmitry ADAMSKY: *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*, Stanford University Press, Stanford, California, 2010, 69-74. o. és Roger N. McDERMOTT: *Russian Military Thought on the Changing Character of War: Harnessing Technology in the Information Age*, [online], 2021. október 29. Jamestown Foundation, Forrás: jamestown.org [2024. 02. 15.]

²⁶ A háború új formájáról szóló elképzelés a Vlagyimir Szlipcsenko nevéhez fűződő hatodik generációs, avagy kontaktus nélküli hadviselésben csúcspontot ki. Főleg a NATO Jugoszlávia elleni légi háborúját alapul véve Szlipcsenko úgy látta, hogy a jövőben a katonai győzelem szárazföldi műveletek nélkül is kivívható lesz, az ellenség gazdasági potenciáljának nagy pontosságú és nagy hatótávolságú fegyverekkel történő pusztításával. Ennek megfelelően az orosz haderőt funkcionális alapon stratégiai támadó és stratégiai védelmi erőkre osztotta volna. Vlagyimir SZLIPCSENKO: *Война будущего (прогностический анализ)*. Объединенное гуманитарное издательство, 2005. 46. o. és Jacob W. KIPP: Book review: Vladimir Slipchenko – Makhmut Gareev. *Future War. Journal of Slavic Military Studies*, 20. évf. 1. szám, 2007, 150-151. o.

²⁷ Lester W. GRAU: *Soviet Non-Linear Combat: The Challenge of the 90s*, [online], 1990. szeptember, Soviet Army Studies Office, Forrás: apps.dtic.mil [2024. 02. 15.] A fenti fogalmak és a védelmi harc elemeinek magyarázatához lásd TAKÁCS Márk: *Miért így védekeznek az oroszok? 1. rész*, [online], 2023. szeptember 4. Forrás: substack.com [2024. 02. 15.]

teszik az erők teljes mélységben történő pusztítását, ezért a túlélés záloga az erők szétszórása és a magas tempó fenntartása lehet. A háború ezen trendjeinek felismerése az 1980-as években új szervezeti formák és harceljárások kipróbálására készítette a szovjet haderőt. Többek között ennek eredményeként született meg a zászlóalj-harcsoport (*батальонная тактическая группа*) koncepció is, amelyről a következő fejezetben lesz szó.²⁸ Ezek az elképzelések szolgálták alapjául a 2008-ban elindított reformnak is, amely egy professzionális haderő megteremtését célozta, a harckészültség növelésével és a szovjet mozgósítási potenciál felszámolásával, az ezred és hadosztály struktúráról a zászlóaljakra és dandárokra való átszervezéssel.

Az ukrajnai háború kapcsán az elemzők rámutattak arra, hogy a nyugati hadtudomány jelentősen túlbecsülte a nagy mozgékonyágú és relatíve könnyű egységekkel végrehajtott támadó manőver jelentőségét, és leértékelte a statikus harc és erősítés szerepét.²⁹ Valóban, az amerikai katonai doktrínák nem számoltak egy mélységében tagolt védelem áttörésével, minthogy a hidegháborús európai hadszíntéren egy létszámfölényben lévő szovjet haderővel szembeni védelmi művelet megvívására készültek, ahol a támadó feladat ellenlökésekben, legfeljebb egy korlátozott ellentámadásban merült volna ki.³⁰ Ugyanakkor a fentiekből jól látszik, hogy a szovjet hadtudósok sem számoltak ezzel. Valójában már az 1960-as évek nukleáris fegyverek fémjelezte hadügyi forradalmát követően sem, mivel úgy kalkuláltak, hogy az európai hadszíntéren a NATO erők védelmi vonalait harcászati atomfegyverek alkalmazásával törték volna át nagy szélességben, a szárazföldi erők pedig ezután menetből nyomultak volna előre, és a front támadása különálló, fragmentált ütközetekből állt volna egy nemlineáris hadszíntéren.³¹ Az 1970-es években – az akkor már alapvetően egy defenzív szovjet doktrína jegyében – kidolgozott *atomcsapás-elleni manőver* (*противоядерный маневр*) az erők megóvását, illetve az ellenség nukleáris csapásának ellehetetlenítését célozta a magas tempó folyamatos fenntartásával. A koncepciót a precíziós hagyományos csapásokkal szemben is életképesnek tartották a szovjetek, mely később a hadművelleti *manőver-csoport* (*оперативная-маневренная группа*) elképzelés kidolgozásához vezetett az 1980-as években.³²

²⁸ GRAU, i. m., 4. o.

²⁹ David J. BETZ: [Russian fortifications present an old problem for Ukraine](#), [online], 2023. július 20. Engelsberg Ideas, Forrás: engelsbergideas.com [2024. 02. 16.]

³⁰ Eric D. HUTCHINGS: [Conducting the Breakthrough: Unnecessary Operation or U.S. Doctrinal Void?](#) [online], US Army Command and General Staff College, 1991, Forrás: apps.dtic.mil [2024. 02. 16.]

³¹ David GLANTZ: *The Military Strategy of the Soviet Union*, Frank Cass, London, 1992. 194. o.

³² Uo. 201., 235. o.

Miközben tehát a szovjet hadtudósok előrejelzései pontosnak bizonyultak a tekintetben, hogy az információs-technológiai forradalom eredményeként a harccselekmények fő tartalma a csapás és a tűz lesz, azt nem látták előre, hogy amennyiben nem sikerül döntést kicsikarni a háború elején, az elhúzódó, álló hadviselésbe mehet át. Azért sem, mert az 1991-es öbölháború az oroszok szemében igazolta ezen nézetek helyességét: a Sivatagi Vihar hadművelet a szovjet vezérkarai főnök, Nyikolaj Ogarkov nevéhez fűződő *hadszíntéri hadászati támadóművelet (стратегическая наступательная операция на театре военных действий)* koncepció tökéletes végrehajtását jelentette az orosz hadtudomány perspektívájából.³³ A hidegháborút követő évtized amerikai katonai műveleteiből kiindulva az orosz hadtudósok azt jósolták, hogy a jövő háborúja egy gyors (és a háború lefolyása szempontjából döntő) – tömeges precíziós és elektronikai csapást, valamint kiterjedt információs és kiberműveleteket magában foglaló – kontaktus nélküli szakasszal fog kezdődni, amelynek fő hadszíntere a légi-koszmikus tér lesz. A szárazföldi erők alkalmazása csak ezután következne, a stratégiai siker kifejlesztése, a még megmaradt ellenállási góccok elszigetelése és felszámolása érdekében.³⁴ Már amennyiben ez egyáltalán szükséges. A NATO 1999-es Jugoszlávia elleni három hónapos légi háborúja ugyanis azt igazolta, hogy a háború politikai célja adott esetben pusztán a kontaktus nélküli hadviseléssel is elérhető.³⁵

A kontaktus nélküli háborúról szóló meggyőződés olyannyira dominánssá vált az orosz hadtudományi eliten belül, hogy a 2010-es évek közepétől néhány konzervatívabb katonai gondolkodó nyíltan kritika tárgyává tette azt, mondván, ennek

³³ АДАМСКИЙ, i. m., 67. o.

³⁴ Szergej CSEKINOV – Szergej BOGDANOV: The Nature and Content of a New-Generation War, *Military Thought*, 2013/10. 12-23. o.

³⁵ Иван КАРИТАНУЕС: *Война на море. Актуальные проблемы развития военно-морской науки*, М.: Вагриус, 2001

dogmaként való elfogadása tévútra viheti az orosz katonai tervezést.³⁶ Az Ukrajna elleni háború igazolta aggodalmaikat, rámutatva, hogy amennyiben nem sikerül döntést elérni a háború elején, úgy a hasonló technológiai színvonalon álló ellenséggel szembeni küzdelem elhúzódó felőrléshez vezethet. Ezért a 2022 után íródott orosz hadtudományi munkák már a statikus hadviselés realitását elfogadva próbálnak megoldási javaslatokkal előállni a támadás és védelem ideális formáira vonatkozóan. Egy tanulmány szerzői szerint „*a modern hadseregek extrém mértékű telítettsége irányítható harckocsi-elhárító fegyverekkel, légvédelmi eszközökkel és harckocsiakkal radikálisan megnövelte az álló védelem jelentőségét.*”³⁷ Más orosz szakértők szintén aláhúzzák, hogy egy számbeli fölényben lévő, magas technológiai fejlettségű ellenséggel szemben az álló védelem alkalmazása a célszerű a legfontosabb irányokban. Hangsúlyozzák ugyanakkor, hogy aligha racionális egy „*sztereotipikus, sűrű és mélyen tagolt védelemmel*” számolni, mivel annak kiépítése idő- és erőforrásigényes, ezért azt megfelelő minőségben az első védelmi művelet formájában lehet csak megvalósítani.³⁸

Így aligha véletlen, hogy az aktuális hadászati problémák megoldásában rendszerint a nagy honvédő háború tapasztalatait segítségül hívó orosz szakértők az utóbbi időben az 1943-as kurszki védelmi hadművelethez nyúlnak vissza

³⁶ A később a „különleges katonai műveletet” 2022 októberétől 2023 januárjáig vezető Szergej Szurovikin például egy 2014-es előadásában úgy fogalmazott, hogy az „abszolút meggyőződés, hogy a modern háborúk kizárólag kontaktus nélküliek és gyors lefolyásúak lesznek, melyeket csak a levegőben és a világűrben fognak megvívni, a jövőben visszafordíthatatlan következményekhez vezethet.” Szergej SZUROVIKIN: *Формы применения и организация управления межвидовой группировкой войск (сил) на театре военных действий. Вестник Академии военных наук*, 2014/1. 43. o.

A 2019-es haláláig az orosz Hadtudományi Akadémiát vezető Mahmut Garejev pedig egy évvel később hasonlóan értékelte ugyanezt: a „liberális szemléletű politikai és szakértői körök” – mondta – azt állítják, hogy nem lesznek már a jövőben harckocsik és tüzérség tömeges alkalmazásával végrehajtott nagy ütközetek, és a katonai konfrontáció alapvetően a levegőben és a világűrben zajlik majd le néhány nap leforgása alatt, el is döntve ezzel mindent. „Néhányan egyenesen arról beszélnek, hogy a jövőben nem kell foglalkozni a védelem áttörésével, vagy a tűzösszpontosítással sem, mivel az ellenség tűzeszközeit nagypontosságú fegyverekkel a felderítésüket követően azonnal meg lehet semmisíteni.” Garejev arra figyelmeztetett, hogy „még a leginkább manőverező jellegű katonai műveletek közepete is stabilizálódhat a front egy időre, és azon áttörni, valamennyi célpontra azonnal löni nem lehetséges, különösen, ha ehhez nincs elegendő lőszer. (...) Ha az ideologikus állapotok helyett a való életből indulunk ki, akkor nem lehet megkerülni a tüzérség és a harckocsik tömeges alkalmazását.” Mahmut GAREJEV: *Доклад. Опыт Великой Отечественной войны и итоги работы Академии военных наук по дальнейшему развитию военной науки, Вестник Академии военных наук*, 2015/2. 24. o.

³⁷ R. САЈНУДНУИНОВ – I. SZTARODUBCEV: *Оборона батальонной тактической группы в условиях «многосферного сражения», Армейский сборник*, 2023/10. 35. o.

³⁸ Alekszandr ROMANCSUK – Alekszej SIGIN: *Перспективы повышения эффективности армейских оборонительных операций, Военная Мысль*, 2023/4. 26. o.

tanulmányokért.³⁹ A párhuzam az ő nézőpontjukból nyilvánvaló: a 2022-2023 telén erőltetett orosz támadóműveletek kifulladás, illetve az Ukrajnának nyújtott nyugati katonai támogatás várható tetőzése a támadás helyett a védekezést tette indokolttá orosz részről. Ennek sikeres megvalósítása azonban – az orosz szakértők várakozásai szerint – a kurszki hadművelethez hasonló fordulópontot eredményezhet majd a háború menetében. A már fentebb idézett egyik tanulmány szerzőpárosa, Alekszandr Romancsuk és Alekszej Sigin ugyanakkor a második világháború egy másik nagy védelmi műveletére, a Balaton-hadműveletre hivatkozik, amikor arról értekezik, miként lehetne növelni a hadsereg szintű védelmi műveletek hatékonyságát a jelen körülményei között. Minthogy a tanulmány 2023 áprilisában, azaz több mint két hónappal az ukrán ellentámadás előtt íródott, valószínű, hogy a szerzők fontos párhuzamokat véltek felfedezni az 1945. március 6-15-e között zajlott Balaton védelmi hadművelet, és a készülődő zaporizzsjai orosz védelmi művelet között. Annál is inkább, mivel a tanulmány első szerzője az az Alekszandr Romancsuk, aki a zaporizzsjai irányban védekező orosz erők parancsnoka volt 2023 nyarán. Ha valóban így volt – azaz, hogy a szerzők ténylegesen párhuzamot láttak a Balaton-hadművelet és a várható ukrán támadó művelet között –, úgy a legfőbb hasonlóság valószínűleg földrajzi jellegű volt. Mint azt a szerzők megjegyzik, a Balaton hadművelet során a 3. Ukrán Front erői hajtottak végre sikeres védelmi műveletet két, egymástól távoli irányban.⁴⁰ Az 1945-ben a Balaton képezte földrajzi akadály miatt a német támadás fő irányát a Balaton és a Velencei-tó közötti, mellékirányát pedig a Balaton és a Dráva közti terület képezte. Ezzel szemben 2023-ban az orosz védelem a Dnyiprora támaszkodhatott földrajzi akadályként, mellyel így a déli területek felszabadítását célzó várható ukrán támadással szembeni orosz védelmi tevékenység szintén két irányra összpontosíthatott: az ukrán támadás prognosztizálható fő irányát jelentő Melitopol felé vezető útvonalak, valamint Herszon oblaszty déli részének védelmére, ahol – a kahovkai gát június eleji felrobbantásáig – egy ukrán folyami átkelési művelettel számolt az orosz katonai vezetés. Másfelől, a kurszki hadművelettől eltérően a Balaton védelmi művelet jóval statikusabb volt, minthogy több idő állt rendelkezésre a védelem kiépítésére. A szovjetek komoly műszaki munkákat végeztek a páncélelhárítás érdekében, beleértve a jelentős mennyiségű akna telepítését, miközben Tolbuhin marsall megtiltotta a front és hadsereg szintű

³⁹ Vlagyimir LEBEGYEV: *Анатолий Иванько: У сражения на Курской дуге и специальной военной операции много общего*, [online], 2023. augusztus 23. Свободная Пресса, Forrás: svpressa.ru [2024. 02. 16.]; *Путин сравнил героев спецоперации с участниками Курской битвы*, [online], 2023. augusztus 23. Ренгум, Forrás: regnum.ru [2024. 02. 16.]

⁴⁰ ROMANCSUK – SIGIN, i. m., 24. o.

ellencsapásokat, okulva a korábbi Székesfehérvár környéki páncélos ütközetek súlyos veszteségeiből.⁴¹ Romancsuk és Sigin a Balaton-hadművelet tanulságaként „a tartalékokkal, a második lépcsővel és különösen a tűzérővel végrehajtott bátor manővereket, a harcokcsielhárító tartalékok, a mozgékony blokkoló alakulatok, és a tűzcsapdák eszközeinek ügyes alkalmazását” emelték ki.⁴² Ugyanakkor az álló védelem megnövekedett szerepe ellenére hangsúlyozzák, hogy nem lehet szó az erők merev védelmi vonalakban történő védekezéséről, hiszen a hadviselés fejlődése meghaladta ezt a koncepciót. Az utóbbi évtizedek háborúi rámutattak arra, hogy az ily módon védekező egységek nem tudtak időben reagálni a gyorsan változó körülményekre, illetve a légideszant, megkerülő és rajtaütő erőkre.⁴³

Romancsuk és Sigin kiemelik, hogy mint azt a „különleges katonai művelet” is igazolta, a transzparens harctéren elengedhetetlen az erők szétszórása, a rejtett és jól védett tartalékállások, vezetési pontok, lőszer-, illetve üzem- és kenőanyag-raktárak mennyiségének növelése, azok helyének gyakori (naponta akár többszöri) változtatása. Valamint az álcázási rendszabályok szigorú betartása, a hamis célok és a legújabb imitációs eszközök nagyszámú alkalmazása, és az ellenség megtévesztésének egyéb módjai, a sablonos tevékenység kerülése.⁴⁴ A transzparens harctér körülményeit figyelembe véve a szerzők a jövő hadsereg szintű mozgó védelmére az alábbi három funkcionális körzet kialakítását javasolják: a felderítő-tűzvezető komplexumokkal szaturált, több védelmi vonalból álló, akár 50 km mélységű *fedező körzetet*, a főerők, valamint a visszavonuló fedező erők elhelyezését biztosító, 20-30 km mély *alapkörzetet*, végül pedig a *várakozó körzetet*, amelyben a főerők szétszórta állapotban várakoznak az alapkörzetbe történő előre vonásukig, illetve itt helyezkednek el a tartalékok, a speciális (műszaki és más kiszolgáló-támogató) alakulatok és harcászati repülőerők. A *várakozó körzet* az alapkörzet szélétől kb. 20 km-re helyezkedne el, és 20 km mélységet foglalna magában.

Egy másik tanulmány – amely a zászlóalj-harccsoportnak (BTG) egy amerikai multi-domain dandár-harccsoporttal szembeni perspektivikus védelmi tevékenységét vázolja fel – szintén nagyban támaszkodik az ukrainai háború tapasztalataira. Ez alapján a szerzők számos kritikát fogalmaznak meg a jelenleg alkalmazott BTG védelemmel kapcsolatban. Úgy látják, hogy a nagy távolság a védelmi támpontok között, illetve az azok közti gyenge tűz-koordináció, valamint a nyitott szárnyak lehetővé teszik az ellenség számára a beszivárgást, illetve a megkerülést. Minthogy

⁴¹ SZABÓ Péter – SZÁMVÉBER Norbert: *A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945.*

⁴² ROMANCSUK – SIGIN, i. m., 24. o.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo. 28. o.

a szerzők szerint a BTG alegységeinek alkalmazására vonatkozó aktuális nézetek nem számolnak az adott terület vagy objektum ideiglenes feladásával, ennek fényében az álló védelem folytatása a célszerű.⁴⁵ Ez egyben azt is megmagyarázza, hogy miért folytattak az oroszok rendkívül merev és rugalmatlan védelmet a 2023 nyár elején megindult ukrán támadóművelet során, gyakran a legvégsőkig tartva állásaikat.⁴⁶ A védelmi állásokat elfoglaló alegységek képtelenek gyorsan és hatékonyan reagálni az ellenség tevékenységére, különösen akkor, ha az megváltoztatja a tevékenysége irányát vagy megkerülő manővert hajt végre, mivel túl sok időt vesztenek el az elfoglalt védelmi pontok feladására. Probléma továbbá az is, hogy a potenciális ellenség rendelkezik mindazon képességekkel, hogy felfedje és pusztítsa a BTG védőkörletét, tüzelőállásait, vezetési pontjait, illetve egyéb objektumait.⁴⁷ A zászlóalj erőinek és eszközeinek tipikus elosztásából az következik, hogy az ellenség tüzelőkészítése, valamint a fedező-biztosító erőinek tűzcsapása leginkább az első lépcsőben védekező század támpontjait pusztítja, ahol a BTG erőinek és eszközeinek 50-60%-a található, így a zászlóalj-harccsoport alegységeinek vesztesége a 70%-ot is elérheti. A védelem hatékonyságának növelése érdekében ezért úgy látják, hogy – megakadályozandó a saját főerők ellenség általi lekötését – a BTG összefegyvernemi alegységeinek jelentős részét, akár 1/3-át *ad-hoc* megkerülő-rajtaütő csoportokba kell szervezni, akiknek feladata, hogy a peremvonal előtt előrs tevékenységet folytassanak az ellenség erőivel szemben, pusztítsák annak tüzér alegységeit, légvédelmi eszközeit, vezetési pontjait, dezorganizálják vezetési és anyagi-technikai kiszolgáló rendszereit. Az erők maradék 2/3-ának pedig a védelmi támpontokat kell tartania, tűzcsapásokat végrehajtania az ellenség főerői és második lépcsőjének lehetséges előrevonási útvonalai ellen, valamint ellentevékenységet folytatni a lehetséges megkerülő és rajtaütő csapatokkal szemben.⁴⁸ A tanulmány által említett rajtaütő alegységekre hasonlító formációkat az ukrán támadó erőkkel szemben is bevetettek nagy mozgékonyágú, jellemzően quado-kon és más könnyű járműveken közlekedő, Kornet irányítható páncéltörő rakétával felszerelt rajok formájában.⁴⁹

⁴⁵ Uo. 35-36. o.

⁴⁶ TAKÁCS Márk: [Miért így harcolnak az oroszok? 2. rész](#), [online], 2023. szeptember 5. Forrás: substack [2024. 01. 31.]

⁴⁷ SAJHUDNYINOV – SZTARODUBCEV, i. m., 35-36. o.

⁴⁸ Uo. 37. o.

⁴⁹ [Airborne Troops anti-tank crew destroys AFU stronghold and ammunition depot in Artyomovsk direction](#), [online], 2023. július 24. Az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma, Forrás: mil.ru [2024. 02. 18.]

A katonai fölény kulcsa a vezetési fölény

Az ukrajnai háború tapasztalata az orosz hadtudósok szemében megerősítette, hogy az ellenséggel szembeni fölény elérése mindenekelőtt a vezetési fölénnyel érhető el.⁵⁰ A nyugatihoz hasonlóan az orosz hadtudomány is érzékeli mindazon, egymással szemben ható trendeket, amelyek egyszerre indokolják a vezetés centralizációját és decentralizációját.⁵¹ A centralizáció és decentralizáció szükséges mértékét a katonai vezetésben a katonai-politikai helyzet és más körülmények változása határozza meg.⁵² Az ukrajnai háború során látványosan megmutatkozó, túlzottan hierarchikus, merev és rugalmatlan orosz vezetési modell hiányosságai nem kerültek el az orosz hadtudósok figyelmét sem. Ezért szerintük célszerű felülvizsgálni a vezetés centralizációjának elvét, minthogy az a vezetési ciklus jelentős meghosszabbodásához vezet, illetve a döntés magasabb szinten való jóváhagyása leveszi a döntés célszerűségéért és adekvátságáért vállalt felelősséget az alacsonyabb szintű parancsnokról. Ellenben a korszerű felderítési, kommunikációs és vezetési eszközök lehetővé teszik az alárendelt parancsnokok bevonását az elképzelések kidolgozásába anélkül, hogy el kellene hagyniuk vezetési pontjukat, ami így megalapozottabb döntésekhez vezethet.⁵³

Az ukrajnai háború különösen a tűzvezetés gyorsaságának fontosságára világított rá. E tekintetben a tűzzel való pusztítás tervezésének és végrehajtásának *zonális elvét* tartják célszerűnek alkalmazni, mely az ellenség felderítésére és pusztítására felelősségi zónákat jelöl ki az alárendelt egységek számára. Ezekben a felsőbb

⁵⁰ Dmitrij HOLUJENKO – Viktor ANONIN: Развитие форм совместного применения группировки сил и средств при дезорганизации управления противника. *Военная Мысль*, 2023/9. 47. o.

⁵¹ A küldetés-orientált vezetés, amelynek létjogosultságát a múltban a clausewitzi „háború kódéneke” jelensége indokolt, egyáltalán nem evidens, hogy a jövőben is ugyanolyan fontosságú lesz; figyelembe véve, hogy a komplex felderítő, kommunikációs és vezetési rendszereknek köszönhetően magasabb vezetési szinten valós időben gyakran jobb helyzetképpel rendelkeznek az adott harctéri helyzetről, mint az ott lévő alegység parancsnoka. A multi-domain harc által megkövetelt szinkronizáció például egyértelműen a központosított vezetés irányába hat, ami nehezen egyeztethető össze a küldetésorientált vezetési mód decentralizált jellegével. Mindeközben azonban a központosított vezetés sérülékenysége, valamint az, hogy a kommunikáció folyamatosságának fenntartása aligha életszerű vagy célszerű, minthogy az ellenség rendelkezik azon képességekkel, hogy zavarja, bemérje, illetve lehallgassa az elektromágneses spektrumot. Niklas NILSSON: Commanding Contemporary and Future Land Operations: What Role for Mission Command? In: Mikael WEISSMANN – Niklas NILSSON (szerk.): *Advanced Land Warfare. Tactics and Operations*. Oxford University Press, Oxford, 2023. 46. és 50-51. o., illetve Jack WATLING: *The Arms of the Future. Technology and Close Combat in the Twenty-First Century*, Bloomsbury, London, 2023, 30-37. o.

⁵² Vaszilij SZERVUK – Alekszandr VDOVIN – Vagyim KARPOVIC: Трансформация управления - централизация или децентрализация, *Военная Мысль*, 2021/8. 71-79. o.

⁵³ Szergej DUDKO – Alekszej MORARU – Alekszej SZMELOV: О повышении эффективности управления воинскими формированиями тактического звена, *Военная Мысль*, 2023/7. 59-60. o.

vezetési szint jóváhagyása nélkül tudnak tevékenykedni, az egységes információs tér létrehozását lehetővé tevő hálózat alapú vezetési rendszer segítségével.⁵⁴ Az ukrán tűzvezetési rendszert alaposan tanulmányozzák az orosz szakértők, és igen elismerően írnak annak képességeiről.⁵⁵

Az orosz katonai gondolkodók fókuszában elsősorban nem a nyugati elemzők által széleskörben hangoztatott küldetésorientált vezetés (*mission command*), hanem az automatizált vezetési rendszerek, matematikai modellek, algoritmusok és információs-szimulációs programok állnak.⁵⁶ Aggodalommal konstatálják, hogy ezeken a területeken a potenciális ellenfelek egyértelműen Oroszország előtt járnak, párhuzamot vonva a nagy honvédő háború kezdetével, amikor a német Wehrmacht a fejlettebb kommunikációs és vezetési rendszereinek köszönhetően súlyos vereséget mért a szinte minden területen létszámbeli és eszközbeli fölényben lévő Vörös Hadseregére.⁵⁷ Az orosz szakértők elismerik, hogy az amerikai hálózat alapú vezetéssel szemben képtelenek lesznek a közeljövőben teljes mértékben szimmetrikus választ adni, minthogy ezt az anyagi és technológiai forrásaik nem teszik lehetővé. Ezért az orosz válasznak aszimmetrikusnak kell lennie, és az ellenség vezetési rendszereinek dezorganizálásán, azok sebezhető alrendszereinek kiiktatásán kell alapulnia.⁵⁸ Mivel a hálózatos információs-vezetési rendszerek működése gyorsan helyreállítható, ezért azok dezorganizációjának kiaknázása csakis az erők, az elektronikai harc eszközei és a tűzzel való pusztítás centralizált irányításával lehetséges. Holujenko és Anohin szerint 4 perces eltérés az elektronikai harc eszközei és a tűzzel való pusztítás koordinációja között a hálózat alapú vezetési rendszer 2 perces adaptációs idejével számolva a dezorganizáció hatásának 30-40%-os csökkenését eredményezi.⁵⁹ A hálózat alapú vezetési rendszerek magas rezilienciája miatt nem elegendő csupán a harcászati szinten (dandár-század) dezorganizálni a vezetés rendszereit, hadműveleti (dandár-hadtest) szinten is bénítani kell azokat, hiszen

⁵⁴ Uo. 60. o.

⁵⁵ V. LITVINYENKO – D. SENANOVICS: Требуют разрешения. Особенности организации контрбатарейной борьбы в специальной военной операции. Армейский сборник, 2022/9. 32-43. o.

⁵⁶ Bár az orosz katonai szakértők méltatják a kreativitást, és hangsúlyozzák azt, hogy kerülni kell a sablonos megoldások alkalmazását, ezeket a kvalitásokat jellemzően hadműveleti, nem pedig harcászati szinten értelmezik. Az Ukrajna elleni katonai műveleteket 2022 áprilisa és májusa között vezető Alekszandr Dvornyikov a szíriai orosz kontingens parancsnokaként például kifejezetten elismerően nyilatkozott Haszan Szuhel szír tábornokról, kiemelve kreativitását és azt, hogy tevékenységében kerülte a sablonos megoldások alkalmazását. Alekszandr DVORNYIKOV: Формы боевого применения и организация управления интегрированными группировками вооруженных сил на театре военных действий, *Вестник Академии военных наук*, 2018/2. 40. o.

⁵⁷ DUDKO – MORARU – SZMELOV, i. m., 55. o.

⁵⁸ HOLUJENKO – ANOHIN, i. m., 46. o.

⁵⁹ Uo. 50. o.

a dandár vezetési pontjainak kiiktatásával a vezetést percek alatt átveszi a hadosztály vagy hadtest vezetési pontja.⁶⁰ Az orosz hadtudósok a harctevékenység új formájaként terjesztik elő a *rádióelektronikai és tűz csatát* (*радиоэлектронно-огневое сражение, РЭОС*), amely *rádióelektronikai csapást* (*радиоэлектронный удар, РЭУ*), illetve *rádióelektronikai-tűzcsapást* (*радиоэлектронно-огневой удар, РЭОУ*) foglal magában. Ennek célja a saját csapatok és fegyverek vezetés-irányítási főlényének kivívása, vagy az ellenséges hálózat alapú vezetési rendszer működésének dezorganizálása. A rádióelektronikai és tűz csata koncepcióját minden műveletre vonatkozóan ki kell dolgozni, és arra a művelet minden egyes szakasza előtt részletes tervet kell kialakítani. Tekintettel arra, hogy ebben lényegében valamennyi fegyvernem és szakcsapat részt vesz, a rádióelektronikai és tűz csata előkészítése nem lehet a rádióelektronikai támogató erők feladata, hanem arra a törzsön belül egy önálló dezorganizációs csoportot kell felállítani.⁶¹

Nagyon hasonlóan vélekedik minderről Vjacseszlav Kruglov és Vlagyimir Voszkreszenszkij is, akik szerint a fegyveres harc tér- és időbeli, valamint információs kontinuumának egyesülése és kiszélesedése nyomán az *információs-csapás műveletek* kulcsszerepet fognak játszani a jövő háborújában.⁶² Ha a fegyveres küzdelemre komplex funkcionális rendszerként tekintünk, akkor nem elegendő a rendszer egyes elemeit pusztítani, hanem az ezek közti kapcsolatokat is támadni kell – állítják. Sőt, a harci rendszerek funkcionálását zavarni könnyebb, olcsóbb és célszerűbb, mint megsemmisíteni az egyes rendszerelemeket.⁶³ Végsősoron a vezetési rendszer funkcionális modelljét alapul véve a vezetési főlény legmagasabb fokát az ellenség feletti vezetés, azaz a *reflexív kontroll* megvalósítása jelenti. A reflexív kontroll a szembenálló fél fölött az információ operatív, tömeges és pontosan célzott felhasználásával teremthető meg azáltal, hogy olyan körülményeket alakítunk ki, amelyben kénytelen saját maga számára káros módon cselekedni, miközben meggyőződése szerint a legjobb és egyetlen célszerű döntést hozza meg.⁶⁴ Mindez azt feltételezi, hogy a katonai vezetőnek bármely szinten pontosan ismernie kell nem csupán a saját, de az ellenség harci rendszerének működését, tulajdonságait, képességeit. Ezért a parancsnoki vezetési munkát a kreatív kutatási jelleg kell, hogy áthassa, hiszen meg kell találnia az ellenség harci rendszerének azon elemeit vagy

⁶⁰ Uo. 47. o.

⁶¹ Uo. 48-50. o.

⁶² Vjacseszlav KRUGLOV – Vlagyimir VOZSKRESZENSZKIJ: Системная функциональная модель вооруженной борьбы, *Военная Мысль*, 2023/12. 39. o.

⁶³ Uo. 38. o.

⁶⁴ Uo.

összeköttetéseit, amelyek megzavarásával az elveszti működési képességét és képtelen lesz a harc feladat végrehajtására.⁶⁵

A fentebb bemutatott, a transzparens harctéren végrehajtott műveletek új formáiról – az elektromágneses spektrum uralásáról, az ellenség megfosztásáról az elektromágneses térhez való hozzáféréstől, az ellenség dezorganizálásáról és a reflexív kontroll megteremtéséről – szóló orosz diskurzus célja végső soron a manőver lehetőségének megteremtése, ami valójában nagyon hasonlít ahhoz, ahogy a nyugati és ukrán hadtudósok gondolkodnak ugyanerről a problémáról. Valerij Zaluzsnij például a műveletek új formáiként a *digitális harctér kialakítását, a rádióelektronikai környezet ellenőrzését, a pilótánélküli légitámadások és kibereszközök egyesített támadóműveletét*, valamint a *logisztikai műveletet* nevezi meg egyik tanulmányában.⁶⁶ Jack Watling brit katonai szakértő, bár könyvében nem említi a reflexív kontroll kifejezést, az általa leírt gondolatok tartalmukban megegyeznek Kruglov és Voszkreszenszkij fent bemutatott nézeteivel. Watling is úgy látja, hogy a meglepés elérése egy transzparens harctéren úgy lehetséges, ha jól ismerjük az ellenség szenzorainak működését, azt, hogy a saját erők „lenyomata” miként jelenik meg e szenzorokon, valamint az ellenség tervezési és reagálási ciklusát, a rendszereinek és azok adott komponenseinek gyorsaságát.⁶⁷ A védekező fél által folytatott megtévesztés egyik fő célja, hogy a támadó féllel elhitesse, hogy az erők koncentrációja biztonságos, miközben nem az.⁶⁸ Kruglov és Voszkreszenszkij az alábbi megtévesztési taktikákat nevezi meg a transzparens harctéren, amelyek lehetővé teszik az ellenség csapdába csalását: „lekötés és csapás”, „csalogatás és megsemmisítés”, „gyengeség”, „ciklikusság” tettetése, „sztereotipikus viselkedés”, „a döntés nyilvánvalóságának”, a „hamis szerencsének” az imitálása, annak elhite-tése az ellenséggel, hogy a valós tevékenységünk hamis („kettős megtévesztés”), a fontos információ elrejtése, eltorzítása („a kulcsfontosságú információ védelme”), a fogadott rádióadatokkal szemben bizalmatlanság ébresztése („kifárasztás”), egyidejűleg több terv végrehajtása a megtévesztés elérése érdekében („egymásba ágyazott terv”), szándékosan olyan körülmények előidézése, amelyek az ellenség kezdeti sikereit eredményezik („hamis szerencse”).⁶⁹

⁶⁵ Uo. 40. o.

⁶⁶ Valerij ZALUZSNIJ: *On the Modern Design of Military Operations in the Russo-Ukrainian War: In the Fight for the Initiative*, [online], 2023. február 1. CNN, Forrás: cnn.com, 4. o. [2024. 02. 18.]

⁶⁷ Jack WATLING: *The Arms of the Future. Technology and Close Combat in the Twenty-First Century*, Bloomsbury, London, 2023, 26-28. o.

⁶⁸ Uo. 104. o.

⁶⁹ KRUGLOV – VOSZKRESZENSZKIJ, i. m., 38. o.

Az erőviszonyok

„Talán megmentette a megbuktatott Amerika-barát kabuli rezsimet az, hogy Afganisztán az USA NATO-n kívüli fő szövetségese volt? Hasonló helyzet vár az amerikai politikai opció támogatóira Ukrajnában is, ahol a neonácik képesek hatalomra jutni, az ország a szétesés felé tart, és a Fehér Ház egy ponton már nem is emlékszik majd a kijevei támogatóira.”⁷⁰

Nyikolaj Patrusev
az Oroszországi Föderáció
Biztonsági Tanácsának titkára

Az Ukrajna megtámadásáról szóló döntést mélyen áthatotta az, ahogy a Kreml a nemzetközi folyamatokat, a hatalmi egyensúly – szovjet terminológia szerint az *erők viszonyának* (соотношение сил) – átalakulását látta. A szovjetek az erőviszony koncepcióját a két szembenálló rendszer, a kapitalizmus és szocializmus összevetésében értelmezték, s a katonai és gazdasági képességek számszerűsíthető elemzésén túl olyan nehezen kvantifikálható tényezőket is figyelembe vettek, mint a nemzetközi osztályharc aktuális helyzetét vagy a kapitalista országok permanens, általános válságát. Így például jellemző megállapítás volt az, hogy a nemzetközi erőviszonyok trendszerű alakulása kedvező a szocialista tábor számára, miközben egyébként egyáltalán nem vitatták az Egyesült Államok katonai és gazdasági fölényét. Az erőviszonyokat a szovjetek két szinten vizsgálták: egyrészt általános értelemben világviszonylatban, másrészt pedig adott tényezők tekintetében, illetve egy-egy térségre vonatkoztatva.⁷¹ Bár a jelenlegi orosz vezetés természetesen nem a kapitalizmus–szocializmus dichotómián keresztül szemléli a világot, az erőviszonyok marxista–leninista szemlélete jól tetten érhető a gondolkodásmódjában.

Az orosz politikai és szakértői elit háború előtti megnyilatkozásai alapján az erőviszonyok a következőképp néztek ki Moszkvából. Oroszország befolyása a posztszovjet térségben a szovjet felbomlás óta folyamatosan csökkent, és a 2020-as év térségbeli válságaira – a belarusz és kirgiz belpolitikai válságra, a karabahi háborúra – adott mérsékelt orosz reakciók tükrében pedig úgy tűnhetett, hogy a Kreml is megtanult ezzel együtt élni, és ambícióit az új realitásokhoz hozzáigazítva

⁷⁰ Патрушев допустил повторение афганского сценария на Украине, [online], 2021. augusztus 19. Известия, Forrás: iz.ru [2024. 02. 18.]

⁷¹ Michael J. DEANE: The Soviet Concept of the “Correlation of Forces”, [online], 1976. május, Strategic Studies Center. Stanford Research Institute, Forrás: apps.dtic.mil, 22. o. [2024. 02. 18.]

egyfajta stratégiai visszafogottságot tanúsít.⁷² Csakhogy Ukrajna esetében nem állt készen arra, hogy elfogadja, és nem volt képes arra, hogy megakadályozza az ország Nyugathoz való közeledését. A mélyülő katonai együttműködés a NATO országok és Kijev között aggodalommal töltötte el Moszkvát, különösen annak perspektívája, hogy ez megnyithatja az utat az Egyesült Államok katonai jelenlétének is Ukrajna területén. Putyin úgy fogalmazott, hogy *„még ha Ukrajna nem is csatlakozik a NATO-hoz, katonai bázisokat és csapásmérő rendszereket fognak telepíteni a területére kétoldali megállapodások keretében.”*⁷³ Ukrajnára az orosz vezetés nem szuverén államként, hanem egy amerikai hídfőállásként tekintett, melynek célja Oroszország hosszútávú gyengítése és destabilizálása. Putyin 2021 nyarán írt történelmi esszéjében félreérthetetlen nyíltsággal tette egyértelművé, hogy Ukrajna csakis Oroszországgal partnerségben képzelhető el szuverénnek. A magát Oroszországgal szemben meghatározó Ukrajna ugyanis szerinte eszköz a Nyugat kezében, és mint ilyen, eleve nem is lehet szuverén. S minthogy ez utóbbi forgatókönyv Moszkva számára teljességgel elfogadhatatlan, az nem csupán Ukrajna szuverenitásának feladását, hanem az ukrán állam megsemmisülését fogja eredményezni.⁷⁴

Míg a regionális erőviszonyok Oroszország számára előnytelenül alakultak a posztszovjet térségben, addig a globális erőviszonyok változását pozitívnak látták (és látják jelenleg is) Moszkvában. *„Néhány azon tektonikus lemezekből, amelyekre a nemzetközi rend és az azt alátámasztó elképzelések épültek, mozgásba lendült”* – állapította meg egy 2018-as tanulmányában a Kremlhez közelálló ismert külpolitikai szakértő, Szergej Karaganov és szerzőtársa, Dmitrij Szuszlov.⁷⁵ Szerintük a kommunizmus és kapitalizmus szembenállása helyett az új hidegháborúban az ideológiai front immáron a nyugati eliteken belül húzódik, akik próbálják megállítani ideológiai, politikai és gazdasági pozíciójuk lecsúszását. De miközben az Egyesült Államok a „reagani stratégia” és a „mccarthyizmus” újjáélesztésén fáradozik, addig az *„elsődleges értékelések – kiváltképp az erőviszonyok elemzése – azt mutatják, hogy Washington győzelmi esélyei csekélyek”*, minthogy Amerika ázsiai, közel-keleti

⁷² Vlagyimir FROLOV: [Пусть полыхает. Как изменилась политика России на постсоветском пространстве](#), [online], Republic, 2020. október 29. Forrás: republic.ru [2024. 02. 18.] és Dmitrij TRENIN: [Moscow's New Rules](#), [online], Carnegie Moscow Center, 2020. november 12. Forrás: [carnegiemoscow.org](#) [2024. 02. 18.]

⁷³ [Vladimir Putin's annual news conference](#), [online], 2021. december 23. Kreml, Forrás: kremlin.ru [2024. 02. 18.]

⁷⁴ [Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев»](#), [online], Kreml, 2021. július 12. Forrás: kremlin.ru [2024. 02. 18.]

⁷⁵ Szergej KARAGANOV – Dmitrij SZUSZLOV: [A new world order: A view from Russia](#), [online], 2018. október 4. Russia in Global Affairs, Forrás: globalaffairs.ru [2024. 02. 18.]

és latin-amerikai szövetségeseinek többsége nem kíván csatlakozni egy „régí hidegháborús stílusú új játszámához”.⁷⁶

A Kreml arra a következtetésre juthatott, hogy az erőviszonyok globális szintű változása kedvező lehetőséget kínál arra, hogy megváltoztassa az erőviszonyok számára kedvezőtlen alakulását regionális szinten. A Nyugat hanyatlásával és az új hatalmi pólusok felemelkedésével kapcsolatos általános megállapítások mellett a globális erőviszony kalkulációjában Moszkva olyan konkrét tényezőket mérlegelhetett, mint az amerikai külpolitika fókuszának áthelyeződése Kínára, a német parlamenti és francia elnökválasztás 2021 őszén, illetve 2022 tavaszán, Európa soha nem látott mértékű függése az orosz földgáztól, az Egyesült Államok afganisztáni kivonulása, az orosz–kínai kapcsolatok állapota és a Nyugat népszerűtlensége a globális dél országokban.⁷⁷ Mindezek Moszkva nézőpontjából kedvező körülményeket jelentettek ahhoz, hogy újratárgyalja Ukrajna kérdését Washingtonnal, vagy amennyiben ez nem jár sikerrel, úgy katonai erővel kényszerítse ki Kijev visszatérését az orosz érdekszférába. Ez utóbbi kapcsán az erőviszony elemzésében valószínűleg az alábbi tényezők voltak dominánsak: az ukrán politikai elitrel kapcsolatos torz percepció, Zelenszkij elnök háború előtti alacsony támogatottsága, az ukrán társadalom politikai intézmények iránti bizalmatlansága, apátiája, az orosz anyanyelvű kisebbség lojalitásának vélelmezett hiánya az ukrán állam irányában. Az ukrán katonai képességek objektív elemzése helyett – melyet valószínűleg, hogy az orosz vezérkar ne végzett volna el – az olyan szubjektív és megalapozatlan szempontok befolyásolták az Ukrajna elleni háborúról szóló döntést, mint Putyin meggyőződése az ukrán állam „mesterséges” voltáról.⁷⁸ Miközben az orosz katonai elit egyes szereplői nyilvánosan is figyelmeztettek arra, hogy egy Ukrajna elleni gyors és sikeres háborúról szóló elképzelésnek nincs reális alapja.⁷⁹

Bár a Kreml Ukrajnával és a Nyugattal kapcsolatos várakozásai nem igazolódtak be, az erőviszonyok globális szintjének értékelése nem változott Ukrajna lerohanása óta. Az orosz szakértők továbbra is úgy látják, hogy a Nyugat visszaszorulása, illetve ezzel párhuzamosan az általuk csak „világtöbbségnek” nevezett tömb

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ JÓJÁRT Krisztián: Út a háborúba. A 2022-es orosz–ukrán háború diplomáciai és katonai előzményei, *Nemzet és Biztonság*, 2022/4. 100-101. o.

⁷⁸ Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев», [online], Kreml, 2021. július 12. Forrás: kremlin.ru [2024. 02. 18.]

⁷⁹ Mihail НОДАРЖОНОК: Прогнозы кровожадных политологов. О восторженных ястребах и торопливых кукушках, [online], *Независимое Военное Обозрение*, 2022. február 3. Forrás: nvo.ng.ru [2024. 02. 18.] és «Попытки через угрозы заставить „полюбить” РФ и ее руководство крайне опасны». Глава «Общероссийского офицерского собрания» обвинил Путина в провоцировании войны с Украиной, [online], Meduza, 2022. február 6. Forrás: meduza.io [2024. 02. 18.]

(melynek szerintük Oroszország a politikai és katonai magját képezi) felemelkedése elkerülhetetlen. Szergej Karaganov szerint ugyan a „neo-izolacionista” gondolat fokozatosan teret nyer az Egyesült Államokban, azonban még jó ideig – legalább egy politikai generáción keresztül – az „*imperialista dominancia mentális paradigmája*” fogja meghatározni az amerikai külpolitikát.⁸⁰ Addig pedig még katonák ezreit fogja elveszíteni Oroszország Ukrajnában, ahol a döntő győzelmének kivívása nem elképzelhető a Nyugat stratégiai visszaszorítása nélkül. Ennek felismerése volt az, mely a korlátozott nukleáris eskaláció kérdését az orosz külpolitikai gondolkodás napirendjére tűzte, mint az egyetlen eszközt arra, hogy kikényszerítse az Egyesült Államok stratégiai visszahúzásának felgyorsítását.⁸¹

⁸⁰ Szergej KARAGANOV: [An Age of Wars? Article One](#), [online], 2024. január 1. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 18.]

⁸¹ Szergej KARAGANOV: [A Difficult but Necessary Decision](#), [online], 2023. június 13. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 18.] és Dmitrij TRENIN: [Conflict in Ukraine and Nuclear Weapons](#), [online], 2023. június 22. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 18.]

A háború kezdeti periódusa

„Minthogy az előadásom témája a háborúk tapasztalatai és tanulságai, az egyik tanulság a következő. A krími háborútól napjainkig (összesen 150 év alatt) a politikusok tarthatatlan helyzetbe hozták az országot és a fegyveres erőit.”⁸²

Mahmut Garejev
korábbi vezérkari főnök-helyettes,
az orosz Hadtudományi Akadémia volt elnöke

Nagyon valószínű, hogy egy Putyin-rendszer utáni Oroszországban a 2022-es Ukrajna elleni háború legfontosabb tanulsága az lesz majd, hogy az orosz politikai vezetés egy ki nem provokált háborúba vitte az országot. Ráadásul egy olyan elképzelés mentén küldte hadba fegyveres erőit, amely katonai szempontból teljességgel irreális volt, és figyelmen kívül hagyta Ukrajna hatalmas területi kiterjedését, jelentős katonai képességeit, számottevő humán és ipari potenciálját arra, hogy helyreálljon a háború kezdeti periódusában elszenvedett vereségek után, és képes legyen jelentős veszteségeket elviselni egy elhúzódó háborúban. Vagyis az orosz vezetés alapvetően félreértette az Ukrajnával vívott háború várható jellegét, és nem kezelte Ukrajnát egy Oroszországgal összemérhető ellenségként. Ennek megfelelően pedig valószínűleg nem vette figyelembe a *háború kezdeti periódusának* (*начальный период войны*) koncepcióját, amely a jövő háborújára vonatkozó orosz hadtudományi előrejelzések egyik sarokpontját képezi.⁸³ Mahmut Garejev a nagy honvédő háború kontextusában így beszélt erről: „A háború előestéjére alapvetően megalapozott nézetek alakultak ki a háború katonai–politikai jellegére, méretére, lehetséges lefolyására, és a fegyverfajták és haderőnemek kiegyensúlyozott arányának szükségességére vonatkozóan. De helytelenül értékelték a háború kezdeti periódusát, alulértékelték a stratégiai védelmet.”⁸⁴ Az orosz szakértők úgy látják, hogy korunkban a háború kezdeti periódusa döntő jelentőséggel bír a háború további folytatása,

⁸² Mahmut GAREJEV: *If War Comes Tomorrow? The Contours of Future Armed Conflict*, Routledge. Taylor and Francis, London – New York, 1998, 61. o.

⁸³ Roger N. McDERMOTT – Charles K. BARTLES: *An Assessment of the Initial Period of War: Russia-Ukraine 2022. Part Two*, [online], 2023. június 8. Foreign Military Studies Office, Forrás: community.afan.org, 44. o.

⁸⁴ Mahmut GAREJEV: Доклад. Опыт Великой Отечественной войны и итоги работы Академии военных наук по дальнейшему развитию военной науки, *Вестник Академии военных наук*, 2015/2. 18. o.

és annak kimenetele szempontjából.⁸⁵ Az 1991-es Öböl-háború legfőbb tapasztalata az orosz hadtudósok számára nem az Egyesült Államok technológiai fölénye, hanem konszenzusépítő képessége, nemzeti céljainak világos meghatározása és azoknak a Washington nemzetközi vezető szerepének és diplomáciai erejének köszönhető hatékony érvényesítése volt.⁸⁶ Geraszimov a szíriai orosz intervenció tanulságaként szintén azt emelte ki, hogy az orosz haderő képes volt koalíciókat szervezni és szövetségesekkel együttműködni.⁸⁷ Mindezek alapján feltételezhető, hogy a 2022-es háború egyik fontos tanulsága az lesz majd az orosz hadtudósok számára, hogy Moszkva már a háború megindítása előtt elvesztette az információs fölényt azáltal, hogy az Egyesült Államok hírszerzési közössége nyilvánosságra hozta a tervezett orosz támadással kapcsolatos információit, és az orosz vezetés nem volt képes maga mellé állítani még legközelebbi szövetségeseit sem – Belarusz kivételével, de katonai erőt még ő sem küldött Oroszország támogatására –, a nemzetközi közvéleményről nem is beszélve.

Bár a fenti következtetések megírására természetesen a mai Oroszországban nincs lehetőség (ezért a fenti gondolatmenet is feltételezett), az orosz haderő egyes elemeinek a háború kezdeti periódusában nyújtott gyenge teljesítményét nyíltan kritizálják az orosz katonai szakértők. Közülük néhány megállapítása minimum a legfelsőbb katonai vezetés felelősségét is felveti az elszenvedett kudarcokért. Különösen figyelmet érdemlő az a tanulmány, amely a „különleges katonai művelet” katonapolitikai előkészítésével kapcsolatban fogalmaz meg súlyos hiányosságokat. Bár a szerző több oldalon keresztül méltatja az Ukrajnában harcoló katonák moráljának javítása érdekében végzett agitációs munka hatékonyságát, ennél jóval érdekesebb a tanulmány végén öt pontban megfogalmazott hiányosságok felsorolása: 1) A művelet megindításáról szóló hirtelen döntés miatt nem került sor a személyi állomány tudatának békeidőről háborúra történő átállítását célzó propaganda- és agitációs munkára. Így a katonákat nem tájékoztatták a művelet céljáról, helyükről és szerepükről a feladatok végrehajtásában. 2) Az ukrajnai társadalmi-politikai helyzetről rendelkezésre álló adatok nem feleltek meg teljes mértékben a valóságnak.

⁸⁵ Az orosz elképzelések alapján korunk háborúinak kezdeti periódusát az erők rejtett felvonultatása, diverzáns műveletek és provokációk, az ellenfél döntéshozóinak megvesztegetése, információs és pszichológiai támadás, elektronikai és csapásmérő, valamint légi-kozmosz műveletek jellemzik. Timothy THOMAS: *The Chekinov-Bogdanov Commentaries of 2010-2017: What Did They Teach Us About Russia's New Way of War?* MITRE Corporation, 2020, 5. o.

⁸⁶ Benjamin S. LAMBERT: *Desert Storm and Its Meaning. The View from Moscow*, RAND Corporation, 1992, 91. o.

⁸⁷ Valerij GERASZIMOV: *Современные войны и актуальные вопросы обороны страны*, *Вестник Академии военных наук*, 2017, 12. o.

„Az oroszok területi lakói a várakozásokkal szemben nem virággal és kenyérral, hanem polgári ellenállással fogadták csapataink menetoszlopait.” 3) Tévesek voltak az ukrán fegyveres erők morális-pszichológiai állapotára vonatkozó információk. Az a feltevés, hogy nem állnak készen a fegyveres harcra és tömegével fogják megadni magukat, nem igazolódott be. 4) az Ukrajnába bevonuló orosz katonák jelentős információs és pszichológiai befolyásolásnak voltak kitéve, amelyet az ukrán pszichológiai műveleti központok a NATO-szabványoknak megfelelően vetettek be. 5) Az erők moráljának, harci szellemének fenntartásához szükséges katonapolitikai munkához elégtelen volt a mobil technikai eszközökkel való ellátottság.⁸⁸

Hasonlóan kritikus megállapításokat tesz az orosz légierő szerepével kapcsolatban három ezredesi rendfokozatú katonai szakértő is tanulmányában. Mint írják, bár a védelmi minisztérium már 2022. február 28-án azt közölte, hogy az orosz légierő kivívta a légiuralmat Ukrajna fölött, a tanulmány közel egy évvel azt követő publikálásának időpontjában a csapásmérő repülőerők gyakorlatilag még mindig nem hajtanak végre feladatokat az ellenség hadműveleti mélységében a közlekedési objektumok (hidak, átkelők, vasúti csomópontok, a technikát és csapatokat szállító vasúti szerelvények) ellen.⁸⁹ Ezzel a szerzők lényegében kimondják, hogy az orosz védelmi minisztérium hazudott, és az orosz légierő nem tudta kivívni a légiuralmat a háború kezdeti periódusában, sőt, továbbra is csak nagyon korlátozottan képes tevékenykedni Ukrajna fölött. A szerzők további megállapításaiból kiderül, hogy az orosz légierő egyáltalán nem állt készen egy nagyléptékű háború megvívására. Mint írják, a légtérellenőrző repülőgép-képességek korlátozottsága nem teszi lehetővé, hogy egyidőben több stratégiai irányban is tartósan tevékenykedjenek, a légi- és úrfelderítő rendszerek nagyon korlátozottan bizonyultak, különösen a mozgó célpontok és az erők átcsoportosításának felfedésében, a NATO országok felderítési és célkijelölési támogatása mellett pedig a korlátozott ukrán légvédelmi képességek ellenére sem képes az orosz légierő szabadon tevékenykedni, még a frontvonal közelében sem. Továbbá implicit módon elismerik, hogy a csapásmérések tervezésekor nem volt megfelelő tapasztalat abban, hogy mennyi csapásmérő eszközt kell egy adott célpontra indítani annak biztos megsemmisítése érdekében, figyelembe véve az ellenség légvédelmi tevékenységét. Mint írják, egyetlen csapásmérési feladat tucatnyi, ha nem több száz robotrepülőgép alkalmazását követeli meg a kívánt hatás elérése érdekében.⁹⁰

⁸⁸ Oleg ТУКМАКОВ: Основные направления совершенствования военно-политической работы при подготовке операций, *Военная Мысль*, 2023/2. 47-48. o.

⁸⁹ Oleg JERMOLIN – Nyikolaj ZUBOV – Mihail FOMIN: Применение ударной авиации Воздушно-космических сил в военных конфликтах будущего, *Военная Мысль*, 2023/2. 25. o.

⁹⁰ Uo. 20. és 25-26. o.

Minthogy a „különleges katonai művelet” koncepciója – amely az ukrán államról, társadalomról és politikai elitéről alkotott teljességgel megalapozatlan elképzeléseken alapult – kudarcot vallott, az orosz hadtudományi gondolkodás egyik fontos irányát képezi az, hogy miként lehet a változatlan politikai célokat (Ukrajna „náciatlanítását” és „demilitarizálását”) a megváltozott körülmények közepette teljesíteni. Egy cikk a második világháború utáni németországi szovjet katonai adminisztráció tevékenységét veszi alapul, amikor a „náciatlanítás” tapasztalatait Ukrajnára adaptálja. Míg az orosz állami propaganda „kijevi juntáról” szóló paneleinek felsorolása tudományos szempontból érdektelen, az mindenképp figyelmet érdemlő, hogy a szerző szerint Ukrajna egy részének úgynevezett „náciatlanítása” az ország teljes területének elfoglalása nélkül nem képzelhető el. Hiszen bármely megmaradó ukrán terület Oroszország elleni „diverzáns akciók, terrorcselekmények szervezésének, illetve partizánháború, perspektivikusan pedig egy valódi háború kirobbantásának” szolgál majd bázisul az „angolszászok” kezében. Miközben Ukrajna területének ellenőrzése aligha egyeztethető össze Oroszország képességeivel és erőforrásaival.⁹¹

Alekszandr Szerzsantov altábornagy, a vezérkar legfontosabb tudományos kutatóintézetének, a Katonai-Stratégiai Kutatások Központjának korábbi vezetője, és Dmitrij Pavlov ezredes, a Központ kutatója az ellenség demilitarizálásának eszközeiről és módszereiről értekezik, ami történetesen a „különleges katonai művelet” Putyin által meghirdetett másik stratégiai célja. Értelmezésükben a demilitarizálás az ellenség katonai–gazdasági potenciáljának – ami magában foglalja egy ország katonai–technikai potenciálját, a fegyveres erők, egyéb csapatok, katonai alakulatok és szervek fenntartására és felszerelésére, mozgósítására, műveleti és harci kiképzésére elkülönített pénzügyi forrásokat, valamint az ország katonai infrastruktúráját és anyagi eszköztartalékait – oly mértékű csökkentését jelenti, amely ellehetetleníti a katonai műveletek folytatását.⁹² Az erről való gondolkodást annak felismerése indokolja, hogy korunkban a *megsemmisítés stratégiája* csak a legkritikább esetben vezethet sikerre. Csupán egyetlen esetben, az agresszornál alacsonyabb technológiai színvonalon álló állammal szemben alkalmazható hatékonyan, miközben az esetek többségében, különösen, ha a szembenálló fél egy koalíció tagja, a *felőrlés stratégiája* lehet csak működőképes.

Bár a szerzők nem utalnak rá, az általuk leírt gondolatok aligha függetlenek az ukrán tapasztalattól, amelynek során a háború koalíciós jellegéből adódóan az ukrán

⁹¹ V. SZEMIRJAGA: Германский сценарий для Украины, *Армейский сборник*, 2023/6. 25-26. o.

⁹² Alekszandr SZERZSANTOV – Dmitrij PAVLOV, Снижение военно-экономического потенциала противостоящей стороны в контексте развития теории операций, *Военная Мысль*, 2023/11. 27. o.

katonai–gazdasági potenciál jelentős része a hadszíntéren kívül található. A tanulmány a katonai–gazdasági potenciál gyengítése érdekében folytatott stratégiai műveletek tartalmaként a katonai és nemkatonai tevékenységek alábbi formáinak egyidejű és egymást követő kombinált alkalmazását tartja célszerűnek: *„a nagy hatótávolságú precíziós fegyverekkel, hiperszonikus fegyverekkel, különböző kategóriájú csapásmérő drónokkal, információs és egyéb fegyverekkel végrehajtott komplex csapásokat, a csapatok (erők) csoportosításának műveleteit, szisztematikus harci műveleteket, az ellenség erőforrás-lehetőségeinek csökkentését célzó gazdasági (pénzügyi, energetikai) és társadalmi jellegű intézkedéseket, valamint a szembenálló koalíciók belüli megosztottság és ellentét kialakítását az ellenségnek nyújtott katonai–technikai és gazdasági segítséggel kapcsolatosan.”*⁹³ Mindezek különösen relevánsak az Ukrajna „demilitarizálására” vonatkozó orosz stratégiai cél tükrében.

Figyelmet érdemlő Szerzsantov és Pavlov azon megállapítása is, miszerint bár a kritikus infrastruktúra pusztítása gyakorlatilag minden modern katonai művelet részét képezi, valójában önmagában ez nem vezet el a háborús célok teljes eléréséhez, minthogy idővel a kritikus infrastruktúra helyreállítása után a katonai cselekmények tovább folytatódnak. A kritikus infrastruktúra pusztításával szemben a katonai–gazdasági potenciál kritikus szintre való csökkentése ellehetetlenítheti a szembenálló fél további katonai tevékenységét.⁹⁴ Ez a megállapítás még inkább érdekes annak fényében, hogy a 2022-2023 telén az ukrán elektromos hálózati infrastruktúra pusztítására irányuló csapásmérési művelettel szemben 2023-2024 fordulóján az orosz csapásmérések célpontjai az ukrán hadiipari létesítmények voltak.

⁹³ Uo. 29. o.

⁹⁴ Uo. 28. o.

Összegzés

Az orosz haderő az Ukrajna ellen indított nyílt háború első két évében a legsúlyosabb veszteségeit szenvedte el a második világháború óta. Valószínű, hogy a 2022-es orosz–ukrán háború a nagy honvédő háborúhoz hasonló orientációs pontot jelent majd az orosz hadtudomány számára, amelynek tapasztalatai évtizedekre meghatározzák majd a katonai gondolkodást és haderőtervezést. A háború, bár Oroszország és Ukrajna között zajlik, orosz nézőpontból valójában a Nyugattal vívott hibrid háborúnak képezi a kinetikus hadszínterét. Mivel az Ukrajnának nyújtott nyugati katonai segítség magában foglalja a haditechnikai, hírszerzési, kiképzési támogatást és hadműveleti tervezést is, ezért az orosz szakértők a háborút a nyugati fegyverek és harcéljárások gyakorló tereként látják. A háború megindítása óta írt orosz hadtudományi munkák kiemelten foglalkoznak a transzparens harctér jelentette kihívással, a statikus hadviselés felértékelődésével. A háború igazolta, hogy a vezetési fölény megteremtése a kulcsa a katonai fölény kivívásának, mely terén Oroszország jelentős hátrányban van a nyugati, és – a nyugati támogatásnak köszönhetően áttételesen – az ukrán haderővel szemben. A háború kezdeti periódusában elszenvedett súlyos veszteségekért a felelősség az orosz titkosszolgálati apparátust és a politikai vezetést terheli, melynek árát azonban a hadsereg fizette meg. Orosz nézőpontból a 2023 nyári, ukrán ellentámadással szembeni védelmi művelet sikeres végrehajtása az 1943-as kurszki hadművelethez hasonló fordulóponthoz jelent a háború menetében. Ugyanakkor a háború stratégiai céljainak elérése nem lehetséges az ukrán katonai–gazdasági potenciál kritikus léptékű megsemmisítése, valamint a nyugati támogatás elvágása nélkül.

Az orosz–ukrán háború hadműveleti és harcászati műveletei

Takács Márk

A tanulmány az orosz–ukrán háború szárazföldi hadműveletire és harcászati műveleteire fókuszál, a többi haderőnem által és a többi domain-ben végrehajtott műveletekről csak e körülhatárolt téma kapcsán lesz szó.

Az inváziót megelőző helyzet, a feltételezhető eredeti stratégiai célok

A 2022. január elején kezdődött tárgyalások az Oroszország által követelt biztonsági garanciákról hamar zsákutcába jutottak, és egyre aggasztóbb jelzések érkeztek mind a Kremlből, mind a háború lehetőségére már az előző év végétől figyelmeztető amerikai hírszerző közösségtől. Mégis, csupán a katonai előkészületeket szemlélve egy Ukrajna elleni nagyléptékű háború továbbra is valószínűtlennek tűnt. Ez a pusztta erőviszonyokkal volt magyarázható. A 2003-as iraki háború során az Egyesült Államok által vezetett koalíció 720.000 főt számláló haderővel 6 hét alatt tudott elfoglalni egy nagyjából 150 km széles és 6-700 km mély területet egy technikailag és létszámban mélyen alárendelt védő féllel szemben (hivatalosan az iraki haderő 1,3 millió főt számlált, de valószínűleg 100 000 embernél többen nem harcoltak az inváziós haderővel szemben).⁹⁵

Ehhez képest a 2022. február 24-én Ukrajnára támadó orosz haderő létszáma az elfogadott becslések szerint 140.000-190.000 fő között mozgott.⁹⁶ Ez az inváziós haderő egy nagyobb létszámú, bár technikailag alacsonyabb szintű (de közel sem annyira, mint az iraki) védővel nézett szembe, miközben túlságosan nagy célokat tűzött ki maga elé. Amennyiben a február 24. utáni napokban végrehajtott orosz műveleteket vesszük alapul, a céljuk Kijev, Odessza, Harkiv és Mariupol megszállása volt. Viszont egy ekkora haderő összességében, egyedül Harkiv elfoglalását is

⁹⁵ Linwood B. CARTER: *Iraq: Summary of U.S. Forces*, [online], CRS Report for Congress, 2005. november 28. Forrás: fas.org [2024. 01. 15.]

⁹⁶ Shashank BENGALI: *The U.S. says Russia's troop buildup could be as high as 190,000 in and near Ukraine*, [online] The New York Times 2022. február 18. Forrás: nytimes.com [2023.11.22.]

csak akkor tette volna lehetővé, ha a támadó kiválóan harcol, a védő pedig súlyos hibákat követ el.

Tehát megállapítható, hogy az invázió előestéjén az ukrán határhoz összevont orosz inváziós haderő létszámából nyugodtan lehetett arra következtetni, hogy józan, pusztán katonai logika alapján a fent vázolt célok teljesítése lehetetlen, így teljeskörű invázióra nem kerülhet sor.

A totális invázió eseményei és hadműveleti/harcászati jellemzői

2022. február 24-én több irányból egyidőben indult meg az orosz invázió. A stratégiai célokkal összhangban, főcsapásiránynak a Kijev és Odessza ellen indított támadást lehet tekinteni, míg a kiegészítő irányban mért csapásokat a Harkiv és Mariupol felé, valamint a Donbaszban indított támadások képezték.

Kijev ellen a Dnyeper nyugati partján a 35. és a 36. Összefegyvernemi Hadsereg, valamint a 76. VDV (légideszant) hadosztály kijelölt erőit vetették be, valamint egy hadászati célú légideszant műveletet is végrehajtottak a hosztomeli repülőtér ellen. Kijevet keleti irányból is igyekeztek megtámadni Csernyihiven keresztül a 2. és 41. Összefegyvernemi Hadsereg erői, viszont ezek az erők a döntő első két hétben nem tudták elérni még Kijev külvárosait sem (a 90. Gárda Harckocsi Hadosztály erői csupán március 9-én érték el Brovarit, ahol aztán súlyos vereséget szenvedtek).⁹⁷ A másik fő irányban mért csapást (a Krímből Odessza felé), az 58. Összefegyvernemi Hadsereg kijelölt erői hajtották végre. Ugyaninnen – a Perekopi-földszorosától – indult a 49. Összefegyvernemi Hadsereg Mariupol felé.

Ezeknek a műveleteknek a legfontosabb jellemzője, hogy az oroszok menetből tervezték birtokba venni a stratégiai célul kitűzött városokat, mivel a saját hírszerzésük téves következtetése szerint úgy vélték, az ukránok nem, vagy csak alig fognak ellenállást tanúsítani. Emiatt a menetből indított támadás, mint katonai tevékenység, összes fontos elemét alacsony színvonalon valószínűsítették meg.

A stratégiai felderítés (hírszerzés) hibája miatt elhanyagolták a harcászati szintű felderítést. A nyugati haderőkben IPB (*Intelligence Preparation of the Battlefield* = a harcmező felderítő értékelése) néven ismert komplex felderítő tevékenységet szinte teljesen elhanyagolták. Dióhéjban, az IPB lényege az, hogy az előljáró által elvárt végállapot elérése érdekében alaposan fel kell deríteni a terepet. A terep lehetőségeinek ismeretében meg kell vizsgálni, hogy melyek azok a terepszakaszok, amelyeket nekünk muszáj elfoglalni, vagy nem kell elfoglalni, de ellenőrzés alatt kell tartani. Ha miénk a kezdeményezés, akkor azt követően, de ha nem, akkor még ez előtt meg kell vizsgálni, hogy az ellenség saját céljai elérése érdekében mely terepelemeket akarja és mire használni. Ezt követően az ismert képességek (lőtávolság, manőverező képesség, felderítési távolság stb.) el kell helyezni az ellenség erőit a terepen – természetesen mindeközben már a valós idejű felderítést is be kell vezetni, amely napjaink szenzoraival túltelített harcmezőjén nem szabad, hogy

⁹⁷ Andrew E. KRAMER: "How a Line of Russian Tanks Became an Inviting Target for Ukrainians" [online] The New York Times 2022. március 11. Forrás: nytimes.com [2023.12.18.]

csak egyfajta spektrumban történjen. Ez a felderítés célozhat útvonalakat, egyes fontos terepszakaszokat, vagy az ellenségnek azokat az erőit, amelyek elpusztítása fontos a sikerünkhöz. Ezután az ellenség ismert pozíciói és várható tevékenysége függvényében többféle cselekvési változatot kell előkészíteni, majd ezek után a saját terveinket úgy kell elkészíteni, hogy az az ellenség bármely tevékenysége esetére biztosítsa a siker elérését, vagy ha erre nincs esélyünk, akkor legalább a veszteségeket tartsa minimális szinten. Ez már nem az IPB, hanem az alegység és egység szintű tervezés része. Mindez az orosz támadó erők részéről szinte teljesen hiányzott, nagy valószínűséggel a hírszerzés téves előzetes iránymutatása, értékelése miatt.

A harcszerű menet kérdései

Az oroszok annyira biztosak voltak az ukrán ellenállás hiányában, hogy abban az időszakban indították meg a támadást, amikor a terep a raszputyica miatt lehetetlenné teszi az orosz doktrínákban szereplő manőverező hadviselés végrehajtását. A támadó erők mozgását így a szilárd burkolatú utakra kellett korlátozniuk, amely ideális környezetet teremtett az ukrán páncéltörő kialegységekkel végrehajtott védelmi harcmódnak.

A bajokat azonban tovább tetézték azok a hibák, amelyeket az oroszok a harcszerű menet végrehajtása során követtek el. A harcszerű menet végrehajtása elengedhetetlen egy ilyen invázió során, hiszen a megtámadott ország területén lévő célok ellen menetből indított támadást kell végrehajtani, amelynek az eleje az előrevonás, a harcérintkezés felvétele céljából.

A menetből indított támadás során a támadó először nem a védő fő erejével találkozik, hanem az ún. fedező-biztosító övvel. Itt felderítő erők, harcélőrsők és előretolt állásban védő erők találhatók, amelyeknek a célja a támadó erő mozgásának pontos jelzése a védőknek, továbbá a támadó lassítása, irányba terelése, idő előtti szétbontakozásra kényszerítése és természetesen a veszteségokozás. Ezt követően a védők a fedező-biztosító övből visszavonulnak és általában a peremvonalban védő fő erők tartaléka lesznek.

A támadónak az a feladata, hogy ezen a terepszakaszon minél gyorsabban és minél kevesebb veszteséggel áttörjön, a túlerejét kihasználva fenntartsa a kezdeményezést és meglepően nagy sebességgel elérje a védő peremvonalát, ahol harcba tudja vetni a teljes harci erejét a védő fő erői ellen, majd pedig legyőzze azokat. Ennek érdekében a támadónak rögzített harcéljárásokat (ún. „kontakt-drilleket”) kell sikeresen alkalmaznia a védő azon erői ellen, amelyekkel az előrevonás során találkozik. Ezek a „kontakt-drillek” alapvetően egyszerű, számtalanszor

előre begyakorolt harcéljárások, amelyeket mindig a konkrét helyzetnek megfelelő módon kell alkalmazni. A harcserű menet során a támadónak minden esetben az a célja, hogy a felderített ellenséget gyorsan tudja lokalizálni, tűzzel lefogni, majd tűz és manőver összhangjával megsemmisíteni és tovább folytatni az előrevonást a támadási célok felé.

Először a támadónak felül kell kerekedni a belövés első sokkján. Jó eséllyel a rejtett pozíciókban lévő védő fog először tüzet nyitni, és a modern irányított páncéltörő fegyvereknek köszönhetően nagy valószínűséggel veszteséget is fog okozni. Ezt követően a támadó alegység parancsnokának jelteni kell az ellenség helyzetét (3D = direction, distance, description, azaz irány, távolság, valamint az ellenséges erők létszáma és fegyverzete szempontjai szerint), amelyben szintén nagy segítséget nyújtanak a modern szenzorok. Ezután a parancsnoknak villámgyorsan fel kell mérnie a helyzetet a saját feladata, a meglévő erői, az ellenség helyzete és a terep ismerete függvényében, és el kell döntenie, hogy melyik rögzített harcéljárást fogja alkalmazni.

Akár melyiket is választja, az biztos, hogy szükséges a védők irányába hatásosan tüzelni. Ehhez meg kell szervezni a tűzrendszert, amely során a rendelkezésre álló alegységek (rajok, szakaszok) összes tűzeszközének a megfelelő irányba, a megfelelő célra és a megfelelő fajtájú lőszerrel (és tűznemmel) kell tüzelni. Mindez természetesen nem az egész alegység parancsnokának a feladata, hanem a helyszínen lévő parancsnokoké, akik a saját helyzetükből jobb döntést tudnak hozni.

Miután az első sokk után megszervezték a tűzrendszert (ez ideális esetben pár másodperccel az első lövés után megvalósul), a parancsnok tűz és manőver összhangjával végrehajtja a támadó kontakt-drillt és legyőzi az ellenséget, vagy hevenyészett védelembe megy át az előjáró erőinek beérkezéséig, majd biztosítja annak a harcbevételét. Mindebből jól látszik, hogy még egy túlerőben lévő támadónak is milyen összetett feladatai vannak, mielőtt egyáltalán megütközne a peremvonalban védekező fő erőkkel.

Az IPB során nagy biztonsággal fel lehet deríteni a harcérintkezés várható helyszíneit, így a támadókat már ennek tudatában előre fel lehet készíteni, ill. a kérdéses területekre alaposabb felderítést lehet bevezetni. Azonban a fent említett felderítésbeli hiányosságok miatt ez valószínűleg elmaradt.

A kontakt drillek hatékony végrehajtásához gyors, önálló döntéseket meghozni képes, kezdeményezőkéssz alárendelt alegységparancsnokokra van szükség, akik bíznak az előjáróban (mert ismerik a műveletek végrehajtásának okait, céljait), valamint kölcsönös bizalmat élveznek a saját alárendeltjeikkel is. Emellett pedig

elengedhetetlen a közös, egységesített tudás, a kiválóan működő híradó rendszer, valamint a gyors és rugalmas döntéshozatali rendszer. Ezek mind alapvetőnek tűnnek, de mint azt látni fogjuk, korántsem voltak azok az inváziós orosz haderőben.

Az inváziós haderő felzárkózása a fő stratégiai célokhoz

Kijev, a főcsapásirány

A Kijev irányába támadó 35., 36. Hadseregek első csapatai már február 25-én elérték Kijev északnyugati külvárosait (Bucsa, Irpiny). Azonban ekkorra az ukrán védő erők a hosztomeli reptéren már felszámolták a 11. és 31. Gárda Légiroham Dandárok erőiből álló, nagyjából zászlóalj erejű orosz harccsoportot. Ennek a légideszant akciónak a teljes kudarca is a stratégiai felderítés elégtelenségére vezethető vissza. Az orosz stratégiai tervezők és a műveletet elrendelő parancsnokok biztosak voltak abban, hogy az először bevetett, legfeljebb két zászlóalj akadálytalanul el tudja foglalni a repteret, majd az ukránok nem tudnak kellő gyorsasággal reagálni. Azonban nem így történt, és a művelet teljes kudarcot vallott.

A főcsapásirányban támadó erők tehát élel elérték Kijev külvárosait. Mindezek során az összefegyvernemi hadseregek élén haladó zászlóalj méretű előrevetett osztagok, valamint a főerők élén haladó éljárőr szakaszok, előőrs századok és elővéd zászlóaljak sorozatosan ütköztek bele az ukránok távoli- és közeli lesállásaiba, valamint harcelőőrseibe. A fent leírt módon azonban nem voltak képesek hatékonyan fellépni az ukránokkal szemben. Nem tudták gyorsan megszervezni az alegység szintű tűz és manőver összhangját, ezért sorozatosan súlyos veszteségeket szenvedtek. Ennek következtében csupán az egyik (északnyugati) irányból sikerült időben elérniük Kijev külvárosait, hiszen, amikor a 41. Hadsereg Csernyihiv kudarcba fulladt bekerítési kísérlete után megpróbált keletről felzárkózni Kijevre, már túl késő volt és a rendelkezésre álló erők sem voltak elégségesek. Ugyanez vonatkozott a 90. Gárda Harckocsi Hadosztály fent említett előrevonására, amely Brovarinál ért csúfos véget.

A hadászati összhang nélkül, későn és elégtelen erőkkel végrehajtott támadások mellett a kijevi orosz vereség másik oka a hatásos ukrán védelmi harc volt. Az oroszok ugyanis azért juthattak el Kijev külvárosaiig, mert az ukrán védelmi harceljárások ezt tervezett módon lehetővé tették. Mind a lesállások, mind a harcelőőrök harctevékenysége a védelmi harc megvívásának olyan módján alapul, amely során a védő célja terület feladása időnyerés és további veszteségokozás céljából. Ezzel együtt (a kezdetekben ebben az irányban tizenkétszeres) orosz erőfölény miatt az oroszok

fenn tudták tartani a hadászati kezdeményezést.⁹⁸ Ugyanis hiába szenvedtek súlyos veszteségeket harcászati szinten (néha teljes századokat veszítve el egyszerre), friss erők előrevonásával fenn tudták tartani a kezdeményezést.

Az ukrán elgondolás az volt, hogy késleltetéssel közel engedik az oroszokat ahhoz a terepszakaszhoz, ahol már a nekik kedvező terepre támaszkodva jó eséllyel meg tudják állítani az orosz támadókat.⁹⁹ Az ukránok ezzel minden bizonnyal a lehető legjobb megoldást választották. Mivel nem volt elegendő erejük az államhatáron feltartani az oroszokat, ezért kihasználták a terep korlátozó adottságait és az évszaki sajátosságokat (raszputyica), a foytópontokon korlátozott célú támadásokkal, harcelőőrök harcával veszteséget okoztak, majd az így meggyengített orosz támadó erőt megpróbálták az elővárosok kedvező terepszakaszán megállítani. Ugyanis Kijev északnyugati és északkeleti elővárosai a folyókkal és mocsarakkal együtt, ebben a saras időszakban tökéletes terepet biztosítottak a védelmi harc megvívásához. Ennek megfelelően február 27-28-ra az oroszok belátták, hogy nem képesek az eredeti terveik szerint bevenni a várost és megkísérelték azt ostromgyűrűbe vonni.

Eddigre azonban nem volt elegendő erejük egy ekkora város bekerítéséhez, még az időközben erre a célra Csernyihiv irányából bevetett 41. Hadsereg és a Szumi-Konotop felől bevetett 2. Hadsereg erőivel együtt sem. A legkritikusabb csata Moscsun körül zajlott március 5-22 között, ahol az ukrán 72. Gépesített Lövészdandár területvédelmi erőkkel kiegészítve hajsza hán, de sikeresen állította meg az orosz VDV és tengerészgyalogos erőköl álló utolsó nagy támadást Kijev ellen, ahol a terep kihasználásának szép példájaként az Irpiny folyó gátjának felrobbantásával semmisítették meg a Moscsunnál létrehozott orosz átkelőhelyet.¹⁰⁰

A többi fő irányba mért csapások

Első olvasatra talán furcsának tűnik, hogy több fő irányról van szó, pedig így van. Bár a legfőbb cél ugyan Kijev volt, de Harkiv és Odessza is egy-egy stratégiai fő irányban mért csapás végcélja volt, míg a kiegészítő irányba mért csapásokat a Donbaszban hajtották végre.

⁹⁸ Mykhaylo ZABRODSKYI, Jack WATLING, Oleksandr V DANYLYUK and Nick REYNOLDS: *Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022* [online] Royal United Services Institute 2022. november 30. Forrás: rusi.org [2022.12.20.]

⁹⁹ Ezt a magyar szakirodalom halogató harc vagy késleltetés, míg az amerikai szabályzatok „retrograde operations” néven ismerik. MH Szárazföli haderőnem harcszabályzata II. rész p.1-2, illetve US ARMY FM 3-0 p. 6-35

¹⁰⁰ Igor EISENBERG: *Ukrainian valor and Russian miscalculations helped save the capital.* [online] The Washington Post 2022. augusztus 24. Forrás: [washingtonpost.com](https://www.washingtonpost.com) [2023.12.21.]

Harkiv körül az 1. Gárda Harckocsihadsereg szenvedett vereséget a kijevihez hasonló módon. Az ukránok sikeresen „olvasztották” a támadó erőt egészen addig, amíg az a nehezen járható, de annál könnyebben védhető elővárosokban elakadt és nem tudta elérni a célját.

Délen a nyugati irányba támadó 58. Hadsereg – feltételezhetően árulásnak is köszönhetően – két nap alatt elfoglalta Herszont, de nem tudott tovább törni Mikolajiv felé. Emiatt észak felé kellett kerülniük, ahol egy rendkívül érdekes ütközet zajlott le. Az előrevetett osztag egy zászlóalj-harccsoport (BTG) volt, amely fel is derített egy folyami átkelőt Voznyeszenszk falu környékén. Itt a 126. Önálló Gárda Partvédelmi Tengerészgyalogos dandár BTG-je ugyan túlerőben volt, de a beépített területre támaszkodva az ukrán területvédelmi erők sikeresen állították meg őket.

A terep ügyes kihasználása mellett az is segítette az ukránokat, hogy a helyi lakosság és a területvédelmi erők (akiknek a java szintén helyiekből került ki) a saját mobiltelefonjaikon adták meg a nagy fontosságú célok helyét, amelyekre a Déli-Bug folyó túlsó partján lévő ukrán tüzérség nagy pontossággal tüzelhetett. Itt tehát az ukrán erők, bár hátrányban voltak a valós szárazföldi térben, a kiber- és információs térben meglévő előnyüket ki tudták használni, ezáltal a valós térben is fölénybe kerültek, és március 9-re megnyerték a csatát.¹⁰¹

Részkövetkeztetések

Megállapítható, hogy a háború első időszakában az oroszok nem voltak képesek egyik fontos stratégiai céljukat sem elérni, csupán részsikereket értek el Herszon elfoglalásával és Mariupol bekerítésével. Ennek az elsődleges oka a bevetett erő elégtelen mivolta és az összhaderőnemi műveletek megvívására való képességének a hiánya volt. Az orosz légierő még az inváziós haderő szárazföldi csapatai fölött sem volt képes kivívni a légi uralmat, így az ukrán légierő (hagyományos légi eszközök és drónok egyaránt) hatékonyan támadhatták az oroszokat a döntő műveletek idején. Továbbá a szárazföldi csapatok képtelenek voltak az összefegyvernemi harc hatékony megvívására.

Jóllehet, a hadműveleti szintű rugalmasság megvolt az oroszok részéről (ha az egyik irányban nem sikerült áttörni, 1-2 napon belül másik irányban próbálkoztak), azonban ez kevésnek bizonyult. Az alacsony szervezethez és az ukrán gerilla-jellegű akciók miatt a logisztika nem volt képes követni a támadók rugalmas tevékenységét és már

¹⁰¹ The Times: [Ukraine's citizen warriors with hunting rifles beat 40 Russian tanks](#) [online] The Times 2022. március 27. Forrás: [thetimes.co.uk](#) [2023.12.21.] illetve France24: [Voznesensk resists Russian takeover: City occupied 3 days, now freed & preparing to defend](#) [online] France24 2023. március 14. Forrás: [france24.com](#) [2023.12.21.]

az első napokban tömegesen jelentek meg hírek a logisztikai gondokkal küszködő orosz támadó erőkről. Emellett a kudarc másik fő oka az volt, hogy az orosz szárazföldi csapatok számtalanszor tettek tanúbizonyságot arról, hogy egy váratlan ukrán csapás esetén nem képesek harcászati szinten magukhoz ragadni a kezdeményezést, hanem súlyos veszteséget szenvedve inkább visszavonulnak, majd hadműveleti szinten (dandár – hadosztály) újjászervezve magukat, ismét próbálkoznak.

Mindezek eredményeképp az oroszok március elejére elvesztették a hadműveleti szintű kezdeményezést, és kénytelenek voltak a támadó műveleteiket leállítani Kijev, Csernyihiv és Harkiv körül. A kezdeti célok elérésére való képtelenség beismerése-képp március végén pedig ki is vonták az erőiket ezekből a régiókból és a Donbasz elfoglalása lett az új cél.

Az orosz zászlóalj-harccsoportokról¹⁰²

Az invázió kezdetekor az orosz szárazföldi csapatok (beleértve a VDV és tengerészgyalogosság erőit is) legfőbb harcászati alegysége a zászlóalj-harccsoport (*bataljonnaja taktyicseszakaja grupp* – BTG) volt. A BTG egy standard lövész zászlóalj megerősítése tüzér, harcokcsizó, légvédelmi, műszaki, elektronikai hadviselési és logisztikai szakalegységekkel (illetve voltak harcokcsi-zászlóalj köré szervezett „nehéz” BTG-k is). A koncepció lényege, hogy egy kicsi, de komplex alegységet kapjanak, amely megfelel az elvárt erőalkalmazási elvárásoknak. Ahhoz, hogy megismerhessünk egy katonai szervezetet, érdemes azt a harci erő hat alapvető összetevője (*warfighting function* – WFF) mentén elemezni őket:

Az első és legfontosabb az adott alegység vezetési rendszere (*command and control*, korábban *mission command*), amivel kapcsolatban azt vizsgáljuk, hogy milyen döntéshozatali rendszert üzemeltetnek, hogy mennyi és milyen minőségű információt képesek begyűjteni a harcmezőről, azt milyen hatékonysággal dolgozzák fel, és abból milyen intézkedések születnek. Napjainkban természetesen vizsgálni kell az esetlegesen meglévő harctéri informatikai és automatizált döntéshozatali rendszereket, valamint azok biztonságát is. Megállapítható, hogy az oroszok által alkalmazott döntéshozatali rendszer harcászati szinten ugyan gyors, de rendkívül merev, túlságosan sok múlik a parancsnok jelenlétén. Amint változtatni szükséges az eredeti terven (ami azért egy háborúban nem ritka), az eredeti parancsot kiadó parancsnok döntése szükséges. Harcászati szinten ez azt jelenti, hogy a BTG parancsnoka dönt, de mivel általában nem önállóan harcolnak, ezért a dandár, de még inkább az adott irányért felelős hadosztály parancsnokának döntése szükséges. Mindez három szinten keresztül történő döntéshozatalt eredményez, amely elfogadhatatlanul lassúvá teszi a rendszert. Innentől kezdve viszont hiába lenne a harci erő többi összetevője mentén erős a BTG, akkor sem tudná a teljes harci erejét hatékonyan alkalmazni

A BTG erőssége alapvetően a tűzrendszer (*fires*) lett volna, hiszen mind a közvetlen irányzású fegyverek, mind a megosztott irányzású tüzerszervezetek révén lehengerlő fölényben voltak az ukránokkal szemben. Ezt később számtalanszor ki is használták, sőt az oroszok nagyrészt ennek köszönheték az elért sikereket. Azonban a háború elején és azóta is számtalanszor szenvedtek a szükségesnél sokkal súlyosabb veszteségeket a nem kellően összehangolt tűzrendszer miatt.

¹⁰² A teljes fejezet forrásai: TAKÁCS Márk: Short Study: Describing the Major Features of the Russian Battalion Tactical Group. AARMS Vol.20, No.2. p.49-65. ORCID: 10.32565/aarms.2021.2.5 illetve TAKÁCS Márk: Short Study: Describing the Major Features of the Russian Battalion Tactical Group based on their performance on the battlefield. Hadtudomány XXXIII. évf. 3.szám 2023. november p. 47-63.

A BTG másik erőssége a mozgékonyág és manőverezőképesség (*movement and manoeuvre*), de az invázió idején jellemző terepviszonyok (raszputyica) alapvetően korlátozták ezeket. Továbbá a lassú és merev döntéshozatali rendszer miatt harcászati szinten nem tudtak elég hatékonyan manőverezni. Ez hadműveleti szinten már nem igaz, de a sorozatos harcászati szintű vereségek miatt a rendelkezésre álló erő egyre kevesebb lett, míg kénytelenek voltak március végén kivonulni Kijev alól.

A harci erő logisztikai ellátása (*sustainment*) terén már a háború előtt is voltak kételyek, de a háborúban világossá vált, hogy az orosz logisztikai rendszer nem képes támogatni a rugalmas, manőverező hadviselést.

A felderítés (*intelligence*) – adott harci körülmények között kevésbé hírszerzés – a fent már bemutatott módon, a stratégiai felderítés kudarcra miatt ugyancsak hiányosságokkal küzdött, így a helytelen harcrendben bevetett erők a szükségesnél nagyobb veszteségeket szenvedtek. Továbbá a merev döntéshozatali rendszer nem volt képes az esetlegesen harcászati szinten beérkező információkat hatékonyan beépíteni a folyamatban lévő műveletekbe.

Az erők megóvásának képessége (*protection*) az alkalmazott haditechnikai eszközök gyenge páncélzata miatt önmagában nem erőssége az orosz BTG-knek, de a valódi probléma nem ez volt. Az erők megóvása ugyanis mindazon intézkedések együttesét jelenti, amely a harci erők minden oldalú megóvására koncentrált (például légvédelem, műszaki biztosítás, álcázás, baráti tűz elkerülése, erők takarékos bevetése stb.). Mint azt a tetemes orosz veszteségekből láthatjuk, e téren sem volt elfogadható minőség az orosz BTG.

A harci erő jellemzőin túl meg kell említeni egy másik, strukturális kérdést, amelyről viszont nemcsak az orosz, de az összes zászlóalj-harccsoport szenved: ez pedig az elegendő gyalogság hiánya. Ugyanis a számos megerősítő erőnek a közelbiztosítása annyi erőt elvisz, hogy a fő feladatra szinte nem is jut elegendő gépesített gyalogság. Ezt a problémát tovább tetézte, hogy ebben a konkrét időszakban egyes BTG-k jó eséllyel fel sem voltak töltve teljesen.¹⁰³

¹⁰³ Marek N. POSARD – Khrystyna HOLYNSKA: [Russia's Problems with Military Professionalization](#) [online] The RAND Corporation 2022. március 21. Forrás: rand.org [2022.10.20.]

Harc a Donbaszért az orosz mozgósításig

A kezdeti inváziós célok feladása után az oroszok némi feltöltés és pihentetés után a Donbasz elfoglalását tűzték ki célul. Azonban az invázió kezdetén meglévő koordinációs hiányosságok itt is súlyos veszteségeket és végső soron ismét csak kudarcokat eredményeztek.

Először az 1. Gárda Harckocsihadsereg indított támadást Izjum irányába, hogy a Szlovjanszk-Kramatorszk térségében lévő, a Donbasz északi részét védő ukrán fő erők hátába kijutva, visszavonulásra kényszerítse azokat. A támadás kezdetben jól haladt, április végére sikerült kijutni a Sziverszkij Donyec folyóig, de ott ismét csak a jól védhető terepre támaszkodva az ukránok megállították a támadást. Fontos megjegyezni, hogy az oroszok ekkor már létszámhátrányban támadtak, csupán a hadászati szintű kezdeményezésre és az elsőprő tüzérré támaszkodva tudtak előrehaladást elérni.¹⁰⁴

Azonban a harapófogó másik oldala hiányzott, nem indult délről támadás, hiszen délen ekkor még minden elérhető erőt lekötött Mariupol, a Donbaszban lévő kiegészítő irányba támadó erők pedig nem voltak elegendőek ahhoz, hogy a 2015 óta tökéletesített ukrán erődítéseket áttörjék. Így a hadászati bekerítés elmaradt.

Mivel ekkor már világosan látható volt, hogy a hadászati bekerítéshez nincs elég erő, ezért kisebb, hadműveleti célokat tűztek ki az oroszok. Délkelet felől Popaszna felé, illetve északnyugat felől a Sziverszkij Donyec folyón át Bilohorivkanál egyszerre indult meg a támadás. Popasznát május elejére ugyan elfoglalták, de az egyre súlyosabb veszteségek és a kiépített ukrán védelem miatt csak augusztus elejére értek el Bahmut előteréig. Északon pedig ismét csak a koordináció hiánya és a merev vezetési rendszer miatt az iszonyatos veszteségek ellenére sem sikerült végrehajtani az erőszakos folyami átkelést és Szeverodonyeck-Liszicsanszk védőinek a hátába kerülni.

Így végül a bekerítés helyett először tapasztalhattuk meg, milyen az orosz gyalogsági rohamokra alapozott harcmodor a 21. században, amikor arcból támadva, veszteségekkel nem törődve nagy nehezen bevették a fent említett ikervárost. Azonban 2022 nyarára az orosz haderő végérvényesen kifogyott az erőből, így a támadásokat le kellett állítani, ezáltal lehetőség nyílt az ukránoknak a hadászati kezdeményezés megragadására.

¹⁰⁴ Russian 35th combined-arms army (Izjum) is destroyed by its own command [online] Wartranslated 2022. június 3. Forrás: wartranslated.com [2022.08.11.]

A 2022. őszi ukrán ellentámadások

Manőverező hadviselés Harkivtól keletre¹⁰⁵

Ez az ellentámadás volt az, amely igazából megalapozta az ukrán offenzív képeségekre vetett hitet. A támadás maga 2022. szeptember 1-14. között zajlott le, de a döntő műveletekre szeptember 4-12. között került sor. Ekkor már javában zajlott délen a herszoni ukrán offenzíva, amely súlyos veszteségeket és lassú előrehaladást hozott addig. Orosz részről is minden figyelem oda összpontosult, valamint a Bahmutnál ekkor már zajló offenzívára.

Ennek eredményeképp a hadászati figyelemelterelés megtörtént, így következhetett a hadműveleti: az ebben a körzetben fő erőként arccal dél felé összpontosuló 1. Gárda Harckocsihadsereg bal (keleti) szárnyánál Ozerne és Jampil környékén egy elterelő célú támadást indítottak az ukránok. Miután sikeresen ide vonták az oroszok figyelmét, a harcászati szintű elterelő művelet következett, amikor szeptember 3-án Balaklijánál ismét csak délről támadták meg az orosz 20. Hadsereg bal (déli) szárnyát.

Miután ez is sikerrel járt, szeptember 4-én hajnalban indították meg a fő támadást öt dandárral (ebből három gépesített lövész, egy ejtőernyős – ami ebből a szempontból ugyanaz – és egy harckocsi dandár) Balaklija és Volohiv Jar között. A klasszikus döntő támadások négy fázisa (betörés, áttörés, a siker kifejlesztése, üldözés) közül az első (betörés) már az első délelőtt megvalósult az orosz védelem vékony mivolta miatt. Utólagos saját számítások szerint főcsapás irányban az ukránok 7-9-szeres erőfölényben voltak az oroszokhoz képest.

Még aznap legyőzték egy orosz VDV BTG ellenlökését Volohiv Jartól délnyugatra, majd tovább támadtak kelet felé, ezáltal sikeresen megvalósítva az áttörést. Ezt követően az ukránok mintaszerűen hajtották végre a siker kifejlesztését. Kockázatot vállalva, főleg az utakon törtek előre, fontos terepszakaszokat vettek birtokba, elérték az Oszkil folyó átkelőit Kupjanszknál és Szvatovénél, ezáltal pedig visszavonulásra kényszerítették a teljes 20. Hadsereget és 1. Gárda Harckocsihadsereget.

A támadás negyedik fázisát jelentő üldözéssel megpróbálkoztak a visszavonuló ellenség ellen. A kelet felé visszavonuló 1. Gárda Harckocsihadsereg hátába igyekeztek csapást mérni, de ezt a 2. Gárda Gépesített Lövészadosztály önfeláldozó halogató harccal, súlyos veszteségek árán megakadályozta, ezáltal lehetővé téve a fő erők visszavonását Limantól keletre.

¹⁰⁵ Ennek az alfejezetnek a teljes forrása: TAKÁCS Márk: The Kharkiv Offensive: The View From the Commander's Sight– A Case Study. HDR 2023, Nr. 1–2, 34–69. DOI: 10.35926/HDR.2023.1-2.3

Indirekt eszközök Herszonnál

Az év eleji orosz támadás eredményeképp kiterjedt orosz hídfő volt a Dnyeper folyó jobb (keleti) partján, az ukránok ennek a felszámolására indítottak támadást augusztus végén. A támadás várható volt, az orosz reguláris haderő legjobb megmaradt alakulataiból számos itt harcolt, így ennek megfelelően az első napokban az ukránok hatalmas veszteségek mellett csupán jelentéktelen előrehaladást értek el.

Itt nem sikerült a harkivi offenzívához hasonló erőfölényt létrehozni, így muszáj volt indirekt módszerekhez nyúlni. Az ekkor már rendelkezésre álló HIMARS sorozatvetők segítségével lerombolták a Dnyeperen átívelő közúti és hadihidakat, melynek eredményeképp a jobb parti orosz erőknek elvágták a logisztikai láncát.¹⁰⁶ Emiatt az oroszok kénytelenek voltak visszavonulni a bal partra annak érdekében, hogy elkerüljék az erők teljes megsemmisülését. Itt tehát nem közvetlenül a védő orosz erőket győzték le az ukránok, hanem a hátuk mögött lévő utánpótlási vonalak fojtópontjainak elvágásával, indirekt módszerekkel kényszerítették őket visszavonulásra.

¹⁰⁶ Ewan PALMER: [Satellite Image Appears to Show Key Bridge Damaged in Ukraine HIMARS Strike](#) [online] Newsweek 2022. augusztus 27. Forrás: newsweek.com [2022.09.02.]

Bahmut

2022. ősz közepétől egészen 2023. tavasz közepéig a hadműveletek fő fókuszja Bahmut körül volt. Az ukránok ekkor már a 2023 nyarára tervezett ellentámadásokhoz összpontosították az erőiket, míg az oroszok ekkor rendelték el a részleges mozgósítást, így a fronton csupán annyi erő állt rendelkezésre, amely egy Győr méretű város kinkeserves elfoglalását tette lehetővé.

A város körüli harcokban már megfigyelhető volt az azóta is használt orosz harceljárás. Ennek a lényege, hogy előre tervezett tüzérségi tűzcsapásokkal megpróbálják „megpuhítani” a célobjektum ukrán védelmét. Ezt követően harckocsik és harcjárművek toronyfegyvereinek tüzével elszigetelik a célt, majd a gyalogság megrohamozza azt. Mindez nem nagyobb méretben összesen, mint egy szakasz, aminek az oka a szenzorokkal túltelített harcmező jelensége (lásd később) és az, hogy az oroszok nem képesek ennél nagyobb méretű erőket összehangoltan alkalmazni.

Azonban még ilyen kisméretű erőknél is előfordult koordinációs hiba, miszerint a tüzérség az előzetes terv szerint végrehajtotta a csapásokat, de ha a gyalogsági roham valami miatt késett, vagy az ukrán célok nem pont ott voltak, mint amikor egy-két nappal korábban tervezték a csapást, akkor a támadó orosz gyalogság rohama vérbe fulladt.

Ezzel a módszerrel, börtönökből toborzott elítéltek és zsoldosok tízezreinek feláldozásával sem sikerült bekeríteni a várost, hanem kénytelenek voltak arcból támadva, házról házra 2023. május 20-21-re elfoglalni azt.

Jó kérdés, hogy az ukránok miért védték ennyire ezt az amúgy stratégiaileg jelentéktelen várost. A legvalószínűbb magyarázat az, hogy ezzel az adott időszakban elérhető összes orosz támadó potenciált lekötötték, és így jutott idő és energia a 2023. nyári támadásra kikülönített erők felkészítésére. Ez az időnyerés és a saját erők felszabadítása része a védelmi harc céljainak az érvényben lévő szabályzatok szerint is.¹⁰⁷

¹⁰⁷ MH Ált./54. p.IV-1. ill. US ARMY FM 3-0 p. 6-31.

A 2023. nyári ukrán ellentámadások

Már 2023 tavaszától kezdve nagy várakozások övezték a beérkező nyugati haditechnikával felállított új ukrán dandárok támadását. Csakhogy a beérkezett technika nem volt elegendő egy döntő támadáshoz. Továbbá, hiába a legjobb kiképzés (amely azonban számos esetben elmaradt a várttól)¹⁰⁸, akkor is legalább egy évre lenne szükség a nulláról kiképezni és összekovácsolni egy dandárt.

A támadás végül június elején Orihivnél, Velika Novoszilkánál és Lobkovénél indult meg. A legnagyobb előrehaladást Orihivnél érték el, ahol láthatólag a legtöbb erőt vetették be és itt szenvedték a leglátványosabb veszteségeket is.

A nyári offenzíva több tanulsággal is szolgál. Először is, az erők elaprózása, a stratégiai súlyképzés hiánya továbbra is ugyanúgy garantálja egy támadás kudarcát, mint sokszáz évvel ezelőtt. Másodszor, a kiképzés hiányosságait a legmodernebb technika sem képes pótolni. Viszont a modern technika képes megóvni számos emberéletet. Harmadszor, a több kilométer mély aknamezőkön átjutni rendkívül körülményes, és ha hiányzik a védők lefogása a támadáshoz szükséges mélységben és szélességben, akkor az átjárónyitás a szükségesnél nagyobb veszteségekkel jár. Negyedszer, bár légi fölény nélkül is lehet támadni, de akkor olyan légvédelmi ernyőt kell a támadó erők fölé vonni, amely távol tartja a veszélyes légi eszközöket (például Ka-52 helikoptereket).

Mindezen jelenségek hatására az ukránok a hagyományos támadásokat leállították, mivel nem állt rendelkezésre a megfelelő erő. Ettől kezdve ők is gyalogsági kisalegységekkel hajtották végre a támadásaikat, amely az oroszokéhoz hasonlóan lassú és veszteségteljes előrehaladást eredményezett. Így október elejére belátták, hogy ezzel a módszerrel csak a veszteségeik nőnek, de az Azovi-tenger partját sohasem fogják elérni. Az október 10-én indult avgyijivkai orosz támadás pedig egyértelművé tette, hogy a támadás további erőltetése helyett a védelem megerősítésére kell koncentrálni az erőket.

¹⁰⁸ Jamie DETTMER: [Ukraine's forces say NATO trained them for wrong fight](#) [online] Politico 2023. szeptember 24. Forrás: politico.eu [2023.10.05.]

Avgyijivka¹⁰⁹

Avgyijivkánál már 2014 óta zajlanak harcok, gyakorlatilag a frontvonal 2015-ös megmerevedése óta sem volt soha teljes a nyugalom. Az oroszok rég nem látott méretű támadást indítottak az Avgyijivkában védekező ukrán erők bekerítése érdekében.

Az első héten szokatlanul erős páncélos és gépesített lövész kötelékeket vetettek harcba. Ennek eredményeképp másfél hét alatt elfoglalták Krasznohorivkat, az avgyijivkai koksüzem meddőhányóját, és visszaszorították az ukránokat a vasúti töltéstől nyugatra. Mindezt a pár kilométert óvatos becslések szerint is 2000 fő, 30-40 harckocsi és 90-100 egyéb páncélozott harcjármű – tehát egy teljes dandár – elvesztése árán sikerült megtenni.¹¹⁰ Az orosz kudarcok okai a már említett hiányosságokban keresendők: a haderőnemek és fegyvernemek közötti koordináció hiánya, a harcászati szintű kezdeményezés megtartásának hiánya, és a merev ragaszkodás az eredeti elgondoláshoz.

A 2023-2024 őszi-téli orosz általános frontoffenzíva egyik súlypontja ismét Avgyijivka volt – ahol a gépesített alegységek, a frontális gyalogsági támadások és a nagy intenzitású tüzérségi tűzcsapások kombinációjával szemben az ukrán védő erők, döntően az 59. és 110. Gépesített Dandár, még hónapokig – talán a reális katonai lehetőségeken túl is – tartották a várost. Ennek során mindkét fél súlyos veszteséget szenvedett, de becslések szerint a védők jóval alacsonyabbakat.¹¹¹

¹⁰⁹ A kézirat lezárása óta az oroszok elfoglalták Avgyijivkát.

¹¹⁰ Stefan KORSHAK: [Worst Russian Land Battle Defeat in Nine Months – Kremlin Forces Hit a Wall at Avdiivka](#) [online] Kyiv Post 2023. október 13. Forrás: kyivpost.com [2023.10.28.]

¹¹¹ Katie Bo LILLIS: [Russia has lost 87% of troops it had prior to start of Ukraine war, according to US intelligence assessment](#) [online] CNN 2023. december 12. Forrás: edition.cnn.com [2023.12.21.]; Rebecca ROMMEN: [Counting the 'colossal' cost of capturing Avdiivka: Russia could have suffered 30,000 casualties and lost over 400 tanks, IFVs](#) [online] Business Insider 2024. február 18. Forrás: businessinsider.com [2024.02.18.]

Összegzés

Kijelenthető, hogy ebben a háborúban sok minden megváltozott, de a háborúzás alapelvei továbbra is érvényesek. Sok minden megváltozott ugyanis a technikai fejlődésnek köszönhetően: az információs térben meglévő fölény akár döntő fölényt is eredményezhet. További jele a változásnak, hogy a drónok, öngyilkos drónok (*loitering precision-guided munition* – LPGM) pusztító képességben felnőttek a hagyományos fegyverek mellé.

Mindezek miatt az információ-menedzsment a vezetési rendszerben a siker elengedhetetlen eleme, bár ez eddig is így volt, csak a modern információs technológiai eszközök nem nyertek ennyire teret. A szenzorokkal túltelített harcmező miatt viszont mindenki látható és hallható, a döntő támadáshoz szükséges méretű kötelékeket lehetetlen elrejteni, és igen nehéz megvédeni a nagy távolságú precíziós tüzérség, a légierő vagy a drónok csapásaitól. Ha mégis döntő támadást akar indítani az egyik fél, akkor a védő szenzorait el kell pusztítani, vagy zavarni kell, a drónok ellen pedig sikeres elektronikai hadviselést kell tudni folytatni. Ezzel viszont elérkeztünk ahhoz, ami nem változott.

Az a II. világháború óta egyértelmű, hogy a támadó kötelékeknek nem elég létszám-főlényben lenniük. A támadás minden oldalú biztosítását legalább olyan gondosan kell megszervezni, mint magát a támadó manővert. A megfelelő tüzérségi, légi, műszaki, elektronikai hadviselés és logisztikai támogatás a siker elengedhetetlen feltétele, és a támadást elősegítő erősokszorozó tényező is. Mindezek nélkül sem korábban, sem most – és a közeli jövőben sem – képzelhető el sikeres támadás. Hogy mindez megvalósuljon, ahhoz koncentrált erőfeszítésre van szükség a hadviselő felek hátszországára részéről. Ipari mértékben kell haditechnikai eszközöket biztosítani, ipari méretű logisztikára van szükség, és képesnek kell lenni tömeghadsereg felállítására, fenntartására és alkalmazására.

Harcászati-hadműveleti szinten szintén nem sokat változott a háború képe. Amíg nem képesek a támadók a szenzorok és a védők tűzrendszerének elnyomásával döntő fölénybe kerülni, addig nem képesek sikeres döntő támadást végrehajtani. Mindez azonban kevés, hiszen a fentiek mellett a sikerhez kiválóan képzett, jól felszerelt, összekovácsolt (és talán, ami a legfontosabb) kiválóan vezetett gépesített lövész és harckocsizó alegységekre van szükség. Csakis ezek a tulajdonságok azok, amelyek képessé teszik a harcoló erőket a modern konvencionális háborúban a siker elérésére.

Az orosz–ukrán háború a kisalegységek szintjén

Nagy Artúr

A rendszerváltástól a Donbaszig

A Szovjetunió széthullása után a térség haderői hosszabb időn át érdemben nem változtak, attól eltekintve, hogy a szovjet csillagot nemzeti színekre cserélték az egyenruhákon. Sokáig nem volt ez máshogy az Oroszországi Föderáció és Ukrajna haderejének esetében sem. A katonai szabályzatokat is lefordították oroszról az adott ország nyelvére, de tartalmi szempontból valójában nem módosultak semmit – még az ábrák tekintetében sem – az 1990-ben kiadott szovjet szabályzatokhoz képest. Mindemellett a haderőn belüli hadászati elgondolások, a szervezeti kultúra és a mentalitás sem változott jelentősen.

A nagy veszteségekkel járó csecsenföldi és grúziai háborúk rámutattak arra, hogy az orosz haderő problémái tovább súlyosbodtak a szovjet idők óta. Ezek a konfliktusok viszont némi modern harctéri tapasztalatot jelentettek a szárazföldi erőknek. A szovjetek a második világháború tapasztalatait vették alapul a jövő konfliktusaira nézve. A nagy létszámú haderőt tartották szükségesnek, a gazdasági fenntarthatóság miatt pedig ezt a sorkatonai szolgálat és a tömeges mozgósítás alapján látták megvalósíthatónak. Később a szovjet típusú haderő szervezésbeli átgondolása nemcsak azért bizonyult fontosnak, mert jelentős hányada már elavultnak számított, hanem azért is, mert Oroszország képességei nem voltak összemérhetőek a Szovjetunióéval.

A 2008-as Szergyukov-féle reform arra tett kísérletet, hogy a szovjet mintát részben levetve, a sorállományon és a mozgósítási potenciálon nyugvó tömeghadsereg helyett a professzionális haderő megteremtése felé mozdítsa el a fegyveres erőket. A konkrét elképzelések közül többek között a tisztiképzés egységesítése, a hadsereg állományának csökkentése, a haderő dandár alapú újjászervezése és egy hivatásos

altiszti állomány létrehozása emelhető ki.¹¹² A reform ugyanakkor befejezetlen maradt, minthogy a reformerek ambiciózus terve a teljes egészében professzionális haderőre való átállásról megbicsaklott a haderő intézményi ellenállásán és az orosz társadalmi–politikai körülmények okán. Ennek eredményeként az orosz haderő tulajdonképpen megrekedt valahol a tömeghadsereg és a professzionális haderő között: immáron nem rendelkezett sem a szovjet haderő mozgósítási potenciáljával, sem pedig egy professzionális haderő állandó harcckészültségével.

A professzionális haderő gerincét az altisztek jelentették volna, csakhogy már a szovjet haderőben is hiány mutatkozott a képzett altiszti állományból, ugyanis a sorkatonai szolgálatukat letöltő altisztek általában vagy leszereltek, vagy továbbképzés után tisztekként folytatták karrierjüket. Az orosz raj és szakasz fejlődésében tehát komoly gátat jelentett, hogy a tisztek és a legénység közötti legfontosabb közvetítő láncrea, az altisztek képzésére és pótlására sokáig nem fordítottak elegendő figyelmet, így az altiszti feladatok is a tisztekre hárultak.¹¹³ Többek között ez is hozzájárult ahhoz, hogy az orosz alegységek harctéri autonómiája jóval szűkebb, mint a nyugati haderők esetében. Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a szovjet képzési koncepciónak nem is volt része a harctéri autonómia növelése. Ezek a problémák természetesen nem azt jelentették, hogy az orosz haderő nem tanult semmit a hibáiból, és képtelen volna meglepetést okozni a világ számára. Tökéletes példa erre a Krím-félsziget 2014-es megszállása.

Ukrajnában a Szovjetuniótól örökölt problémák szintén jelen voltak, azonban 2014 előtt ezeknek a megváltoztatására jóval kevesebb kísérlet történt. A Szovjetunió felbomlása után jelentős hadsereg maradt Ukrajnára, melynek létszáma 720.000–980.000 fő közé volt tehető.¹¹⁴ Egy esetleges NATO elleni háborúra készülve a szovjetek a nyugati határaikon állomásoztatták a fejlettebb harceszközöket, ezért a Szovjetunió felbomlása után a három ukrán katonai körzet a haditechnikai eszközök tekintetében jobban felszerelt volt, mint az orosz tagköztársaság területein állomásozó erők.¹¹⁵

¹¹² Andres Eduardo FERNANDEZ-OSORIO: "2008 Russian military reform: An adequate response to global threats and challenges of the twenty-first century?", [online], [2024.01.25.], Escuela Militar de Cadetes "General José María Córdova, Forrás: redalyc.org

¹¹³ Charles K. BARTLES: „Russian Armed Forces: Enlisted Professionals”, [online], 2019. március 11. Forrás: *armypress.army.mil* [2024.01.03.]

¹¹⁴ «У рейтингу найсильніших військових держав світу Україна увійшла в топ-30 найсильніших армій світу», [online] 2020. május 05. Ukrajna Védelmi Minisztériuma, Forrás: *mil.gov.ua* [2024.02.14.]; Denisz KIRJUKIN: "The Ukrainian Military: From Degradation to Renewal" [online], 2018. augusztus 17. Forrás: *fpri.org* [2024.02.15]

¹¹⁵ Szergej DENISZENTSZEV: A Picture of the Military Faceoff. In Colby HOWARD – Ruslan PUKHOV (szerk.): *Brothers Armed: Military Aspects of the Crisis in Ukraine*. Moszkva, Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST), 2015. 37–38. o.

Ennek a fenntartásához Ukrajna viszont sem megfelelő parancsnoki struktúrával, sem elegendő gazdasági erővel nem rendelkezett. A haderőt tehát mind az állomány, mind a haditechnika szempontból jelentősen csökkenteni kellett. Így különböző források szerint 2013-ra a hadsereg 120.000-166.000 közötti létszámra redukálódott, ám ennek is csupán a töredékét tudták harcképessé tenni 2014-ben.¹¹⁶ Azonban ki kell emelni, hogy az ukrán erők a 2014-et megelőző időszakban sem bizonyultak teljesen tétlennek, mivel békefenntartó erők voltak Boszniában és Sierra Leonében, valamint részt vettek többek között a Rapid Trident 2011 hadgyakorlaton (amerikai, észt és litván erőkkel közösen), és kontingensük állomásozott Koszovóban a NATO KFOR művelete keretében 2022-es visszavonásukig. Ugyanakkor ezek a tapasztalatok nem eredményeztek szignifikáns változásokat.¹¹⁷

Ukrajna tényleges katonai fejlődése 2014 után kezdődött el, amikor a Krím elfoglalása és a Donbasz orosz destabilizálása megmutatta, valójában mennyire védtelen az ország, ami ráirányította a figyelmet a haderő áldatlan állapotára. A szeparatistákkal szemben védekező ukrán erők sokszor spontán szerveződtek, a legkülönbélebb csoportokból, futball szurkolóktól egészen a szélsőséges csoportokig. Tökéletes példa volt erre az Azov Zászlóalj (2023-ban már dandár), ugyanakkor fontos jelezni, hogy ez nem jelentett szélsőséges többséget akkor sem, mivel az orosz szeparatista erők ellen harcolni vágyó átlag ukránok sokkal könnyebben tudtak jelentkezni egy ilyen fegyveres milíciához, mint az ukrán haderőhöz, ami ekkoriban számtalan szervezeti szintű problémával is küzdött.¹¹⁸ Mindemellett az önkéntes és besorozott katonák elosztásával is küszködött az ukrán hadvezetés. Az ilovajszki csata során az ukrán erők 70–90%-át alkották frissen besorozott katonák, míg a hivatásos állomány aránya rendkívül csekély volt. Egyes alakulatok feltöltöttsége a 30%-ot sem érte el, miközben a területvédelmi erők és milíciák teljesítőkéességét meglehetősen túlbecsülte az ukrán vezetés.¹¹⁹ A lassú ukrán katonai talpra állás egyik első jele volt, amikor a különböző milíciákat elkezdték újjászervezni és betagozni az Ukrán Fegyveres Erőkhöz vagy a Nemzeti Gárdához, majd a haderő szervezeti normalizálódása után elkezdődhetett a tényleges fejlesztés.

¹¹⁶ „Як змінювалася чисельність Збройних сил України”, [online], 2020. október 14. Forrás: slovoidilo.ua [2024.02.16.]

¹¹⁷ A Rapid Trident 2011-es ejtőernyős hadgyakorlaton többek között ukrán, amerikai, brit, lengyel, szerb, kanadai és belorusz katonák részvételével zajlott le Ukrajnában. Anastasiia KONDRAT: „How Ukrainians saved citizens of other countries” [online], 2023. június 12. Forrás: svidomi.in.ua [2024.02.15]

¹¹⁸ Tomáš FORRÓ: Donbasz. Budapest, Lábnyom Könyvkiadó, 2022. 76-78. o.

¹¹⁹ Jaroszlav TICSENKO: „Іловайськ: цифри і факти” [online], 2022. augusztus 29. Forrás: tyzhden.ua [2024.02.11]

Az orosz és az ukrán katona

Egyenruházat és felszerelés

Az orosz erőknek, mint a szovjet raktárak legnagyobb örökösének, több modern egyenruhatípus is rendelkezésükre állt, amit még az 1980-as években fejlesztettek ki. Legelőször a szintén szovjet VSzR-83-as egyenruhát kezdték el használni, de elég hamar saját fejlesztésekre kezdtek. Így az 1990-es években a VSzR-93-as jelent meg, utána pedig a VSzR-98-as, jellegzetes „Flóra” egyenruha. Az Egyesült Államok digitális mintával rendelkező egyenruhaújításainak megjelenését követően az oroszok is elkezdtek felzárkózni (az amerikai egyenruhákat alapul véve, vagy épp konkrétan másolva azokat, több típust is átvettek), 2008-ban megjelenik az EMR (*Единая маскировочная расцветка*, azaz egységes terepmintás egyenruha), vagyis a „Digiflóra”, amit 2011-ben kezdenek leszállítani a fegyveres erőknek.¹²⁰

A 2013-tól kezdődő „Ratnyik” program mondható a fejlesztések kiteljesedésének, melynek célja a szárazföldi haderőnem egyéni felszerelésének teljes modernizációja volt. Ezen – minta szerint – a felszerelési listán már megtalálható többek között testpáncél, különböző modern kommunikációs és egészségügyi felszerelés, éjjel látó és oldalfegyver is. A Ratnyik nyitányának szokták nevezni a Krím megszállását a „kis zöld emberkék” megjelenésével, de a hangzatos fejlesztéseknek csak egy része valósult meg ekkorra.¹²¹ Bár kétségtelen, hogy a 2014-es képeken a bevonuló orosz erők felszerelésén több, a program keretében rendszeresített modern elem is látható volt, azonban közelebből megvizsgálva felfedezhetőek szovjet, illetve '90-es évekbeli felszerelések is. A modernebb elemeket pedig korszerűtlen módon használták, mindemellett gyakran hiányosak is voltak. Bár az orosz haderő még 2024-ben is hirdeti a „Ratnyik” program katonáját – többek között azt állítva, hogy a felszerelés részét képező testpáncél 10 méterről is megvédi viselőjét egy SZVD támogató puska lövedékétől –, a harctéren ilyenből még nem nagyon láthattunk.¹²²

Az orosz erők hivatalosan több egyenruhát is rendszerben tartanak az adott alakulat helyétől és rendeltetésétől függően; a 2022-ben kezdődött nagyléptékű háborúban

¹²⁰ „Камуфляжи мира: виды, расцветки, история создания” [online] é.n. Академия оружия, Forrás: ori-office.ru [2024.01.29.]

¹²¹ Michael ELLMER: „Ratnik: Russia's Modern Warrior Program” [online] 2022. február 19. Forrás: greydynamics.com [2024.02.14.]; „Ratnik Russian Future Soldier modern infantry combat gear system” [online] 2022. március 31. Forrás: armyrecognition.com [2024.02.11]

¹²² D. VASZILENKO: „Командировка На Войну. Одежда И Снаряжение”, *Армейский Сборник*, 2024/1. 81-82. o.

pedig az egyenruháik végtelen palettáját vonultatták fel. Az EMR mellett a már említett régi Flóra terepmintáktól egészen az amerikai Multicamig számos típussal találkozhattunk. Az oroszok nem először vettek át nyugati mintájú egyenruhákat. Egyes különleges rendeltetésű erők már a háború előtt is használtak nyugati típusú egyenruhákat, azonban 2023 májusában, a védelmi minisztérium támogatásával a Triada-TKO nevű cég hivatalosan is a Multicamhez nagyon hasonló egyenruhát kezdett gyártani „VKPO 3.0” néven.¹²³ Ez részben arra enged következtetni, hogy az orosz erők jelentős része a Multicam vagy más nyugati terepmintát kezdte el előnyben részesíteni az EMR-rel szemben az ukrán terepen.

A haderőt átható korrupció az egyenruhák kapcsán is megnyilvánult, amikor 2022 októberében Andrej Guruljov, a Duma Védelmi Bizottságának tagja, bejelentette, hogy 1,5 millió egyenruha hiányzik a raktáraikból, amit a mozgósított állományak szántak.¹²⁴ Nemcsak az egyenruhák, de a felszerelések is hamar vegyessé váltak, a különböző modern, otthonról hozott kiegészítőktől egészen az 1959 mintájú szovjet AK tártáskáig rendkívül sokféle tárgy köszön vissza a frontról.¹²⁵ Az orosz erők egyenruhája és felszerelése tehát meglehetősen változatos és sokszor rendkívül hiányos, ezek pótlására pedig a megfigyelések alapján szinte mindent engedélyeznek.

A rendszerváltás utáni ukrán egyenruhák sorát szintén a már említett VSzR-84-gyel kell kezdeni, ami hivatalosan egészen 2014-ig maradt a fő egyenruhátípus, azonban a gyakorlatban elvéve még napjainkban is megfigyelhető a harctéren. Kísérlet új egyenruhátípusok bevezetésére viszont már 2014 előtt is történt: 2011-ben a határőrség alakulatai kezdtek egy régi szabású, de modern pixel mintával ellátott egyenruhát tesztelni, 2012-ben pedig a módosított változatát a szárazföldi erők egyes dandárjainál is használni kezdték.¹²⁶ Az új egyenruha iránti igény természetesen 2014 után vált rendkívül hangsúlyossá, nem csak a VSzR típus elavultsága miatt, hanem azért is mert – ahogy Andrij Kovalcsuk tábornok is fogalmazott egy interjújában – nem szívesen viseli ugyanazt az egyenruhát, mint amit az ellenség.¹²⁷ Az átmeneti időszakban a haderő több külföldi egyenruhátípust

¹²³ „«Калашников» начал поставки нового обмундирования” [online] 2023. május 5. Ростех, Forrás: rostec.ru [2024.02.15]

¹²⁴ Dimitrij KAVERIN: „Член комитета по обороне Гурулев заявил о пропаве 1,5 млн комплектов формы для мобилизованных” [online] 2022. október 2. Forrás: gazeta.ru [2024.02.11.]

¹²⁵ Paul KIRBY: „Half Russian separatist force dead or wounded - UK” [online] 2022. június 22. Forrás: bbc.com [2024.02.12.]

¹²⁶ Volodimir B.: „Camouflage of the Ukrainian army: from “Butan” to MM-14” [online] 2023. augusztus 6. [2024.02.13.]

¹²⁷ Ljudmila KLISCSUK: „Герой України, генерал Андрій Ковальчук: Ми будемо наступати однозначно – це справа честі за всіх загиблих десантників” [online] 2023. augusztus 6. Forrás: mil.in.ua [2024.02.13.]

is használt párhuzamosan. Ezek közül kiemelendő a már említett Multicam és az angol MTP (ezen típusok máig rendszerben vannak), ezeket láthattuk nagyobb arányban a már jobban felszerelt ukrán katonákon, ez pedig természetesen háttással volt az ukrán egyenruhatervezésre is. Ezek alapján készült el az MM14-es egyenruha, amihez egy digitális mintázatot használtak. Ez színösszetételben is – némi módosítással – a már említett angolszász mintákra hajaz, valamint maga az egyenruha kialakítása is megfelel a NATO sztenderdjeinek.¹²⁸ Az ehhez párosuló felszerelések túlnyomó többsége pedig általában valamely NATO-tagország felszerelése, például a nyugaton kiképzett ukrán katonák az ott kapott felszereléseket vihetik magukkal Ukrajnába.¹²⁹

Bár az Ukrán Fegyveres Erők természetesen rendelkeznek központilag elfogadott egyenruhával és felszereléssel, az orosz invázió megindulása után az ukránokhoz kerülő különféle felszerelési tárgyak jól láthatóan befolyásolták a katonák megjelenését. Bár maga az MM14-es egyenruha is egy modern típusnak mondható, mégis, az ukrán katonák (főleg a különleges erőknél) gyakran NATO egyenruhákat (főként Multicam, MTP) szereznek be maguknak, mivel mind a kialakításuk, mind az egyes tulajdonságaik (vízhatlanság, tűzálló bevonat) jobbak, mint az ukrán modellé. Ezzel együtt az ukrán oldal egyenruházata és felszerelése többségében egységes, jóval kevesebb különbség látható, mint az orosz oldal katonái között. Az egyenruhákön lévő színes ragasztószalagok – amik már a donbaszi harcok óta jelen vannak – azért fontosak mindkét oldalon, mert a hasonló egyenruhák között mind a katonák a harctéren, mind a drónkezelők a távolból ezeknek a segítségével tudják a legbiztosabb módon megkülönböztetni a saját katonáikat az ellenségtől.

Fegyverzet

Szemben az egyenruhákkal, a kézfegyverek tekintetében az ukrán oldalon mutatkoznak nagyobb eltérések. A szovjet kézfegyverek voltak dominánsak a 2022-es háború előtt is, külön kiemelve a szovjet AK-74-es gépkarabélyt, ami mindkét fél alapvető fegyvere a kiképzésen és a harctéren egyaránt. A 2018 és 2020 vége között dokumentált fegyver- és lőszerszállítások alapján az 5,45x39 mm-es lőszert használó fegyverek (ilyen az AK-74 is) jelentik a többséget: a lőszereállítás 69,1%-át ez a kaliber tette ki, és a vizsgált alakulatok kézfegyvereinek 39,5%-a működött ezzel a kaliberrel. Ezt követi 25,6%-kal a 7,62x54 R, amit többek között a PK géppuska vari-

¹²⁸ „Ukraine Army Uniform – Combat Uniform & Amunition for Soldiers” [online] é.n. Forrás: peoplesproject.com [2024.02.14.]

¹²⁹ Isobel KOSHIV: „NATO training leaves Ukrainian troops ‘underprepared’ for war” [online] 2023. augusztus 8. Forrás: opendemocracy.com [2024.02.15.]

ánsokhoz használnak, majd a 7,62x39 (AK-47), ami csupán 4,6% a vizsgált fegyverek körében. Továbbá az Ukrajna területén zajló harcokban a gépkarabélyok és könnyű géppuskák 89,47%-a esetében használták az 5,45-ös lőszer típust és csak 10,53% esetében a 7,62x39-est. Ehhez képest afrikai vagy ázsiai hadszíntereken folytatott vizsgálatok eredményeiben megfigyelhető, hogy még mindig a régebbi, 7,62x39-es lőszer a domináns.¹³⁰ Ezek a számok minden bizonnyal módosultak azóta, mivel ukrán oldalon a nyugati segítség rendkívül sokszínű volt kézi fegyverek tekintetében is, orosz részről pedig inkább a régi típusok újbóli használata jelentette a változást (mint például az AKM), de az AK-74-esek dominanciája feltételezhetően megmaradt.

Érdemes kiemelni, hogy a világháborús fegyverek mindkét oldalon feltűntek a 2022-es eszkaláció óta. Ukrán oldalon többek között a DP-27-es golyószóró a területvédelmi erőknél, szovjet gyártású Maxim géppuskák a védekező állásokban, orosz oldalon pedig a korábbi szeparatista erőknél Moszin-Nagant 1891/30-as ismétlőpuska is megfigyelhető.¹³¹ Bár a háború első évében úgy vélték, hogy általánosságban ezek a fegyverek minimális számban kerülnek az első vonalba, 2023 közepén készült felvételek alapján a rosszabbul felszerelt orosz alakulatok lövészárkaiban is látható volt elvéve Moszin ismétlőpuska. Az orosz oldalon az esetek többségében a „*jeffrejtorknál*”¹³² és rajparancsnokoknál vannak az újabb kézi fegyverek, mint például a modernebb AK-12, míg a raj többi részénél régebbi modelleket találunk. Kivételt ez alól a különleges rendeltetésű egységek jelentenek.

Ukrán oldalon másfajta homogenitás jellemző a fegyverzetre egy alakulon belül. Azaz adott szakasz tagjai általában vagy mind szovjet, vagy mind valamilyen nyugati típusú fegyvert használnak a logisztika egyszerűsítése érdekében.¹³³ A nyugatról kapott fegyverek választéka ugyanis nagyon széles: belga FNC-től kezdve, cseh Škorpionon át egészen az amerikai M4-ig számtalan fegyvert kaptak

¹³⁰ „Weapons of the War in Ukraine: A three-year investigation of weapon supplies into Donetsk and Luhansk”, [online] 2021 november. Conflict Armament Research, Forrás: conflictarm.com [2024.02.15.]

¹³¹ A legtöbb cikk tévesen, az 1891-ben rendszeresített cári Moszin-Nagantra utal a 19. századi fegyver megnevezéssel, de egyértelműen a szovjet, 1930-as mintájú ismétlőpuska látható a katonáknál, amit az 1930-as, 1940-es évek folyamán gyártottak. Chris JEWERS – Reuters: „Russian conscripts are being given 19th century rifles, made to drink from ponds filled with dead frogs due to lack of supplies and ordered to run in front of enemy soldiers to draw their fire, they reveal” [online] 2022. április 4. Forrás: dailymail.co.uk [2024.02.14.]

Joseph TREVITHICK: „Needy Ukrainian Reserve Units Could Be Armed With Pre-World War II DP-27 Machine Guns” [online] 2022. március 10. Forrás: twz.com [2024.02.15.]

¹³² A „jeffrejtör” egy cári idők óta használatos légénységi rendfokozat, ami lényegében a tapasztalt katonáknak a rendfokozata. Ezen rendfokozattal rendelkező katonák a rajparancsnokok segédei, illetve a modernebb és komplexebb fegyvereket általában nekik szánják a légénységek közül.

¹³³ Interjú ukrán légénységi lövész katonával, 2023 december

az ukrán erők.¹³⁴ Esetenként az is előfordul, hogy saját maguknak vásárolt fegyvert használnak. Az egyénileg beszerzett típusok közül az AR-15-ös gépkarabély a domináns. A nyugati fegyvereket elsősorban a különleges rendeltetésű erők kapták, de 2023 tavaszán-nyarán már egyes reguláris alakulatoknak is kiosztották. Akadnak olyan katonák, akik a lövészárkok sártengerében még mindig jobban preferálják az AK variánsokat, mint a nyugati fegyvereket, mások pedig a nyugati fegyverzetet részesítik előnyben a szovjet helyett. Az alacsonyabb karbantartás-igényen kívül a szovjet fegyverzet mellett szóló másik érv a lőszerutánpótlás. Egyrészt szinte minden alakulatnál rendelkezésre áll, másrészt a támadó alegységek, ha elfoglalnak egy orosz lövészárkot, akkor a zsákmányolt lőszert egyből fel is tudják használni.¹³⁵ Mindemellett az AK-variánsok is változatosak, ugyanis jellemzően a volt keleti blokk országai is nagy számban küldték a saját Kalasnyikov mintájú gépkarabélyaikat Ukrajnának.

Rendfokozati rendszer

Az orosz rendfokozati rendszer összetétele, változtatásai és gyakorlatban való alkalmazása hagyományosan különbözik a nyugati mintától. A jelenlegi rendfokozatok és azok feladatkörei nem változtak érdemben a rendszerváltás óta, azok lényegében megegyeznek a szovjet rendfokozatokkal. A már említett altiszthiány problémája egészen a cári időkig visszavezethető, csupán a második világháború időszakát tekinthetjük kivételnek, amikor a folyamatos harcokban meg tudott edződni egy képzett altiszti állomány, ami azonban a háború után nem sokáig állt rendelkezésre. Mivel az altisztek többsége a sorkatonaság után leszerelt, így a kiképzés és a raj-szakasz vezetése is a tisztek feladatkörébe került.

Az orosz haderőnél jelenleg a közkatona és a „*jefrejtor*” rendfokozat tartozik a légénységi állományhoz, majd további négy altiszti rendfokozatról és föllette két zászlós rendfokozatról beszélhetünk a tiszt állomány alatt. Mivel a szovjet idők sorkatonaságának két éve nem volt elegendő az újgenerációs technikákhoz értő, műszakilag képzett altisztek kineveléséhez, ezért – hogy ez a feladat már ne a hivatásos tisztekre háruljon – az ezzel kapcsolatos hiányosságokat a zászlós beosztások létrehozásával kívánták orvosolni.¹³⁶ Azonban ez csupán rész megoldást

¹³⁴ Travis PIKE: „The are the small arms the Ukraine Foreign Legion uses against Russia” [online] 2023 július 11. Forrás: sandboxx.us [2024.02.14.]; „Full list of US & European weapons and military equipment delivered to Ukraine” [online] 2022. május 19. Forrás: armyrecognition.com [2024.02.14.]

¹³⁵ Interjú ukrán légénységi katonával, 2024 január

¹³⁶ Charles K. BARTLES: „Russian Armed Forces: Enlisted Professionals”, [online], 2019. március 11. Forrás: armyupress.army.mil [2024.01.03.]

jelentett. A szovjet és orosz altiszti és zászlósi rendszerben tehát sokkal inkább a műszaki képzések a hangsúlyosak.

A katonák általában féléves képzés során specializálódnak és megkezdik szolgálatukat az adott alakulatnál. Ezáltal az orosz altisztek feladatköre és kiképzése sokkal kevésbé terjed ki az alegységek irányítására, az szinte teljesen egészében a tisztek feladata. Ezért gyakran altiszti beosztáshoz is tiszti rendfokozatot rendelnek.¹³⁷ Az orosz altisztek tehát inkább specializációval rendelkező szakemberek, semmint képzett alegység-parancsnokok. Mindemellett a szakképzés-orientáltság sokszor az alapkiképzés rovására megy, így sok altiszt csak a legalapvetőbb harcászati eljárásokat ismeri.

A tisztek – akik tehát általában hivatásos állományúak – az orosz haderőben jóval több funkciót látnak el, ami a gyakorlatban sokszor hátrányt jelent. Azt azonban nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy az orosz elképzelés alapvetően hibás lenne. Az orosz vezetés természetesen ismeri a nyugati struktúrát, de az elgondolásaik alapján azt nem tartják alkalmasnak a saját haderejük számára. Az ugyanakkor kijelenthető, hogy ennek a struktúrának a negatívumai jól kiütözköztek a mostani nagyléptékű háború során, hiszen az orosz haderő egyik fő problémájának éppen a szakképzett altisztek hiánya bizonyult.

Az ukrán rendfokozatok szintén szovjet alapokra épültek. Az 1991-től alkalmazott rendfokozatok az oroszal/szovjettel 90%-ban megegyeznek, csupán egy-egy rendfokozat megnevezése lett ukránosítva. A megjelenésük is csupán minimálisan változott, a rendfokozatok rendeltetése pedig szinte semmilyen eltérést sem mutatott. 2016-tól kezdve viszont egy NATO szabványnak megfelelő rendfokozati rendszert kezdtek el megtervezni új motívumokkal. A motívumrendszer, amit az új minta esetében használtak, már figyelemre méltóbb. Az 1917-ben alakult, rövid életű, független Ukrajna hadereje, az 1918-as mintában a cári váll-lapokra alapozva, létrehozott egy saját rendszert rombusz-négyzet alakú rendfokozati jelekkel.¹³⁸ Ez szolgált alapul a jelenlegi tiszti, főtiszti és tábornoki rendfokozat kinézetének megtervezésekor.

A végleges, tulajdonképpen az amerikai mintára épülő változatot 2019-ben fogadta el az ukrán törvényhozás. Az új rendszer fő újítása az altiszti rendfokozatok esetében figyelhető meg: a szovjet típusú „*praporcsikok*”, azaz zászlósok rendfokozatát törölték, tehát szakítottak az altiszteknek kevesebb rajparancsnoki feladatot

¹³⁷ Interjú volt orosz tiszttel, aki még a háború előtt teljesített szolgálatot, 2023 november

¹³⁸ Mikola CSMIR: *Відзнаки військових звань українських збройних формувань 1917 – 1921 pp.* [online] 2016. október 22. Forrás: web.archive.org [2024.02.15]

delegáló szovjet modellel, így a szovjet minta szerinti négy altiszti rendfokozat az új rendszerben nyolcra bővült.¹³⁹ Azok a feladatkörök, amik az orosz (és a régi ukrán) mintában a tisztekhez tartoztak, az ukrán hadseregben altiszti feladatokká váltak, például a kiképzés és az alegységek vezetése, szervezése, fegyelmezése egyaránt. Az ukrán rendszer tehát az alacsonyabb szinteken hatékonyan kezdett szerveződni és elkezdett megújulni, nagyobb teret engedve a harctéri autonómiának, köszönhetően annak, hogy újragondolták az altisztek szerepét. Természetesen ez nem jelentette a problémák azonnali megoldását. A szovjet struktúráról való váltás nem egy gyors folyamat, az altisztek képzéséhez is idő kell, továbbá a felsőbb vezetői állományra kevésbé terjedt ki ez a megújulás. Mindenesetre az új típusú altiszti rendszer határozottan pozitív eredményt jelentett a harctéren Ukrajnának.

Kiképzés

Az orosz alapkiképzés hossza attól függött, hogy milyen egységnél képezték ki az adott katonát. Ez az esetek többségében négyhetes volt. Ezután következtek a különböző specializációs képzések, amelyek ideje és a képzés szintje a hozzá tartozó rendfokozattól függött, tehát két héttől egészen hat hónapig is terjedhetett. A sorállományú katonáknak tizenkét hónapot kellett szolgálniuk, azonban a sorkatonai szolgálatot teljesítő állomány a „különleges katonai műveletben” nem vehetett részt, mivel Oroszország területén kívül az orosz jogszabály szerint nem bevethetőek békeidőben. Ugyanakkor a gyakorlatban erre is akadt példa a háború elején, emellett pedig arra is több precedens volt, hogy a sorállományú katonákat kényszerítették, hogy szerződést írjanak alá, így aztán már harcolhattak a fronton.¹⁴⁰

Az orosz haderő kapacitásával alapvető problémák adódtak, így többek között a kiképzés minősége is egyre romlott, amit aztán a 2022 szeptemberében Vlagyimir Putyin által bejelentett háromszázezer tartalékos mozgósítása tovább súlyosbított. Ugyanis a már 2022 tavaszán toborzott önkéntesek, majd később elítéltek jelentős létszáma is plusz terhet jelentett. Számos beszámoló elérhető, miszerint a szerződést aláíró civilek akár egy-két héten belül a fronton voltak, már a mozgósítást megelőző időkből is.¹⁴¹ Ezek alapján az ukrán határ közelébe szállították kiképzésre őket, ahol a tapasztaltabb és a teljesen tapasztalatlan katonák is ugyanazt az ötnapos intenzív

¹³⁹ Illia PONOMARENKO: [Rada approves new ranks, NATO-style amendments to military instructions](#) [online] 2019. október 17. Forrás: kyivpost.com [2024.02.15]

¹⁴⁰ [How Russia is conscripting men to fight in Ukraine](#) [online] 2022. szeptember 24. Forrás: economist.com [2024.02.15]

¹⁴¹ Alla KONSZTANTINOVA: „Три дня от контракта до смерти. История двух добровольцев, отправившихся воевать, чтобы вернуть семью” [online] 2022. június 24. Forrás: zona.media [2024.02.15]

kiképzést kapták, amely különböző, alapvető harcászati feladatokat tartalmazott a különféle típusú objektumok elfoglalásán és biztosításán, a védelem kiépítésén át a raj-szakasz szintű együttműködésig, az alapvető egészségügyi ellátást és sebesült-kimentést is ideértve.¹⁴²

Bár maga a kiképzés összetétele voltaképpen megfelelőnek tekinthető, természetesen lehetetlen egy újoncot mindösszesen öt nap alatt kellő ismerettel ellátni. Ennyi idő még egy tapasztalt katonának sem feltétlen elegendő emlékeztető képzésnek. Nemcsak a raj és szakasz összekovácsolása esetében elégtelen ez a mennyiségű gyakorlat, de még az egyéni felkészülés szintjén is. Ezek a hiányosságok a harctéren még inkább fokozták a hátrány mértékét, ráadásul a tapasztalt és tapasztalatlan katonák vegyesen történő alkalmazása nemcsak a kiképzésen, de a harctéren is megmaradt.

Szintén jelentős problémát okozott a kiképzők hiánya, így aztán sokszor a kiképzők is a sorállományból kerültek ki. A kiképzők hiányát volt hivatott orvosolni a Wagner katonai magánvállalat, illetve a belorusz katonák kiképzésbe való bekapcsolódása is. Az esetleges harctéri tapasztalattal rendelkező katonák elosztása sem feltétlen szakképzettségük szerint történik. Egy csecsen háborút tűzérként megjárt orosz katona például azt nyilatkozta, hogy kérdés nélkül egy rohamalakulatba osztották be.¹⁴³ Ezek is arról árulkodnak, hogy az orosz vezetés nem számított elhúzódó háborúra, ezért kényszermegoldásokhoz kellett folyamodnia a létszám fenntartása érdekében.

Az ukrán kiképzési rendszernek is rövidülni kellett, viszont az elérhető források és interjúk alapján az állapotok ezen a téren nem tekinthetők olyan súlyosnak, mint az orosz oldalon. A 2022-es háború első hónapjaiban a kiképzést a legtöbb katonánál egy hónapra redukálták, ez az időszak azonban rendkívül intenzív volt. A kiképzésnek nagyjából 40%-át az alapkiképzés tette ki, amely során a fegyverhasználatra és harcászati alapokra fektettek nagy hangsúlyt, a további 60%-a pedig már az adott katona beosztásától függött. Természetesen ettől eltérő kiképzést igényelnek a speciális feladatkörrel bíró beosztások, ilyen például a mesterlövész-képzés vagy a különböző technikai képzések, valamint a különleges rendeltetésű dandároknak is további specifikus képzéseket tartottak.

Pozitívumként említendő, hogy mivel az ukrán katonák többsége az évek folyamán szert tett némi harci tapasztalatra az eskaláció előtti donbaszi fronton, így nemcsak

¹⁴² Anasztazia TEHINSEVA: „Russia Sends Army Recruits to Fight in Ukraine After Just Days of Training” [online] 2022. július 22. Forrás: themoscowntimes.com [2024.02.13.]

¹⁴³ Vörös Szabolcs: „Százán voltunk, négyen éltük túl” – exkluzív riport Ukrajna titkos orosz hadifogolytáborából [online] 2024. január 3. Forrás: valaszonline.hu [2024.02.11.]

tapasztalattal rendelkező katonák, hanem megfelelő kiképzők is rendelkezésre álltak. A kiképzési hónap letelte után ezeket a katonákat alakulatokhoz rendelték, ahol az egység lehetőség szerint további képzésben részesítette az új állományt, utána pedig bevetésre kerültek. 2022 áprilisa után, tehát Ukrajna helyzetének megerősödésével párhuzamosan, a képzések hossza nőtt és minősége is javult. A fronton tartózkodó állomány szintén folyamatos továbbképzésben részesül (például a képzés tartalma lehet a nyugati fegyverekre való képzés is) valamint a pihenésüket töltő katonáknak is a szabadság leteltével adott képzéseken kell részt venniük.

Az egy hónapos kiképzés összetétele nagyjából megmaradt, viszont az utána következő specializációs képzések lehetőségei sokszínűbbekké váltak és időtartamuk is meghosszabbodott. Valamint a külföldi képzéseken való részvétel lehetősége is megnyílt az ukrán katonák előtt. A britek 2023 novemberében jelentették be, hogy az „*Operation Interflex*” keretében a háború eszkalációja óta, öthetes felkészítésben már több mint 52.000 katonát képeztek ki, tizenegy ország közreműködésével.¹⁴⁴ A kiképzés rendkívül sokrétű, többek között arra is nagy hangsúlyt fektetnek, hogy az ukrán terephez hasonló környezetet válasszanak helyszínül, valamint kisebb települések rekonstrukcióját is létrehozták a harcászati gyakorlatokhoz.¹⁴⁵

Ukrán oldalon szintén egyre több kísérlet van az önkéntesek számának növelésére, főleg a fiatalabb korosztályból, és nem is feltétlen a lövészárkokban harcoló katonákat keresik igazán, hanem a különböző specialistákat, mint például a drónkezelőket, informatikusokat vagy épp különböző mérnököket. Emellett lehetőséget szeretnének biztosítani, hogy adott alakulaton belül tudásuk szerint választhassanak beosztást a katonák.¹⁴⁶ Ennek ellenére a katonai szolgálatra behívottak elosztása itt sem tökéletes. Egy ukrán katona története szerint a behívóparancsnak eleget téve bevonult a legközelebbi toborzó központba, ahol egészségügyi problémája ellenére alkalmasnak minősítették. Először a hadsereg, majd a Nemzeti Gárda egyik alakulatához küldték, de mindkét helyen felülvizsgálták és visszaküldték alkalmatlanság miatt a toborzó központba. Csak ezután került végül egy másik alakulat adminisztrációs részlegére. Több beszámoló szerint is, amikor egy katona alakulathoz kerül bizonyos civil végzettséggel, gyakran egy rövid beszélgetés várja

¹⁴⁴ „30,000 Ukrainian recruits trained in largest UK military training effort since Second World War” [online] 2023. november 10. Forrás: gov.uk [2024.02.14.]

¹⁴⁵ Yasmeen SERHAN: „Inside the West’s Mammoth Effort to Turn Ordinary Ukrainians Into Soldiers” [online] 2023. szeptember 20. Forrás: time.com [2024.02.14.]

¹⁴⁶ Shaun WALKER: „Ukraine to change conscription policies in drive to sustain fighting capacity” [online] 2023. november 27. Forrás: theguardian.com [2024.02.14]; Roman OLEARCSUK: „Manpower becomes Ukraine’s latest challenge as it digs in for a long war” [online] 2023. november 27. Forrás: ft.com

az alakulat parancsokával és tisztjeivel, akik ez alapján eldöntik, hogy milyen beosztásba kerüljön.¹⁴⁷ Az ukrán kiképzés persze korántsem hibátlan, azonban a belföldi és a külföldi képzések tapasztalatai látványos hatást gyakoroltak a haderőre.

Mindemellett viszont fontos arról is beszélni, hogy az elismerendő pozitívumok mellett a nyugati kiképzők és a kiképzett ukránok is komoly kritikákat fogalmaznak meg mind az ukrán haderővel, mind a nyugati felkészítéssel kapcsolatban. Valerij Zaluzsnij, az ukrán haderő volt főparancsnoka is beszélt arról, hogy a szovjet örökség még jelen van az ukrán haderőben, és pont azt az új generációt veszítik el, akik ezen leginkább tudnak változtatni. Hozzátette viszont, hogy az oroszokkal való harcuk immár nem egy „kicsi és egy nagy szovjet hadsereg harca” egymás ellen.¹⁴⁸ Az amerikai kiképzők is rámutatnak az ukrán haderő „szovjet” problémájára, minthogy az ukrán katonák kiképzése során gyakran találkoznak a kezdeményezőkézség hiányával. Tapasztalatuk alapján az ukrán alegységparancsnokok nem biztosak abban, hogy hozhatnak-e egyedül döntést, illetve gyakran a parancsra várnak mindenféle önálló mozzanat nélkül. A fiatalabb tisztek sem tagadják a problémát, ugyanakkor ők maguk hiába változtatnak ezen, ha az idősebb parancsnoki állományban még mindig a szovjet szemlélet a domináns. Jelentős probléma továbbá, hogy a kiképzésekből hiányoznak az összefegyvernemi képzések, ezáltal a gyalogság, a tüzérség és a harckocsizók együttműködése elégtelen, a hadmozdulatok pedig nem lesznek szinkronban.¹⁴⁹ Az ukrán katonák részéről leggyakrabban megfogalmazott kritikák arról szólnak, hogy a nyugati kiképzők – bár sokat segítenek – nem teljesen értik az ukrán harccok sajátosságait. Ilyen háborúval természetesen a kiképzőknek sincs tapasztalatuk, a közel-keleti példák, amiket tanítanak, sokszor az ukrán katonák számára irrelevánsak, lévén, nagyon más műveleti környezetről van szó. Ezért gyakran fontos elemek, mint például az aknamentesítés, nem kapnak kellő hangsúlyt a nyugati kiképzés során, ahogy a kollektív, alakulat szintű felkészítés sem.¹⁵⁰ A nyugati kiképzőtereken alkalmazott biztonsági szabályok szintén nagyban hátráltatják az ukrán katonák felkészítését a harctéren rájuk váró körülményekre.¹⁵¹ Mindemellett, mivel több országban folyik a kiképzés – bár van egy NATO standard

¹⁴⁷ Interjú ukrán katonával az adminisztráció részlegről, 2023 november

¹⁴⁸ Izabella KHURSDJAN: „To defeat Russia, Ukraine’s top commander pushes to fight on his terms” [online] 2023. július 14. Forrás: washingtonpost.com [2024.02.15]

¹⁴⁹ Eric KRAMER – Paul SCHNEIDER: „What the Ukrainian Armed Forces Need to do to win” [online] 2023. június 2. Forrás: warontherocks.com [2024.02.16]

¹⁵⁰ Sophia ANKEL: „Ukrainian commander says he’d be dead if he fought exactly how the US and its allies taught him” [online] 2023. szeptember 15. Forrás: businessinsider.com [2024.02.16]

¹⁵¹ Jack WATLING – Nick REYNOLDS: „Ukrainian Challenges and Requirements” 2023 szeptember. The Royal United Services Institute (RUSI) [2024.02.16.]

szerinti kiképzés – de minden ország a saját doktrínája szerint tartja a kiképzéseket, ami némi differenciát idéz elő.¹⁵²

¹⁵² Isobel Kosniw: „NATO training leaves Ukrainian troops ‘underprepared’ for war” [online] 2023. augusztus 8. Forrás: opendemocracy.net/ [2024.02.14]

2022 és 2023 harcászati tapasztalatai

A roham alakulatok

Egy éppen zajló háború „ködében” nehéz pontosan átlátni az aktuális helyzetet. E körülmények között a nagy számú kép és videóanyag mellett az ukrán katonákkal folytatott interjúk, valamint a katonai szabályzatok tanulmányozása segít megérteni, hogy milyen problémákkal néz szembe a két fél az ukrán harctéren.

A harkivi ellentámadás után fokozatosan kialakuló, Valerij Zaluzsnij által „patthelyzetnek” nevezett állásháború olyan elemeket hozott vissza, ami a hadtörténelemből már ismerős lehet. A legfontosabb ilyen a „*sturmovoj otrjad*”, azaz a roham alakulatok felállítása. Ennek az alakulattípusnak a gyökerei a térségben főként a második világháborúig nyúlnak vissza, amikor a Vörös Hadseregben a különböző fajta roham- és roham-utász alakulatok létrehozását azért szorgalmazták, hogy az erődített védelmeken rést tudjanak ütni, ekkor még főleg a városi hadszíntereken. Ezen tapasztalatokat pedig a szovjet, majd pedig az orosz haderő is tovább alkalmazta.

A 2022-es háborúban mindkét oldalon hamar megjelentek a roham alakulatok hasonló céllal. Ezen alakulatok feladata ma is a lövészárkok és erődítmények elfoglalása, általában a gépesített-lövész alakulatok részeként.¹⁵³ Orosz oldalon viszont az észlelhető, hogy vannak olyan egységek, akiket feláldozhatónak tartanak, és leginkább arra használják őket, hogy ukrán állásokat fedjenek fel velük, fárasszák az ukrán védelmet, hogy majd az utánuk érkező, jobban képzett alakulatok kihasználják a védelem gyenge pontjait.¹⁵⁴

Ezen feláldozható rohamcsoportok a „Storm-Z”-nek nevezett alakulatok, akik lényegében sokszor büntetőszázadhoz hasonlóan működnek különböző alakulatok alárendeltségében, de általában mégis elszigetelve a reguláris erőktől. 2023 áprilisában szivárgott ki egy orosz szabályzati dokumentum a 8. Összefegyvernemi Hadseregtől ezen alakulatok leírásáról és megszervezéséről. Kezdetben vélhetően ezen alakulatok tagjai a tartalékosok, besorozottak vagy volt zsoldosok közül kerültek ki, majd később a Wagner mintájára a börtönökből is toboroztak alegységeket, de immáron az orosz védelmi minisztérium alárendeltségében.¹⁵⁵ A börtönből toborzott katonák mellett a reguláris egységekből is kerülnek ide katonák, akiket

¹⁵³ „Штурмовой Отряд (Группа)” [online] Orosz Védelmi Minisztérium honlapja, Forrás: энциклопедия.минобороны.рф [2024.02.14.]

¹⁵⁴ Jack WATLING – Nick REYNOLDS: „Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine” [online] 2023. május 19. Forrás: rusi.org

¹⁵⁵ „Russian offensive campaign assessment” [online] 2023. április 6. Institute for the Study of War (ISW) Forrás: understandingwar.org [2024.02.15.]

valamilyen vétség (például parancsmegtagadás, alkohol- vagy drogfogyasztás) nyomán helyeznek át ide, mindenféle hadbíróági határozat nélkül.¹⁵⁶

A Storm-Z alakulatok tehát szerves részei az orosz tervezésnek. Ezeket a gyengén felszerelt és rosszul képzett alakulatokat kifejezetten frontális támadásban vetik be, ezért az ukránok a hűsardálóra célozva, „hűsrohamnak” nevezik az ilyen alakulatok akcióit.¹⁵⁷ Ezzel szemben az elit alakulatok, mint például a tengerészgyalogosok vagy ejtőernyősök, nem hajlandók bármilyen feladatot végrehajtani, ha úgy vélik, az öngyilkos küldetés lenne. Emiatt is problémát jelent az orosz erőknek, ha kifognak az ilyen feláldozható roham alakulatokból, és a jobban képzett erőket kell felhasználni a front kritikus szakaszain.¹⁵⁸ Egy ukrán rohamcsapat katonája szerint, az nem igaz, hogy az oroszok mindig rosszul képzett erőket tolnak folyamatosan rájuk, vagy tartanak a védekező állásokban, bár hozzátette, erre is akad bőven példa. Az orosz csapatok is folyamatosan fejlődnek és adaptálódnak a kialakult helyzethez, de kiemelte, hogy ő úgy látja, a motiváltság még mindig az ő oldalukon áll, ami szerinte sokszor többet ér a felszereltségnél is.¹⁵⁹

Ukrán oldalon többször elhangzott az, hogy mivel a mennyiség előnye mindenképp az orosz oldalt erősíti, az ukránoknak a minőségre kell koncentrálni. Így tehát a roham alakulatok képzésére és felszereltségére is különösen figyelnek. Bár az ukrán erőknél is vannak alakulaton belüli roham alegységek, az oroszokkal ellentétben ukrán oldalon több önálló rohamdandár is megtalálható, ami lényegében egy elit gépesített lövész alakulat, és kifejezetten támadó műveletekben alkalmazzák őket. Az újonnan felállított roham alakulatok tagjai ukrán oldalon vegyesen újoncokból és veteránokból, illetve olykor átvezényelt rendőrökből állnak, akikre alapképzés után még egy hosszabb felkészítés vár bevetésük előtt. Bár az ukrán oldalon is megnehezíti ezen egységek feltöltését a csökkenő hajlandóság az önkéntes alapon való szolgálatra.¹⁶⁰ Mindemellett egyes rohamdandárok,

¹⁵⁶ Polina NIKOLSZKAJA – Maria TSVETKOVA: „They're just meat': Russia deploys punishment battalions in echo of Stalin” [online] 2023. október 3. Forrás: reuters.com [2024.02.16]; „Штурмовая группа ВДВ уничтожила технику ВСУ в районе Артемовска” [online] 2023.11.07. РИА Новости Forrás: ria.ru

¹⁵⁷ Alex HORTON – Szerhij MORGUNOV: „In eastern Ukraine, small assault teams quietly advance against Russia” [online] 2023. október 12. Forrás: washingtonpost.com [2024.02.16]

David AXE: „The Russians Around Krynky Counted On Storm-Z Units To Absorb Ukrainian Fire. But Now The Storm-Z Troops Are All Dead.” [online] 2024. január 12. Forrás: forbes.com [2024.02.16]

¹⁵⁸ David AXE: „The Russians Around Krynky Counted On Storm-Z Units To Absorb Ukrainian Fire. But Now The Storm-Z Troops Are All Dead.” [online] 2024. január 12. Forrás: forbes.com [2024.02.16]

¹⁵⁹ Interjú ukrán egészségügyi katonával 2023. november; Interjú ukrán rohamcsoporthoz tartozó katonájával 2024. január

¹⁶⁰ Dan SABBAGH: „Ukraine forms eight new 'storm' brigades for counterattack” [online] 2023. május 2. Forrás: theguardian.com [2024.02.16]

mint például a 3. Önálló Roham Dandár, erősen megválogatják tagjaikat, hogy csak a motiváltabb katonák kerüljenek az alakulatukhoz.¹⁶¹

A rohamcsapatok felépítése és harcászata

A jelenlegi rohamalakulatokat nagyrészt a 2022-es eszkaláció harctéri tapasztalatai és szükségletei alapján hozták létre, így ezek elemzése mutatja meg számunkra legjobban a konfliktus tanulságait. Mindkét oldalon elmondható, hogy a modern harceszközök és harceljárások szinte lehetetlenné teszik a nagyobb csapatösszevonásokat, így a drónok és tűzérség fenyegetésének árnyékában a kis méretű alakulatok használata mutatkozott hatékonyan.¹⁶²

Az ukrán rohamcsoport

Az ukrán oldalról a rendelkezésre álló anyagok jóval szűkösebbek. Egy friss beszámoló alapján az ukrán rohamcsoport összeségében kisebb, általában 10 főt számlál, de nagyrészt azonos beosztások találhatóak benne, mint orosz megfelelőjében. Jelentős különbség, hogy az ukrán rajban nincsenek utászok, hanem ezeknek a feladatköröknek általában külön alegysége van a szakaszon belül. A rádiós beosztás már csak névlegesen létezik a rohamcsoporton belül, mivel a kis méretű, kompakt rádiók, amik a katonáknál vannak, már javarészt nem igényelnek külön katonát.¹⁶³ A 2022-es orosz írások azt állítják, hogy ezen alakulat létszáma a támogató alegységeivel együtt 20 fő, és az orosz hármas „trojkák” helyett, öt fős tűzcsoportokból áll, és ebből négy van. Az 1. és 2. a rohamcsapat – kiemelendő, hogy a 2. csoportban van a rohamcsoport parancsnoka is –, a 3. a biztosító alegység és a 4. a tartalék manőver alegység. Fontos elem továbbá, hogy géppuskás mindenképpen kell legyen mind a négy alegységben, de gránátvetősök csak akkor vannak, ha az adott helyzetben szükségesnek látják.¹⁶⁴

Bár az ukrán oldalról kevesebb dokumentum található, az orosz leírások nemcsak arról beszélnek, hogy hogyan lehetnek hatékonyabbak saját erőik, hanem arról is, hogy szerintük miként viselkednek az ukrán csapatok egy-egy szituációban. Bár természetesen mindkét fél írásait érdemes kritikával kezelni, főként amikor a másik oldalról írnak, de feltételezhetően saját katonáinak az orosz vezetés nem szeretne félrevezető képet adni az ukrán erők harctéri viselkedéséről.

¹⁶¹ Третья окрема штурмова бригада ЗСУ [online] 3. Önálló Rohamdandár honlapja, Forrás: ab3.army [2024.02.16]

¹⁶² Alex HORTON – Szerhij MORGUNOV: „In eastern Ukraine, small assault teams quietly advance against Russia” [online] 2023. október 12. Forrás: washingtonpost.com [2024.02.16]

¹⁶³ Ukrán rohamcsoport katonája, interjú 2023. december

¹⁶⁴ Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ: Тактика действий ВСУ входе Наступления

Az egyik első orosz dokumentum, ami az ukrán csapatok működését írja le, még 2023 júniusából származik, és az ukrán 23. Önálló Gépesített Dandár támadó műveletei alapján fogalmaz meg tapasztalatokat. Eszerint az ukránok a síkságokon elhelyezkedő erdősávok ostromlását általában 5 fővel hajtják végre, ugyanis ezt elegendőnek vélik a sáv teljes lefedésére. Ezen rohamcsoporthoz külön odafigyelnek, hogy csak minimális terhet cipeljenek, tehát csak a legszükségesebb felszerelési tárgyakat viszik magukkal. A már említett 4x5 fős ukrán tűzcsoporthoz 7 méter távolságot tartanak egymástól. Az oroszok ezt arra vezetik vissza, hogy a gránátvetők által kilőtt gránát hatósugara ekkora. Az 1. roham tűzcsoporthoz öt fője határozza meg a csapat mozgásának az ütemét, továbbá ők nyomulnak legelől és tűzharcot kezdeményeznek az orosz csapatokkal, hogy lekössék őket. A 2. tűzcsoporthoz látótávolságon belül marad az 1. tűzcsoporthoz, és a lehetőségek felmérése után oldalról vagy hátulról közelíti meg a már tűzharcban lévő orosz erőket. Amennyiben viszont az orosz állások túlságosan erősek és visszavonulásra kerül a sor, akkor ez az alegység fedezi az 1. tűzcsoporthoz visszavonulását. A 3. biztosító tűzcsoporthoz a rohamcsoporthoz kevésbé tapasztalt katonái vannak és feladatuk, hogy 50-150 méterre a két roham tűzcsoporthoz után, új állásokat alakítsanak ki az elfoglalt területeken. Az elfoglalt orosz állásokba nem ássák be magukat, mivel ezen állásokat már az orosz erők ismerik, így arra tüzérségi tüzet tudnak nyitni, vagy akár alá is lehetnek aknázva. A 4. tartalék manőver tűzcsoporthoz maximum 300 méterre a biztosító alegységtől, és maximum 500 méterre az első rohamcsoporthoz, rejtőzködve tartózkodik. Felhasználása sokrétű lehet, egyrészt védelmet nyújthat a támogató, illetve a sebesült-kiürítő alegységeknek, áttörés esetén pedig bevezethető a siker kifejlesztése érdekében, valamint ellenséges erősítés esetén is előre hozhatják támogatásnak.¹⁶⁵

A négy tűzcsoporthoz még két alegység támogatja: egy tűztámogató csoport, egy lőszerhordó, és a sebesültek kiürítését biztosító csoport. A tűztámogató csoport különböző gránátvetőkkel és hordozható rakétarendszerekkel (MANPADS) van felszerelve, feladata pedig a járművek védelme a légicsapásoktól, illetve a rohamcsoporthoz hívása esetén tűztámogatás nyújtása a kijelölt célpontokra. A lőszerutánpótlást és sebesültek kimentését biztosító csoportoknál kiemelik, hogy az alakulat legtapasztalatlanabb katonái kerülnek ide.¹⁶⁶

Maga az orosz dokumentum állítja azt, hogy ezen alakulatok taktikája sikeres volt az orosz csapatokkal szemben, mindemelett ezek alkalmazásával csökkentették

¹⁶⁵ Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ: Тактика действий ВСУ входе Наступления; Interjú ukrán gépesített lövész alakulat katonájával, 2023. november

¹⁶⁶ Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ, i. m.; Interjú ukrán rohamcsoporthoz sebesült kiürítési alegység katonájával, 2023. november

személyi és technikai állományuk veszteségeit. Kiemeli továbbá, hogy az alegységek feladatmegosztása rendkívül hatékony, és külön figyelnek a katonák képességük szerinti beosztására.¹⁶⁷ Az ukrán megfigyelésről és felderítésről is elismerően ír a kézikönyv: a megfigyelőpontjaikat jól választják ki, gyakran helyeznek el kamerákat mind lakott területeken, mind a természetes környezetben is, emellett a drónokat is hatékonyan használják.¹⁶⁸

Negatívumként viszont azt említik, hogy a járművek mellőzése nagyobb terhet helyez a nagy távokon, gyalogosan támadó katonákra, főként a nehezebb technikákat kezelő személyzetre.¹⁶⁹ Emellett az oroszok úgy írják le az ukrán csapatok általános mozgását, hogy bizonyos séma szerint, sablonszerű módon történik az esetek többségében. Ezalatt többek között azt értik, hogy a személyi állomány cseréje, a lőszer és más utánpótlás érkezése is általában a nap ugyanazon szakaszában szokott történni, ugyanazokon az útvonalakon.¹⁷⁰ Azt is fontos megemlíteni, hogy a háború előrehaladtával a képzett altisztek hiánya kezd itt is erőteljesebbé válni. Egyes beszámolók szerint gyakran látható, hogy tiszteknek kell végezni az altiszti feladatokat is, vagy éppen legénységi állomány kell, hogy altiszti beosztást vállaljon, ez pedig csökkenti a rohamcsapatok képességeit a harctéren.¹⁷¹

Az orosz rohamcsoport

Az orosz oldalon harcoló rohamcsoport összetételére a kiszivárgott dokumentumok alapján nagyobb rálátásunk van. A szabályzat szerint a rohamcsoport általában 12-15 főből áll, amik további „trojkákra”, tehát hármas tűzcsoportokra oszlanak. A kézikönyv kétfajta rajösszetételt vázol: a VDV roham-ejtőernyős csoportét, illetve a szárazföldi erőkre szabott verziót. Az alakulatokat tárgyaló dokumentumok gyakran említik példaként a VDV alakulatait. Mindemellett a dokumentumokat összeállítók névsorában is találkozhatunk a Rjazanyi Gárda Légideszantos Parancsnoki Katonai Főiskola oktatóinak nevével, így feltételezhető, hogy napjaink roham alakulatainak összetételének mintája elsősorban a roham-ejtőernyős alakulatoktól származik.¹⁷² Úgy fogalmazzuk továbbá, hogy ezen alakulatok lényegében megerősített gépesített lövész zászlóalj, feladatuk pedig egyszerre lehet az áttörés vagy más alakulatok támogatása az áttörésben, ezzel esetlegesen segítve vagy előkészítve a főerők támadását.

¹⁶⁷ Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ, i. m.

¹⁶⁸ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 3-4. o.

¹⁶⁹ Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ, i. m.

¹⁷⁰ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 3. o.

¹⁷¹ Interjú ukrán rohamcsoport katonájával, 2023. január

¹⁷² Особенности Ведения Боевых Действий в Городе (Населённом пункте) и Лесозащитной полосе в составе штурмового отряда (роты, взвода), 2022. Moszkva, 1-2., 6. o.

A szárazföldi rohamcsoport tehát érdemben nem különbözik a VDV rohamcsoportjától. A szabályzat mintája szerint szintén 12 főből áll: a rohamcsoport parancsnoka, a parancsnok-helyettese, egy „rangidős lövész”, egy rádiós, egy géppuskás, egy géppuskás segédírányzó, egy harctéri életmentő katona, egy gránátvetős, egy gránátvető segédírányzó, két utász és egy drónkezelő lövész katona.¹⁷³ Ehhez tartozik még egy 3 fős tartalék trojka, ami egy rangidős lövészből, egy géppuskásból és egy szimpla lövészből áll. A rohamcsoport parancsnok-helyettese továbbá „korrektyirovcsik” is, tehát olyan beosztású katona, aki a tüzérségi tüzet korrigálja a harctéren az összeköttetése alapján. A rohamcsoport ezen belül is négy trojkára van osztva: az első egy előretolt megfigyelő tüzecsoport (*golovnoj dozor*), aminek a géppuskás, a géppuskás segédírányzó és egy utász a része. A gyémánt alakzatban támadó csoport (ez leginkább erdősávokban használatos formáció) két oldalán az 1. és a 2. számú trojka található. Az 1. számú tartalmazza a gránátvetőt, az öt segítő lövész katonát és a „korrektyirovcsikot”, a 2. számúban pedig a rangidős lövész, a harctéri életmentő és egy utászkatona található. Hátral található a parancsnoki elem vagy parancsnoki trojka, amiben a rohamcsoport-parancsnok, a rádiós és a drónt működtető katona található.

A rohamcsoportok elleni védekezés egyik fő eleme a megtévesztő állások létrehozása lett, ezt pedig mindkét fél hamar alkalmazni kezdte. Az orosz katonáknak szóló kézikönyv leírása alapján hamis állásokat kell létrehozni, oda vezető utakkal, életnagyságú jármű makettekkel, mindenfajta felszereléssel, és mindezt hanyagul kell álcázni. Olykor ennek a hamis pozíciónak a fegyvereit és más elemeit mozgatják, esetenként tüzelnek vele, valamint hamis rádióadásokat is sugároznak ebből az állásokból. A lövegek makettjeit igyekeznek olyan állásokba helyezni, ami régebben ténylegesen tüzérségi tüzelőállás volt, illetve az említett imitációk nem helyszínen készített elemekből állnak, hanem előre legyártott, élethű makettekről van szó, amit az éjszaka során telepít és „működtet” időnként 3-4 fő.¹⁷⁴

Bár az orosz elképzelés a rohamcsapatok összeállításáról eltérő, a feladat végrehajtásának módja és az alegységek feladatköre sok közös elemet tartalmaz az ukránokéval. Egy orosz roham század tehát 2 rohamcsoportot tartalmaz, őket pedig 5 alegység támogatja: egy harcckocsizó, egy tüzér, egy tűztámogató és egy sebesült-kiürítő alegység. A tüzér alegység két aknavetőt és egy 122 mm-es (D-30) löveget alkalmaz, a tűztámogató alegység pedig két AGSZ-17 gránátvetőt, két Kord

¹⁷³ Olyan „jefrejtor” rendfokozatú katona általában, aki a különböző speciális fegyvereket kezeli, mint például a különböző hordozható rakétarendszerek (MANPADS). „Старший стрелок-зенитчик” [online] Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma [2024.02.17]

¹⁷⁴ Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ, i. m.

nehézgéppuskát, két páncéltörő rakétát és két mesterlövész fegyvert. A dokumentum szerint bizonyos fegyvereket és kezelőket (gránátvető vagy akár harckocsi stb.) át lehet csoportosítani a támogató alegységekből a rohamcsoportok közvetlen irányítása alá, ha a századparancsnok úgy határoz, hogy így nagyobb esély van a sikerre.¹⁷⁵

Nemcsak a fegyverzetet, de a létszámot is variálhatják a szakasz- és századparancsnokok: például a felderítő vagy sebesült-kiürítő alegységeket is fel lehet bontani és beosztani a rohamcsoportokba. A tartalék manőver tűzcsoport bevetése is hasonlóképpen működik, ugyanis vagy a veszteség pótlására, vagy pedig a siker kifejesztésekor alkalmazzák. Támadáskor természetesen igyekszik mindkét fél kihasználni az erdősávok védelmét, ennek elhagyását, amennyire lehet, kerülni kell.¹⁷⁶

A rohamcsoport parancsnokának 3 napot kell biztosítani a támadás megszervezésére. A támadást felderítés előzi meg (felderítő alegység, drónok alkalmazásával) 24 órával a támadás előtt, ahol kijelölik a védelmi állásokat, illetve az utánpótlási útvonalakat a tűzérség és a támadó alakulat számára egyaránt. A parancsnok ekkor meghatározza, hogy az adott művelethez mely alegységekre van szüksége, továbbá meghatározza az alegységek haladási irányát. A támadás előtt tűzérési előkészítést írnak elő, ami akár napokig is tarthat, és a támadást általában akkor indítják, ha úgy látják, az ellenséget sikerült a tűzéréssel felőrölni.

A támadás megindulásakor a tűzérség immár a második és a harmadik vonalakat kezdi löni, míg a rohamcsoport és támogató alegységei az első vonalat igyekeznek áttörni. A páncélozott alegység, mely általában 2-4 darab BMP-2-es gyalogsági harcjárműből és 1 darab T-72-es harckocsiból áll, a tűztámogató alegységhez hasonlóan szintén támogató tüzet biztosít a támadás megindulásától kezdve, majd az erdősáv oldalairól igyekeznek tovább támogatni az előre haladó rohamcsoportokat. A tűzér és a harckocsizó alegységek feladata továbbá az is, hogy az érkező erősítést lassítsák és elszigeteljék a védekező alakulatoktól. Amennyiben az áttörés sikerül és az erdősávot teljes hosszában elfoglalták, akkor minden lehetséges tűzérési eszközzel támogatást adnak a rohamcsoport számára, hogy megakadályozzanak egy esetleges ukrán ellentámadást. Ahogy az ukrán oldalnál is szóba került, itt is kiemelik, hogy az ellenséges árkokat nem használhatják huzamosabb ideig a betörő alakulatok, helyette 1-2 fős tüzelőállások kialakítására kell törekedni minél hamarabb. Ha a területet biztosították, 30-40 percen belül a sebesült-kiürítő alegység vizet és lőszert visz be a katonáknak, és a sebesülteket a visszafelé úton kiviszik.

¹⁷⁵ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 7. o.

¹⁷⁶ Ibid., 8. o.

Amennyiben viszont a támadás sikertelen, a roham alakulatot az éjszaka folyamán ki kell hozni a harctérről.¹⁷⁷

Az érzékelhető, hogy az orosz haderőben a tűzérőre való támaszkodás sokkal erősebb, emellett pedig próbálják a parancsnokok kezdeményező-készségét tanácsok útján javítani, bár az kérdés, hogy ez mennyire javult ténylegesen a háború kezdete óta. Szintén folyamatosan hangsúlyozzák az orosz dokumentumok, hogy kerüljék a sablonos műveleteket, változtassanak a hadmozdulaton akár művelet közben is. Viszont problémák itt is jelen vannak, és az orosz rohamcsapatok már említett motivációs problémája nem az egyetlen negatívum.

A rohamcsapatok és az őket támogató alegységek kialakítása alapvetően nem rossz, nyugaton is találkozhatunk hasonló felépítéssel, de újra felmerül egy már bemutatott szovjet probléma: a rohamcsoport parancsnokára túl sok feladat hárul. Tisztként egyszerre közvetlenül kell irányítania három tűzcsoportját és a hozzá tartozó összes említett támogató alegységet, mindezt úgy, hogy képzett altiszti állomány nem tudja segíteni feladatiban. Továbbá az ukrán rohamcsoportokhoz viszonyítva az is észrevehető, hogy míg náluk egy alegységbe osztják be a támogató fegyvereket, addig a több támogató fegyverrel operáló orosz fél ezeket mind külön-külön alegységekbe szervezi. Erre rész megoldásként többször nyomatékosítják, hogy az alakulat parancsnoka feloszthat vagy átcsoportosíthat fegyvereket. Mindez pedig a rohamcsoport és a támogató alegységek kordinációját és együttműködését még nehezebbé teszi. A tűzcsoportok és támogató alegységek pedig, még ha rendelkeznek is altiszttel, az nem feltétlen jelent előnyt számukra, mivel kiképzésük és feladatkörük inkább a technikák kezelésére szabott, nem pedig adott alegység vezetésére.

Drónok a rohamcsoportok szolgálatában

A drónok elosztása is más a két fél között. Az orosz dokumentumok tükrében az látható, hogy minden rohamcsoportnak van egy lövész katonája, aki a drón működtetésével és irányításával foglalkozik a rohamcsoport parancsnok mellett.¹⁷⁸ Ukrán oldalon a csoportnak ilyen katonája nincs, általában ezt a feladatot egy külön drónkezelő alegység végzi, és egyszerre több feladatot is ellátnak. A rajparancsnokok általában összeköttetésben vannak a drónt vezérlő katonákkal, és szükség szerint tudják őket segítségül hívni, ha úgy kívánja a helyzet.¹⁷⁹ A drónt vezérlő katonáknak nincs egyszerű dolguk: a különböző színes jelzések ellenére sem mindig

¹⁷⁷ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 10-12. o.

¹⁷⁸ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 6-7. o.

¹⁷⁹ Interjú egy ukrán rohamcsoport katonájával, 2023. november

egyértelmű, hogy melyik fél katonáit látják épp az adott pozícióban. Amikor például orosz oldalon a drónt kezelő pilóta nem tudja megállapítani, melyik fél katonáit látja, gránátot dobnak le a közelükbe, majd figyelik, melyik oldal felé szaladnak vissza.¹⁸⁰

Szintén érdekes pontja az orosz írásoknak, hogy hangsúlyozzák azt is, hogy a drónokat az ellenség felderítésére kell használni, nem a saját csapataik ellenőrzésére. Bár különböző modern és rögtönzött fegyvereket vetnek be a drónok ellen mindkét oldalon, az orosz javaslatok között az is szerepel, hogy az alegységek sörétes (vadász) fegyverrel védekezzenek ellenük, ha más nem áll rendelkezésre.¹⁸¹

Az egészségügyi katonák tapasztalatai a harctéren

Az egészségügyi beosztásban lévő katonák tapasztalatai is új információkat fednek fel előttünk, vagy épp alátámasztják az eddig feltételezetteket. Ennek egyik legfontosabb szegmensét a sérülések típusai jelentik, ugyanis ebből jól rekonstruálhatók a harctéren bekövetkező változások is.

Az interneten elérhető és az általam lefolytatott interjúkból a sérülések rangsorolását két időszakra oszthatóan vizsgálhatjuk: az egyik az orosz offenzívától a harkivi ellentámadásig nyúló időszak, a másik a már említett állásháború kezdete. A „korai” időszakban a tüzérség és a drónok által ledobott gránátok repeszei vezették a listát, egy ukrán harctéri kiürítő csoport tagjának beszámolója szerint a sebesülések legalább 50%-át ilyen jellegű sérülés tette ki. Ezt követte a lőtt sérülések aránya, ami például a Kijev körüli harcokban jóval nagyobb számban fordult elő, illetve harmadik helyre kerültek a különböző szárazföldi aknák által okozott sebesülések.¹⁸²

A harkivi offenzíva utáni időszakra a fő sebesülési fajta nem változott, a beszámolók szerint nemcsak, hogy megmaradt az első helyen a tüzérség és a drónok által ledobott gránátok repeszei, de ennek aránya még nőtt is. A második helyre immár viszont az aknák által okozott sebesülés jött fel, és csak ezután következtek a lőtt sebesülések. Ezt megerősítette egy ukrán egészségügyi tiszt nyilatkozata is, aki arról számol be többek között, hogy lőtt sérülésekből bőven nincs annyi, mint a repesz sérülésekből.¹⁸³

¹⁸⁰ Alex HORTON – Szerhij Morgunov: „In eastern Ukraine, small assault teams quietly advance against Russia” [online] 2023. október 12. Forrás: washingtonpost.com [2024.02.16]

¹⁸¹ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 12-13. o.

¹⁸² Interjú ukrán rohamcsoporthoz sebesült kiürítési alegység katonájával, 2023. november; Interjú ukrán lövészetegység harctéri életmentő katonájával, 2024. január

¹⁸³ „Saving lives under fire: Ukraine's frontline medics” [online] 2023. november 10. DW news, Forrás: youtube.com [2024.02.17]

A háború új kihívásaival az egészségügyi alakulatoknak is meg kell küzdeniük; ezek közül kiemelendők a már említett sebesült-kiürítő alegységek feladatai. Az orosz és ukrán modell itt több szempontból hasonló, ugyanis általában a szakaszhoz vagy rohamcsoporthoz rendelnek egy-egy kiürítő alegységet, melynek létszáma 3-6 fő között szokott lenni.¹⁸⁴

Az orosz oldalon kikötik, hogy a sebesültek elszállítása páncélozott járművel kell történjen, mindemellett azt is említik, hogy a harctérre való bejutáskor lőszert kell szállítson a harcoló csapatok számára, kifelé pedig a sebesülteket kell kiszállítsa. A gyakorlatban természetesen az ilyen feladatra alkalmas páncélos járművek száma csekély, így változatosak az erre a célra használt járművek. Külön kiemelik, hogy a harcoló alegység katonái lehetőleg a támadáskor ne kíséreljék meg evakuálni a harcterről a sérült katonát, mivel ez az evakuációs raj feladata, és ez hátráltatja az alakulat műveleti sikerét. Ezt az elemet több orosz írás is hangsúlyozza és többször is említi, ez pedig arra enged következtetni, hogy ez a hiba gyakran előfordult az orosz műveletek során.¹⁸⁵

A helyzet ukrán oldalon is hasonló. A kiürítésre használatos járművek listája szintén tág, a terepszínűre festett szimpla mentőautótól kezdve egészen speciális páncélozott járművekig rendkívül széles a paletta. Gyakran előfordul, hogy adott harcoló szakasznak a sebesült-kiürítő csapata más gépesített alakulatoktól kér páncélozott járműveket, amennyiben nem áll rendelkezésre ilyen jármű és a körülmények szükségessé teszik. A jármű fajtája továbbá attól is függ, hogy a kiürítő alegységnek be kell-e mennie a harctérre, vagy csak a kiürítési pontot kell elérje. Ezen egészségügyi alakulatok általában 3-5 kilométerre tartózkodnak a frontvonaltól egy külön pozícióban, amit minden bevetés után változtatnak.¹⁸⁶

A sebesült katonát az adott alegység katonái segítik a kiürítési pontra, miközben az alegységparancsnok vagy az egység egyik tagja rádión keresztül értesíti a kiürítő csapatot. Az alegység katonái megpróbálják eljuttatni a sérültet a kiürítési pontra, ahol átadják a kiürítő alegységnek, akik a legközelebbi ellátó pontra szállítják. Amennyiben nincs mód az adott rajnak vagy szakasznak kihozni a sebesültet a harcterről, akkor a kiürítő alegység katonái kísérlik meg a sebesült kimentését, amihez általában kérik a drónokat kezelő alegységek segítségét a pontos helymeghatározásban.

¹⁸⁴ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 3-5. o.; Interjú ukrán rohamcsoport sebesült kiürítési alegység katonájával, 2023. december

¹⁸⁵ Особенности Ведения Боевых Действий в Городе, i. m. 12-14. o.

¹⁸⁶ Interjú ukrán rohamcsoport sebesült kiürítési alegység katonájával, 2023. november; Interjú ukrán lövészegység harctéri életmentő katonájával, 2024. január

Ez a művelet átlagosan 30 percet vesz igénybe az evakuációs csapatnak, ha nem ütköznek nagyobb akadályba.¹⁸⁷

Az ellátás általában már a harctéren megkezdődik, súlyosabb esetben viszont ez csak a mentőjárműben tud elkezdődni. Nappal általában csak akkor kísérik meg a sebesült kiürítését, ha az adott katona állapota rendkívül súlyos és halaszthatatlan a mentése. Az esetek többségében, amennyiben a sebesült állapota ezt lehetővé teszi, a mentést próbálják napnyugta után végrehajtani, ugyanis ukrán beszámolók szerint a legtöbb orosz drónnak nincs éjjellátó- vagy hőkamerája, ezáltal a mentés végrehajtása ekkor a legbiztonságosabb. Hasonló taktikát követnek egyébként az oroszok is. A sofőrök ekkor éjjellátót használnak annak érdekében, hogy mindenfajta fényhatás nélkül tudják megközelíteni a területet.¹⁸⁸

A háború korai időszakában a tüzéség volt egyértelműen a legnagyobb akadály a mentésben. A tüzéségi tűz alkalmazása nemcsak, hogy rendkívül intenzív volt, de amennyiben az oroszok egy katonánál többet vettek észre egy adott pozícióban, az már elegendőnek számított a tüzéségi csapás elrendeléséhez. Az orosz tüzéség a drónok növekvő számának köszönhetően szintén jelentősen tudta növelni a tűz pontosságát, ezáltal az evakuációs járművek is nagyobb fenyegetésnek vannak kitéve. Mindemellett azt is többször hangsúlyozták a katonák az interjúk során, hogy jelen szituációban a mentés egyre inkább a gyalogosan történő evakuációkra korlátozódik. A szárazföldi járművek is csak bizonyos fokig tudnak segítségükre lenni, illetve mindkét fél olyan szintű légvédelmi kapacitással rendelkezik, ami a légi mentést szinte azonnal kizárta a lehetőségek közül. Ezen körülmények miatt a mentés folyamata is meghosszabbodik, így sokszor végződnek akár amputálással olyan sérülések is, amelyek egyébként nem indokolnák a végtag elvesztését.

¹⁸⁷ Uo.

¹⁸⁸ Uo.

Összefoglalás

A jelenleg is zajló háborúban elmondható, hogy a felek folyamatosan tanulnak egymástól, és keresik a minél előbbi adaptáció lehetőségét. Ennek egyik fő eleme a kisebb alegységekkel való tervezés. A roham alakulatokról szóló dokumentumok is azt mutatják, hogy a két fél elég hamar kezdi egymás taktikáit és tapasztalatait alkalmazni, minimális létszámmal igyekeznek minél nagyobb területet lefedni, ennek módja és minősége viszont már eltérő. Mindez pedig érvényes a haditechnika és a felszerelés használatára is.

Mindkét fél igyekszik minél több újítást eszközölni, de többek között a szovjet szellemiség még mindig erős hátráltató tényező. Az orosz haderőben mélyebbek a problémák, ennek a fő eleme, hogy nem készültek fel az elhúzódó háborúra, emellett pedig a saját struktúrájuk ekkora méretű hadműveletekben nem tud igazán hatékonyan működni. Mivel a 2022-es háború megindításakor az oroszok nem számítottak jelentős ellenállásra, így a tervezésük hiánya talán a legalacsonyabb szinteken látható leginkább. Ez főként a létszám fenntartása érdekében alkalmazott kényszermegoldások sorában tükröződik. Mindemellett viszont az ukrán fél is elismeri az oroszok adaptációját.

Az ukrán katonai vezetés továbbra is küzd a szovjet mentalitás ellen, és bár 2014 óta sokat tettek a haderő tudatának átformálása érdekében, ez még nem elegendő. A látványos fejlődés ellenére az ukrán haderő nem volt képes egy összefegyvernemi erővel végrehajtott áttörésre, ahogy azt a 2023. júniusi ellentámadás igazolta. Az új nyugati mintájú szisztéma sem tud hatékonyan működni, amíg a gerincét alkotó képzett altiszti állomány hiányzik belőle. Ennek kiképzése és utánpótlása szintén hosszú folyamat, a háború pedig a kiképzés idejét még inkább lecsökkentette. A motivációs faktorról sem szabad megfeledkezni, ugyanis bár Ukrajna is fárad ebben a két éve a tartó háborúban, az önkéntesek száma is csökken, de a katonák motivációja és a velük való bánásmód még mindig jobb, mint az orosz félnél. Az ugyanakkor elmondható, hogy a háború kezdetén az oroszok becsülték súlyosan alá Ukrajna képességeit, a 2023 nyári ukrán ellentámadás előtt pedig az ukránok becsülték alá az orosz védelmi képességeket.

Irodalomjegyzék

30,000 Ukrainian recruits trained in largest UK military training effort since Second World War, [online], 2023. november 10. Forrás: gov.uk [2024. 02. 20.]

Airborne Troops anti-tank crew destroys AFU stronghold and ammunition depot in Artyomovsk direction, [online], 2023. július 24. Az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma, Forrás: mil.ru [2024. 02. 20.]

Dmitry ADAMSKY: *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*, Stanford University Press, Stanford, California, 2010

Vlagyimir ANDREJEV: Развитие форм применения группировок авиации в военных конфликтах, *Военная Мысль*, 2023/6. pp. 46-51

Sophia ANKEL: [Ukrainian commander says he'd be dead if he fought exactly how the US and its allies taught him](#), [online], 2023. szeptember 15. Business Insider, Forrás: businessinsider.com [2024. 02. 20.]

David AXE: [The Russians Around Krynky Counted On Storm-Z Units To Absorb Ukrainian Fire. But Now The Storm-Z Troops Are All Dead](#), [online], 2024. január 12. Forrás: forbes.com [2024. 02. 20.]

Volodimir B.: [Camouflage of the Ukrainian army: from "Butan" to MM-14](#), [online], 2023 augusztus 6. [2024. 02. 20.]

Charles K. BARTLES: [Russian Armed Forces: Enlisted Professionals](#), [online], 2019. március 11. Forrás: armyupress.army.mil [2024. 02. 20.]

Alekszandr BARTOS: Смыслы гибридной войны, *Вестник Академии военных наук*, 2017/2

Shashank BENGALI: [The U.S. says Russia's troop buildup could be as high as 190,000 in and near Ukraine](#), [online], The New York Times 2022. február 18. Forrás: nytimes.com [2024. 02. 20.]

David J. BETZ: [Russian fortifications present an old problem for Ukraine](#), [online], 2023. július 20. Engelsberg Ideas, Forrás: engelsbergideas.com [2024. 02. 20.]

Mark F. CANCIAN: [Rebuilding U.S. Inventories: Six Critical Systems](#), [online], 2023. január 9. CSIS, Forrás: csis.org [2024. 02. 20.]

Linwood B. CARTER: [Iraq: Summary of U.S. Forces](#), [online], CRS Report for Congress, 2005. november 28. Forrás: fas.org [2024. 02. 20.]

Szergej CSEKINOV – Szergej BOGDANOV: Asymmetrical Actions to Maintain Russia's Military Security, *Military Thought*, 2010/1

Szergej CSEKINOV – Szergej BOGDANOV: The Nature and Content of a New-Generation War, *Military Thought*, 2013/10. pp. 12-23

Mikola CSMIR: [Відзнаки військових звань українських збройних формувань 1917 – 1921](#) pp. [online], 2016 október 22. Forrás: web.archive.org [2024. 02. 20.]

Robert DALSJÖ – Michael JONSSON – Johan NORBERG: A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War, *Survival*, 64. évf. 3. szám

Michael J. DEANE: [The Soviet Concept of the “Correlation of Forces”](#), [online], 1976. május, Strategic Studies Center. Stanford Research Institute, Forrás: apps.dtic.mil [2024. 02. 20.]

Jamie DETTMER: [Ukraine’s forces say NATO trained them for wrong fight](#), [online], 2023. szeptember 24. Politico, Forrás: politico.eu [2024. 02. 20.]

Szergej DENISZENTSZEV: A Picture of the Military Faceoff. In Colby HOWARD – Ruslan PUKHOV (szerk.): *Brothers Armed: Military Aspects of the Crisis in Ukraine*. Moszkva, Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST), 2015

Szergej DUDKO – Alekszej MORARU – Alekszej SZMELOV: О повышении эффективности управления воинскими формированиями тактического звена, *Военная Мысль*, 2023/7. pp. 52-62

Alekszandr DVORNYUKOV: Формы боевого применения и организация управления интегрированными группировками вооруженных сил на театре военных действий, *Вестник Академии военных наук*, 2018/2

Igor EISENBERG: [Ukrainian valor and Russian miscalculations helped save the capital](#), [online], The Washington Post 2022. augusztus 24. Forrás: washingtonpost.com [2024. 02. 20.]

Michael ELLMER: [Ratnik: Russia’s Modern Warrior Program](#), [online], 2022. február 19. Forrás: greydynamics.com [2024. 02. 20.]

Andres Eduardo FERNANDEZ-OSORIO: [2008 Russian military reform: An adequate response to global threats and challenges of the twenty-first century?](#), [online], Escuela Militar de Cadetes General José María Córdova, Forrás: redalyc.org [2024. 02. 20.]

Tomás FORRÓ: *Donbasz*. Budapest, Lábnyom Könyvkiadó, 2022

Vlagyimir FROLOV: [Пусть полыхает. Как изменилась политика России на постсоветском пространстве](#), [online], Republic, 2020. október 29. Forrás: republic.ru [2024. 02. 20.]

[Full list of US & European weapons and military equipment delivered to Ukraine](#) [online] 2022 május 19. Forrás: armyrecognition.com [2024. 02. 20.]

Franz-Stefan GADY – Michael KOFMAN: Ukraine’s Strategy of Attrition, *Survival*, 65. évf. 2. szám

Mahmut GAREJEV: *If War Comes Tomorrow? The Contours of Future Armed Conflict*, Routledge. Taylor and Francis, London – New York, 1998

Mahmut GAREJEV: Доклад. Опыт Великой Отечественной войны и итоги работы Академии военных наук по дальнейшему развитию военной науки, *Вестник Академии военных наук*, 2015/2.

Valerij GERASZIMOV: [Векторы развития военной стратегии](#), [online], 2019. március 7. *Красная Звезда*, Forrás: csef.ru [2024. 02. 20.]

Valerij GERASZIMOV: Роль Генерального штаба в организации обороны страны в соответствии с новым Положением о Генеральном штабе, утвержденным Президентом Российской Федерации, *Вестник Академии военных наук*, 2014/1.

Valerij GERASZIMOV: Современные войны и актуальные вопросы обороны страны, *Вестник Академии военных наук*, 2017

Valerij GERASZIMOV: [Ценность науки в предвидении](#), [online], 2013. február 27. *Военно-промышленный Курьер*, Forrás: vpk.name [2024. 02. 20.]

David GLANTZ: *The Military Strategy of the Soviet Union*, Frank Cass, London, 1992

David M. GLANTZ – Jonathan M. HOUSE: *When Titans Clashed. How the Red Army Stopped Hitler*, University Press of Kansas, Lawrence, Kansas, 1995

Lester W. GRAU: [Soviet Non-Linear Combat: The Challenge of the 90s](#), [online], 1990. szeptember, Soviet Army Studies Office, Forrás: apps.dtic.mil [2024. 02. 20.]

Mihail HODARJONOK: [Прогнозы кровожадных политологов. О восторженных ястребах и торопливых кукушках](#), [online], *Независимое Военное Обозрение*, 2022. február 3. Forrás: nvo.ng.ru [2024. 02. 20.]

Dmitrij HОЛУЖЕНКО – Viktor АНОНИН: Развитие форм совместного применения группировки сил и средств при дезорганизации управления противника. *Военная Мысль*, 2023/9. pp. 45-51

Alex HORTON – Szerhij MORGUNOV: [In eastern Ukraine, small assault teams quietly advance against Russia](#) [online] 2023 október 12. Forrás: washingtonpost.com [2024. 02. 20.]

[How Russia is conscripting men to fight in Ukraine](#), [online], 2022 szeptember 24. *The Economist*, Forrás: economist.com [2024. 02. 20.]

Eric D. HUTCHINGS: [Conducting the Breakthrough: Unnecesary Operation or U.S. Doctrinal Void?](#) [online], US Army Command and General Staff College, 1991

Interjú ukrán egészségügyi katonával, 2022. november

Interjú ukrán katonával az adminisztrációs részlegről, 2023 november

Interjú ukrán légénységi katonával, 2024. január

Interjú ukrán légénységi lövész katonával, 2023. december

Interjú ukrán lövészegység harctéri életmentő katonájával, 2024. január

Interjú ukrán rohamcsoport katonájával, 2023. december

Interjú ukrán rohamcsoport katonájával, 2023. november

Interjú ukrán rohamcsoport katonájával, 2024. január

Interjú ukrán rohamcsoport sebesült kiűrtési alegység katonájával, 2023. november

Interjú ukrán rohamcsoport sebesült kiűrtési alegység katonájával, 2023. december

Interjú volt orosz tiszttel, aki még a háború előtt teljesített szolgálatot, 2023 november

Oleg JERMOLIN – Nyikolaj ZUBOV – Mihail FOMIN: Применение ударной авиации Воздушно-космических сил в военных конфликтах будущего, *Военная Мысль*, 2023/2, pp. 17-27

Chris JEWERS – REUTERS: [Russian conscripts are being given 19th century rifles, made to drink from ponds filled with dead frogs due to lack of supplies and ordered to run in front of enemy soldiers to draw their fire, they reveal](#), [online], 2022 április 4. Forrás: [dailymail.co.uk](#) [2024. 02. 20.]

David JOHNSON: [Would We Do Better? Hubris and Validation in Ukraine](#), [online], 2022. május 31. War on the Rocks, Forrás: [warontherocks.com](#) [2024. 02. 20.]

JÓJÁRT Krisztián: Út a háborúba. A 2022-es orosz–ukrán háború diplomáciai és katonai előzményei, *Nemzet és Biztonság*, 2022/4

Ivan KAPITANYEC: *Война на море. Актуальные проблемы развития военно-морской науки*, М.: Вагриус, 2001

Szergej KARAGANOV – Dmitrij SZUSZLOV: [A new world order: A view from Russia](#), [online], 2018. október 4. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 20.]

Szergej KARAGANOV: [A Difficult but Necessary Decision](#), [online], 2023. június 13. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 20.]

Szergej KARAGANOV: [An Age of Wars? Article One](#), [online], 2024. január 1. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 20.]

Dimitrij KAVERIN: [Член комитета по обороне Гурулев заявил о пропаже 1,5 млн комплектов формы для мобилизованных](#), [online], 2022 október 2. Forrás: [gazeta.ru](#) [2024. 02. 20.]

KEMÉNY János: Orosz–ukrán háború: kezdeti megfigyelések, *Honvédségi Szemle*, 150. évf. 5. szám

Izabella KHURSUDJAN: [To defeat Russia, Ukraine's top commander pushes to fight on his terms](#), [online], 2023 július 14. Washington Post, Forrás: [washingtonpost.com](#) [2024. 02. 20.]

Jacob W. KIPP: Book review: Vladimir Slipchenko – Makhmut Gareev. Future War. *Journal of Slavic Military Studies*, 20. évf. 1. szám, 2007

Jacob W. KIPP: Operational Art and the Curious Narrative on the Russian Contribution: Presence and Absence Over the Last 2 Decades. In: Stephen J. BLANK – Richard WEITZ (szerk.): *The Russian Military Today and Tomorrow: Essays In Memory of Mary Fitzgerald*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2010, pp. 193-263

Paul KIRBY: [Half Russian separatist force dead or wounded - UK](#), [online], 2022 június 22. BBC, Forrás: [bbc.com](#) [2024. 02. 20.]

Denisz KIRJUKIN: [The Ukrainian Military: From Degradation to Renewal](#), [online], 2018. augusztus 17. Forrás: [fpri.org](#) [2024. 02. 20.]

Ljudmila KLISCSUK: [Герой України, генерал Андрій Ковальчук: Ми будемо наступати однозначно – це справа честі за всіх загиблих десантників](#), [online], 2023. augusztus 6. Forrás: [mil.in.ua](#) [2024. 02. 20.]

- Anastasiia KONDRAT: [How Ukrainians saved citizens of other countries](#), [online], 2023. június 12. Forrás: [svidomi.in.ua](#) [2024. 02. 20.]
- Alla KONSZTANTINOVA: [Три дня от контракта до смерти. История двух добровольцев, отправившихся воевать, чтобы вернуть семью](#), [online], 2022 június 24. Forrás: [zona.media](#) [2024. 02. 20.]
- Stefan KORSHAK: [Worst Russian Land Battle Defeat in Nine Months – Kremlin Forces Hit a Wall at Avdiivka](#), [online], Kyiv Post 2023. október 13. Forrás: [kyivpost.com](#) [2024. 02. 20.]
- Isobel KOSHIW: [NATO training leaves Ukrainian troops ‘underprepared’ for war](#), [online], 2023 augusztus 8. Forrás: [opendemocracy.com](#) [2024. 02. 20.]
- Andrew E. KRAMER: [How a Line of Russian Tanks Became an Inviting Target for Ukrainians](#), [online], The New York Times 2022. március 11. Forrás: [nytimes.com](#) [2024. 02. 20.]
- Eric KRAMER – Paul SCHNEIDER: [What the Ukrainian Armed Forces Need to do to win](#), [online], 2023 június 2. Forrás: [warontherocks.com](#) [2024. 02. 20.]
- Vjacseszlav KRUGLOV – Vlagyimir VOSZKRESZENSZKIJ: Системная функциональная модель вооруженной борьбы, *Военная Мысль*, 2023/12. pp. 35-42
- Szergej KRUPNOV: *Dialektika és hadtudomány*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1966
- Benjamin S. LAMBETH: *Desert Storm and Its Meaning. The View from Moscow*, RAND Corporation, 1992
- Vlagyimir LEBEGYEV: [Анатолий Иванько: У сражения на Курской дуге и специальной военной операции много общего](#), [online], 2023. augusztus 23. Свободная Пресса, Forrás: [svpressa.ru](#) [2024. 02. 20.]
- Katie Bo LILLIS: [Russia has lost 87% of troops it had prior to start of Ukraine war, according to US intelligence assessment](#), [online], CNN 2023. december 12. Forrás: [edition.cnn.com](#) [2024. 02. 20.]
- V. LITVINYENKO – D. SENANOVICS: Требуяют разрешения. Особенности организации контрбатареинной борьбы в специальной военной операции. *Армейский сборник*, 2022/9. pp. 32-43
- Viktor LITVINYENKO: Сущность категорий «война» и «специальная военная операция», *Армейский Сборник*, 2022/7. pp. 13-24
- Roger N. McDERMOTT – Charles K. BARTLES: [An Assessment of the Initial Period of War: Russia-Ukraine 2022. Part Two](#), [online], 2023. június 8. Foreign Military Studies Office, Forrás: [community.apan.org](#) [2024. 02. 20.]
- Roger N. McDERMOTT – Charles K. BARTLES: [Defining the “Special Military Operation”](#), [online], 2022. szeptember 6. NATO Defense College, Forrás: [ndc.nato.int](#) [2024. 02. 20.]
- Roger N. McDERMOTT: [Russian Military Thought on the Changing Character of War: Harnessing Technology in the Information Age](#), [online], 2021. október 29. Jamestown Foundation, Forrás: [jamestown.org](#) [2024. 02. 20.]

MH Ált./54

Greg MILLER – Catherine BELTON: [Russia's spies misread Ukraine and misled Kremlin as war loomed](#), [online], The Washington Post, 2022. augusztus 19. Forrás: washingtonpost.com [2024. 02. 20.]

[Miscalculations, divisions marked offensive planning by U.S., Ukraine](#), [online], 2023. december 4. Washington Post, Forrás: washingtonpost.com [2024. 02. 20.]

Polina NIKOLSKAYA – Maria TSVETKOVA: [‘They’re just meat’: Russia deploys punishment battalions in echo of Stalin](#), [online], 2023. október 3. Reuters, Forrás: reuters.com [2024. 02. 20.]

Niklas NILSSON: Commanding Contemporary and Future Land Operations: What Role for Mission Command? In: Mikael WEISSMANN – Niklas NILSSON (szerk.): *Advanced Land Warfare. Tactics and Operations*. Oxford University Press, Oxford, 2023, pp. 43-62

Roman OLEARCZUK: [Manpower becomes Ukraine’s latest challenge as it digs in for a long war](#), [online], 2023. november 27. Financial Times, Forrás: ft.com [2024. 02. 20.]

Ewan PALMER: [Satellite Image Appears to Show Key Bridge Damaged in Ukraine HIMARS Strike](#), [online], Newsweek 2022. augusztus 27. Forrás: newsweek.com [2024. 02. 20.]

Travis PIKE: [The are the small arms the Ukraine Foreign Legion uses against Russia](#), [online], 2023. július 11. Forrás: sandboxx.us [2024. 02. 20.]

Illia PONOMARENKO: [Rada approves new ranks, NATO-style amendments to military instructions](#), [online], 2019. október 17. Forrás: kyivpost.com [2024. 02. 20.]

Marek N. POSARD – Khrystyna HOLYNSKA: [Russia’s Problems with Military Professionalization](#), [online], The RAND Corporation 2022. március 21. Forrás: rand.org [2024. 02. 20.]

[Ratnik Russian Future Soldier modern infantry combat gear system](#) [online] 2022. március 31. Forrás: armyrecognition.com [2024. 02. 20.]

David Alan RICH: *The Tsar’s Colonels. Professionalism, Strategy, and Subversion in Late Imperial Russia*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1998

Alekszandr ROMANCZUK – Alekszej SIGIN: Перспективы повышения эффективности армейских оборонительных операций, *Военная Мысль*, 2023/4. pp. 23-33

Rebecca ROMMEN: [Counting the ‘colossal’ cost of capturing Avdiivka: Russia could have suffered 30,000 casualties and lost over 400 tanks, IFVs](#) [online] Business Insider 2024. február 18. Forrás: businessinsider.com [2024.02.18.]

[Russian 35th combined-arms army \(Izyum\) is destroyed by its own command](#), [online], Wartranslated 2022. június 3. Forrás: wartranslated.com [2024. 02. 20.]

[Russian Offensive Campaign Assessment](#) [online] 2023 április 6. Institute for the Study of War (ISW) Forrás: understandingwar.org [2024. 02. 20.]

Dan SABBAGH: [Ukraine forms eight new 'storm' brigades for counterattack](#) [online] 2023. május 2. Forrás: theguardian.com [2024. 02. 20.]

R. SAJHNUDNINOV – I. SZTARODUBCEV: Оборона батальонной тактической группы в условиях «многоосферного сражения», *Армейский сборник*, 2023/10. pp. 30-38

[Saving lives under fire: Ukraine's frontline medics](#), [online], 2023. november 10. DW news, Forrás: youtube.com [2024. 02. 20.]

Yasmeen SERHAN: [Inside the West's Mammoth Effort to Turn Ordinary Ukrainians Into Soldiers](#), [online], 2023. szeptember 20. Time, Forrás: time.com [2024. 02. 20.]

Simon SHUSTER – Vera BERGENGRUEN: [Inside the Ukrainian Counterstrike That Turned the Tide of the War](#), [online], 2022. szeptember 26. Time, Forrás: time.com [2024. 01. 30.]

SZABÓ Péter – SZÁMVÉBER Norbert: *A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945*, Püedlo Kiadó, Budapest, 2009

V. SZEMIRJAGA: Германский сценарий для Украины, *Армейский сборник*, 2023/6. pp. 18-27

Alekszandr SZERZANTOV – Alekszandr SZMOLOVIJ – Alekszandr DOLGOPOLOV: Трансформация содержания войны: от прошлого к настоящему – технологии «гибридных» войн. *Военная Мысль*, 2021/2. pp. 20-27

Alekszandr SZERZANTOV – Dmitrij PAVLOV, Снижение военно-экономического потенциала противостоящей стороны в контексте развития теории операций, *Военная Мысль*, 2023/11. pp. 23-29

Vaszilij SZERVUK – Alekszandr VDIGIN – Vagyim KARPOVIC: Трансформация управления - централизация или децентрализация, *Военная Мысль*, 2021/8. pp. 71-79

Vlagyimir SZLIPCSENKO: *Война будущего (прогностический анализ)*. Объединенное гуманитарное издательство, 2005

Szergej SZUROVIKIN: Формы применения и организация управления межвидовой группировкой войск (сил) на театре военных действий. *Вестник Академии военных наук*, 2014/1

Takács Márk: [Miért így védekeznek az oroszok? 1. rész](#), [online], 2023. szeptember 4. Forrás: substack.com [2024. 02. 20.]

Takács Márk: [Miért így harcolnak az oroszok? 2. rész](#), [online], 2023. szeptember 5. Forrás: substack.com [2024. 02. 20.]

Takács Márk: Short Study: Describing the Major Features of the Russian Battalion Tactical Group. AARMS Vol.20, No.2. p.49-65

Takács Márk: Short Study: Describing the Major Features of the Russian Battalion Tactical Group based on their performance on the battlefield. *Hadtudomány XXXIII. évf. 3.szám* 2023. november pp. 47-63

Takács Márk: The Kharkiv Offensive: The View From the Commanser's Sight– A Case Study. HDR 2023, Nr. 1–2, pp. 34–69

Anasztazia TEHINSEVA: [Russia Sends Army Recruits to Fight in Ukraine After Just Days of Training](#), [online], 2022 július 22. Forrás: [themoscowtimes.com](#) [2024. 02. 20.]

Timothy THOMAS: [The Chekinov-Bogdanov Commentaries of 2010-2017: What Did They Teach Us About Russia's New Way of War?](#) MITRE Corporation, 2020

Jaroslav TICSENKO: [Іловайськ: цифри і факти](#), [online], 2022 augusztus 29. Forrás: [tyzhden.ua](#) [2024. 02. 20.]

Dmitrij TRENIN: [Conflict in Ukraine and Nuclear Weapons](#), [online], 2023. június 22. Russia in Global Affairs, Forrás: [globalaffairs.ru](#) [2024. 02. 20.]

Dmitrij TRENIN: [Moscow's New Rules](#), [online], Carnegie Moscow Center, 2020. november 12. Forrás: [carnegiemoscow.org](#) [2024. 02. 20.]

Joseph TREVITICK: [Needy Ukrainian Reserve Units Could Be Armed With Pre-World War II DP-27 Machine Guns](#), [online], 2022. március 10. Forrás: [twz.com](#) [2024. 02. 20.]

Oleg TUKMAKOV: Основные направления совершенствования военно-политической работы при подготовке операций, *Военная Мысль*, 2023/2. pp. 38-48

[Ukraine Army Uniform – Combat Uniform & Amunition for Soldiers](#) [online] é.n. Forrás: [peoplesproject.com](#) [2024. 02. 20.]

[Ukraine's citizen warriors with hunting rifles beat 40 Russian tanks](#), [online], The Times, 2022. március 27. Forrás: [thetimes.co.uk](#) [2024. 02. 20.]

[Ukraine's commander-in-chief on the breakthrough he needs to beat Russia](#), [online], 2023. november 1. The Economist, Forrás: [economist.com](#) [2024. 02. 20.]

US Army FM 3-0

D. VASZILENKO: Командировка На Войну. Одежда И Снаряжение, *Армейский Сборник*, 2024/1.

Alex VERSHININ, [The Return of Industrial Warfare](#), [online], 2022. június 17. The Royal United Services Institute, Forrás: [rusi.org](#) [2024. 02. 20.]

[Voznesensk resists Russian takeover: City occupied 3 days, now freed & preparing to defend](#), [online], France24, 2023. március 14. Forrás: [france24.com](#) [2024. 02. 20.]

Vörös Szabolcs: [„Százán voltunk, négyen éltük túl” – exkluzív riport Ukrajna titkos orosz hadifogolytáborából](#), [online], 2024. január 3. Válasz Online, Forrás: [valaszonline.hu](#) [2024. 02. 20.]

Shaun WALKER: [Ukraine to change conscription policies in drive to sustain fighting capacity](#), [online], 2023. november 27. Forrás: [theguardian.com](#) [2024. 02. 20.]

Jack WATLING – Nick REYNOLDS: [Meatgrinder: Russian Tactics in the Second Year of Its Invasion of Ukraine](#), [online], 2023. május 19. The Royal United Services Institute, Forrás: [rusi.org](#) [2024. 02. 20.]

Jack WATLING – Nick REYNOLDS: [Stormbreak: Fighting Through Russian Defences in Ukraine's 2023 Offensive](#), [online], 2023. szeptember, The Royal United Services Institute, Forrás: [rusi.org](#) [2024. 02. 20.]

Jack WATLING: *The Arms of the Future. Technology and Close Combat in the Twenty-First Century*, Bloomsbury, London, 2023

Jack WATLING: [The Key to Armenia's Tank Losses: The Sensors, Not the Shooters](#), [online], 2022. október 6. The Royal United Services Institute, Forrás: rusi.org [2024. 02. 20.]

[Weapons of the War in Ukraine: A three-year investigation of weapon supplies into Donetsk and Luhansk](#). [online], 2021. november. Conflict Armament Research, Forrás: conflictarm.com [2024. 02. 20.]

Mykhaylo ZABRODSKYI – Jack WATLING – Oleksandr V. DANYLYUK – Nick REYNOLDS: [Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022](#), [online], 2022. november 30. The Royal United Services Institute, Forrás: rusi.org [2024. 02. 20.]

Valerij ZALUZSNIJ: [On the Modern Design of Military Operations in the Russo-Ukrainian War: In the Fight for the Initiative](#), [online], 2023. február 1. CNN, Forrás: cnn.com [2024. 02. 20.]

Vladyimir ZARUDNYCŪSKIJ: Характер и содержание военных конфликтов в современных условиях и обозримой перспективе. *Военная Мысль*, 2021/1 «Калашников» начал поставки нового обмундирования, [online], 2023. május 5. Postech, Forrás: rostec.ru [2024. 02. 20.]

«Попытки через угрозы заставить „полюбить“ РФ и ее руководство крайне опасны». Глава «Общероссийского офицерского собрания» обвинил Путина в провоцировании войны с Украиной, [online], Meduza, 2022. február 6. Forrás: meduza.io [2024. 02. 20.]

«У рейтингу найсильніших військових держав світу Україна увійшла в топ-30 найсильніших армій світу», [online], 2020.05.05. Ukrajna Védelmi Minisztériuma, Forrás: mil.gov.ua [2024. 02. 20.]

Борьба Против Штурмовых Подразделений ВСУ: Тактика действий ВСУ входе Наступления

[Камуфляжи мира: виды, расцветки, история создания](#) [online] é.n. Академия оружия, Forrás: ori-office.ru [2024. 02. 20.]

Особенности Ведения Боевых Действий в Городе (Населённом пункте) и Лесозащитной полосе в составе штурмового отряда (роты, взвода), 2022. Moszkva

[Патрушев допустил повторение афганского сценария на Украине](#), [online], 2021. augusztus 19. Известия, Forrás: iz.ru [2024. 02. 20.]

[Путин сравнил героев спецоперации с участниками Курской битвы](#), [online], 2023. augusztus 23. Регнум, Forrás: regnum.ru [2024. 02. 20.]

[Старший стрелок-зенитчик](#), [online], Oroszország Föderáció Védelmi Minisztériuma [2024. 02. 20.]

Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев», [online], 2021. július 12. Kreml, Forrás: kremlin.ru [2024. 02. 20.]

[Третя окрема штурмова бригада ЗСУ](#), [online], 3. Önálló Rohamdandár honlapja, Forrás: ab3.army [2024. 02. 20.]

[Штурмовая группа ВДВ уничтожила технику ВСУ в районе Артемовска](#) [online] 2023.11.07. РИА Новости Forrás: ria.ru [2024. 02. 20.]

[Штурмовой отряд \(группа\)](#), [online], Orosz Védelmi Minisztérium honlapja, Forrás: энциклопедия.минобороны.рф [2024. 02. 20.]

[Як змінювалася чисельність Збройних сил України](#), [online], 2020. október 14. Forrás: slovoidilo.ua [2024. 02. 20.]

VÉDELMI TANULMÁNYOK

Eddig megjelent

Péczeli Anna

A magyar–amerikai kapcsolatok a hidegháború végétől napjainkig

Tálas Péter

Magyarország biztonságpolitikája 1989–2019 között

Rácz András

**Oroszország biztonságpolitikai törekvései
a posztszovjet térségben**

Sz. Bíró Zoltán

A magyar–orosz kapcsolatok története (1990–2017)

Egeresi Zoltán, Pénzváltó Nikolett

**Törökország kapcsolata Közép- és Délkelet-Európával
1989-től 2018-ig**

Bartók András

Japán biztonság- és védelempolitikája 1989–2017

Egeresi Zoltán, Rácz András, Jójárt Krisztián

Stratégiai helyzet Hegyi-Karabahban a 2020. őszi háború után

*Ablaka Gergely, Csiki Varga Tamás, Deák András György, Felméry Zoltán,
Háda Béla, Jójárt Krisztián, Kemény János, Tálas Péter*

Afganisztán szerepe a tálib hatalomátvétel után

